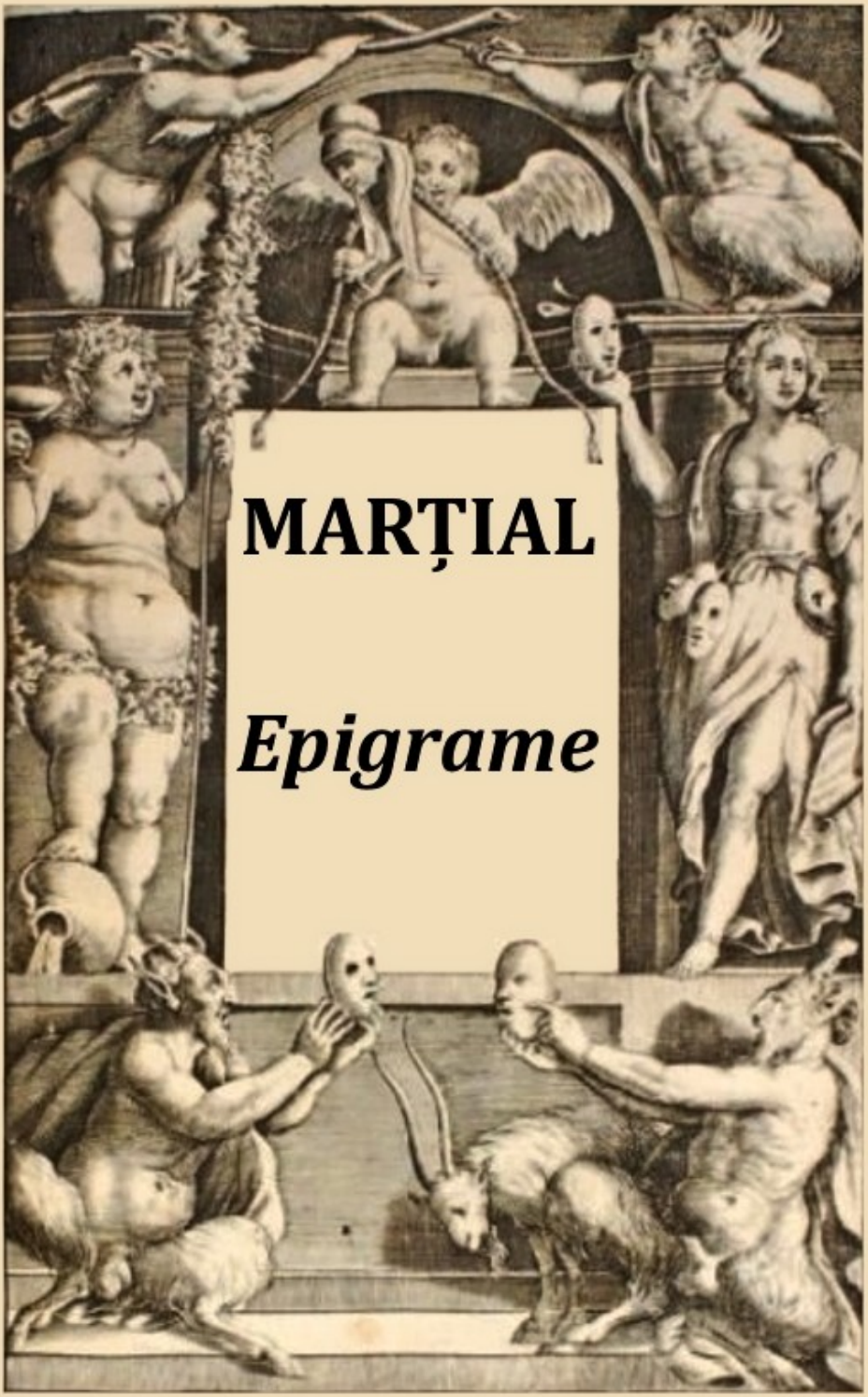

MARȚIAL

Epigrame

Marcus Valerius Martialis

EPIGRAME

În românește de
TUDOR MĂINESCU și ALEXANDRU HODOȘ

Prefață de I. FISCHER

Colecția BIBLIOTECA PENTRU TOȚI, nr. 381
EDITURA PENTRU LITERATURĂ
1967

Volumul de față reproduce integral: MARȚIAL, *EPIGRAME,* Editura pentru literatură universală, 1961, note de Traian Costa. Această culegere a folosit ediția: MARTIAL, *ÉPIGRAMMES,* Tomes I-II, Texte établi et traduit par H. Izaac, Paris, Société d'édition „Les Belles Lettres", 1930-1933. Titlurile epigramelor din cartea de față aparțin traducătorilor.

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI"

PREFAȚĂ

.....

MARCUS VALERIUS MARTIALIS

O provincie îndepărtată a imperiului, care dăruise până atunci literaturii romane pe retorul Seneca, pe fiul său, filosof și autor de tragedii, pe poetul Lucanus, pe retorul Quintilian, este patria lui Marțial. Poetul s-a născut în orășelul Bilbilis (azi Bambola) în Spania de nord, pe malurile râului Salo (azi Xalon), afluent al Ebrului[1]. Data nu se cunoaște exact, poate fi însă situată între anii 38 și 41. A urmat în orășelul natal școala tradițională a gramaticului și cea a retorului. În anul 64 vine la Roma unde se bucură de protecția și, desigur, de sprijinul material al compatrioților săi Seneca și Lucan. Dar, foarte curând, descoperirea complotului lui Piso va duce la moartea celor doi protectori. Marțial își va căuta alții, fiindcă nu pare să se fi decis să-și asigure existența îndeplinind o funcție oarecare. A suferit și el, ca și Iuvenal, poate mai mult decât acesta, umilirile și rigorile *sportulei.* Era cu atât mai mulțumit când în persoana protectorului darnic găsea și un cunoscător al literaturii sau un literat. Printre relațiile lui Marțial se află poetul Silius Italicus, profesorul de retorică Quintilian, Plinius cel Tânăr și alții,

[1] Imensa majoritate a datelor biografice provin din opera poetului. Este meritul filologilor, și în special al lui I. Friedlander, de a fi ordonat aceste informații răzlețe și de a fi reconstituit, o biografie aproape lipsită de lacune.

mai puțin cunoscuți azi. Dobândește cu greu o stare materială modestă: locuiește la etajul al III-lea al unei case (semn de sărăcie, fiindcă la etaj nu exista nici apă, nici căldură); abia în anul 94 va deveni proprietarul unei căsuțe, pe Quirinal. Dar posedă o mică moșioară la Nomentum (azi La Mentana, la nord-est de Roma) care-i producea și un vin de bună calitate; putea să-și viziteze vila în propria lui trăsură, trasă de catâri: „Charinus e galben de invidie, crapă, înnebunește, urlă și caută crengi înalte de care să se spânzure: acum nu fiindcă sunt recitat și citit în toată lumea și fiindcă sunt răspândit [în exemplare de lux] printre toate popoarele stăpânite de Roma, ci fiindcă am o reședință de vară nu departe de oraș și fiindcă mă duc acolo cu catâri pe care nu-i mai închiriez, ca înainte” (VIII, 61, 1-7). Are sclavi, și, chiar de la început, un secretar. Dar toate acestea nu-i asigură o viață independentă. Când furtuna i-a smuls țiglele de pe vilă, un prieten îi trimite altele. Și când toga s-a rupt, același prieten e invitat să-i dăruiască una: „Stella, acoperi conacul, nu-l acoperi și pe moșier?” (VII, 36, 6).

Căutând să-și îmbunătățească situația, Marțial își îndreaptă privirile către împărat. În anul 80, când Titus inaugurează solemn, printr-o serie de reprezentații, marele amfiteatru, cunoscut mai târziu sub numele de Coliseu, Marțial dedică evenimentului o carte de epigrame (numită de filologi „cartea spectacolelor”): niciuna din cele șapte minuni ale lumii nu se poate compara cu amfiteatrul imperial și Faima va slăvi o singură lucrare în locul tuturor celorlalte. Toată cartea e plină de lingușiri pe același ton, după cum cărțile următoare adulează fără măsură pe Domițian. Cei doi împărați au privit cu ochi binevoitori zelul poetului care contribuia la crearea unei aureole literare pentru o dinastie de origine militară și tindea să pună în umbră strălucirea curții lui Nero, poet el însuși și înconjurat de poeți. Dar în afara unor privilegii și titluri onorifice, favoarea imperială nu pare să-i fi adus lui

Marțial avantajele materiale sperate. Viața agitată a Romei, continua luptă pentru existență, curtea pe care era obligat s-o facă bogaților, conștiința valorii de poet și a nedreptății situației lui umile (vezi V, 13) l-au făcut uneori să nu mai poată îndura șederea în metropolă. Se decide, prin anul 88, să părăsească Roma și se stabilește la Forum Cornelii (azi Imola, între Bologna și Rimini). Dar mult lăudata viață liniștită a provinciei nu-i prieste și, curând după ce publicase în refugiu a treia carte de epigrame, se întoarce la Roma. Când, în anul 96, Domițian cade victimă unui complot (din care făceau parte personalități din anturajul său imediat, iar printre ei Parthenius, unul din protectorii lui Marțial), situația poetului la Roma devine dificilă; larga audiență de care se bucurau epigramele și de care era atât de mândru a răspândit și lingușirile excesive[2]. A încercat să repete cu Nerva procedeul, adaptându-l vremurilor noi: „Zadarnic, Lingușiri, vă apropiați de mine, vrednice de jale, cu buzele istovite: n-am să mai numesc pe nimeni «zeu» și «stăpân». Nu mai e loc de voi în orașul acesta. Plecați departe, la parții cu turban și, nerușinate, sărutați tălpile regilor îmbrăcați pestriț. Aici nu mai există stăpân, ci un comandant *(imperator),* cel mai drept dintre senatori, grație căruia Adevărul simplu și nepomădat a fost readus de pe malurile Styxului. Sub acest împărat (*princeps)* ferește-te să folosești, dacă ai minte, vorbele de odinioară” (X, 72). Dar nu s-a bucurat de succes nici această încercare, nici cea de a dedica împăratului o culegere de epigrame alcătuită din conținutul purificat al cărților X și XI. Și în anul 98, după 34 ani de ședere la Roma, se hotărăște să se întoarcă la Bilbilis. Bani de drum i-a oferit Plinius („pentru prietenie și

[2] Un singur exemplu: „Dacă adevărul poate fi crezut, o incomparabile Caesar, nicio epocă nu poate fi pusă mai presus de a ta [...] Sub care împărat libertatea a fost atît de mare?” (V, 19, 1-2, 6; e drept că preceda o cerere de ajutor).

pentru versurile pe care le-a scris despre mine”[3], mărturisește acesta, *Epistole*, III, 21), iar în patrie, o admiratoare, Marcella, îi dăruiește o moșie roditoare, unde se putea bucurat de liniște și de frumusețile peisajului. Fără îndoială, regreta Roma, și supremul elogiu pe care-l poate face binefăcătoarei sale este de a o considera egală cu o femeie născută la Roma: „Tu îmi faci mai ușor de suportat dorul de orașul stăpân, tu singură ești pentru mine Roma” (XII, 21). Își dă seama că publicul rafinat al Romei era stimulul principal al epigramelor sale (vezi prefața cărții a XII-a); cu greu mai compune, în provincie, ultima carte. Curând după aceea, prin anul 104, moare[4].

Așa cum a ajuns până la noi (și e puțin probabil ca autorul s-o fi publicat în mod foarte diferit[5]), opera lui Marțial prezintă trei părți distincte: o carte de debut (improvizațiile și încercările anterioare n-au fost publicate de poet[6]), închinată inaugurării Coliseului (vezi mai sus), în anul 80; e, pe cât se pare, numai o selecție din epigramele compuse cu acest prilej. Urmează, în manuscrise și în ediții, masiva culegere de 12 cărți, publicate între anii 85 și 102 (primele 7 cărți par să fi apărut, grupate, și într-o a doua ediție); în sfârșit, două cărți de „etichete” pentru daruri *(Xenia,* pentru daruri aduse gazdei, *Apophoreta,* daruri luate de la gazdă), precedând publicarea colecției mari, între 82 și 85, dar purtând în edițiile noi numerele XIII și XIV.

Aparent, opera lui Marțial e perfect unitară: n-a scris

---

3 Plinius s-a mulțumit cu puțin: o epigramă (X, 20) și o mențiune fugară (V, 80).

4 În scrisoarea amintită mai sus, datând din jurul acestui an, Plinius vorbește de moartea poetului.

5 Există deosebiri, neesențiale, asupra cărora nu e cazul să insistăm aici.

6 Un librar, Q. Pollius Valerianus, le-a cules totuși (I, 113).

decât epigrame. Dar sub această unitate de suprafață se ascunde o extraordinară diversitate, nu numai a genului literar, ci a vieții însăși.

Cu cele 1200 de mici piese, unele de câte un singur vers, foarte puține depășind 20 de versuri, Marțial a alcătuit un imens mozaic al Romei imperiale, reușind să fie mereu original, atât față de precursori, cât și față de sine însuși. Desigur, nu e vorba de o independență absolută față de precursori: el însuși își recunoaște datoria față de aceștia și admirația i se îndreaptă în primul rând către Catul, pe care îl imită, cu care se compară și cu care dorește să fie comparat. Uneori, destul de rar, își împrumută temele din epigrama alexandrină; stilul datorează mult modelelor clasice ale poeziei latine, Vergiliu și mai ales (pentru epigramele în distih elegiac) Ovidiu. Dar inspirația livrescă este destul de restrânsă și se reduce la ceea ce e obligatoriu pentru orice poet cu solide lecturi din poezia „clasică" și fără de care nici nu s-ar putea imagina continuitatea în evoluția literaturii. Dominantă este însă independența față de modele, inspirația directă din lumea înconjurătoare și drumul nou pe care își conduce Marțial epigramele. În timp ce Catul ataca, în micile sale poeme satirice, pe dușmanii lui personali și personaje contemporane reale, Marțial generalizează, atacă tipuri și vicii: „Aceasta este limita pe care au știut s-o păstreze cărțile mele: să cruțe persoanele, să vorbească despre vicii" (X, 33, 9-10). Numele care apar în epigrame sunt adesea fictive și reprezintă tipuri: Fidentinus e un plagiator, Zoilus un libert parvenit și invidios etc., uneori aceleași nume reprezintă tipuri diferite (Matho e și bogătaș și client sărac, Naevolus e și avocat mediocru și posesor al unei bogate garderobe etc.), ceea ce arată clar intenția poetului de a nu ataca persoane anumite. Dacă totuși personajele se recunosc singure în epigrame, aceasta nu poate fi decât confirmarea reușitei portretului: „Viața să-și recunoască și să-și citească obiceiurile" (VIII,

3, 20). Preocuparea realistă este permanentă și conștientă la Marțial. El își opune deliberat opera poemelor epice și tragediilor mitologice și-și proclamă intenția de a-l situa pe om în centrul atenției sale: „Tu care-l citești pe Oedip și pe întunecatul Thyestes și pe Colchidiene și pe Scylla, ce altceva citești decât niște minuni? La ce-ți va folosi răpirea lui Hylas sau Parthenopaeus sau Attis, sau ce-ți va folosi Endymion adormitul, sau tânărul care-și pierde aripile, sau Hermaphroditus urând apele care-l iubesc? Ce bucurie îți pot aduce plăsmuirile zadarnice ale unei hârtii netrebnice? Citește cartea aceasta, despre care viața poate spune: «e a mea». Aici nu vei găsi nici centauri, nici gorgone, nici harpii: în pagina mea se simte omul[7]” (X, 4; vezi și IV, 42 și VIII, 3, traduse mai jos). De fapt e vorba mai degrabă de o investigație socială, decât de una psihologică. Omul, pentru Marțial, nu este decât un component infim, dar individualizat, al vastului mecanism, obositor până la exces, dar plin de irezistibile atracții, care este orașul. Marțial este poetul citadin prin excelență, obiectul și personajul central al întregii lui creații poetice e orașul, pe care, în același timp, îl iubește și îl urăște, dar fără de care nu poate trăi. Elogiul retragerii departe de Roma, tablourile idilice (adesea de o pură poezie, dar alteori convenționale) ale vieții la țară, idealul unui trai simplu, proclamat din când în când, nu sunt decât revoltele fără urmare în fața rigorilor Capitalei.

Roma întreagă, viața ei trepidantă, plăcerile și mizeriile, rafinamentul intelectual și destrăbălarea imundă, ne sunt oferite în toate detaliile de paginile lui Marțial. Citindu-l, suntem introduși în cotidianul Romei antice, auzim zgomotele orașului (XII, 57), însoțim pe client la istovitoarea salutare matinală (V, 22) și la obținerea chinuitoare a indispensabilei sportule (fiindcă n-a obținut decât una singură, Canus a murit de supărare, I, 80),

[7] Lat. *hominem pagina nostru sapit,* greu de tradus (literal: „pagina mea are gust de om”).

asistăm la îndeplinirea unor formalități juridice, la procese și la nesfârșitele lecturi publice (X, 70), participăm la emoțiile obținerii unei invitații la masă și înțelegem de ce pedeapsa supremă pe care Iupiter o aplica unuia care l-a jignit era să mănânce acasă trei zile (XII, 77). Pe stradă, în temple, la băi, în amfiteatre, la ospețe, la pragurile mereu asaltate ale bogătașilor, întâlnim cea mai împestrițată lume: vânătorul de invitații decepționat de insucces (II, 11), sau gata la orice servicii umilitoare (XII, 82), senatorul care obține cu mijloace similare guvernarea unei provincii (XII, 29), vânătorul de testamente (I, 10, XI, 83), cleptomanul (XII, 28), parvenitul (V, 8), avocatul flecar (VI, 19), medicul ucigaș (I, 47), bărbierul nepriceput (XI, 84), o infinită galerie de destrăbălați.

Ascuțișul epigramelor e îndreptat desigur împotriva tuturor viciilor, nedreptăților, umilințelor; dar acestea nu-i stârnesc lui Marțial indignarea sau disprețul, ci numai zâmbetul batjocoritor și adesea complice: între poet și lumea pe care o biciuiește nu exista o prăpastie de netrecut: și el vâna invitații la masă, și el umbla după *sportulă*, și el era veșnic debitor și poate nu totdeauna solvabil, și lui îi plăceau petrecerile și nu totdeauna cele caste. Marțial nu privea dinafară lucrurile și de aceea nu putea fi judecător aspru și imparțial. De altfel, nici nu o dorea, fiindcă nu profesa o anumită doctrină morală și nici nu admitea pe moraliștii severi în rândurile cititorilor săi („să nu intre Cato în teatrul meu”, I, pref., 7). Nici în alte domenii nu avea preocupări doctrinare: nu-l interesau școlile filosofice - sub Domițian ar fi fost și riscat - (filosofii sunt citați numai pentru că poartă bărbi, XI, 84, 7, IX, 47; vezi și VII, 64, 69, XI, 56; IV, 53); în politică era de partea împăratului la putere, și tot ce dorea era ca acesta să fie darnic; pentru asta era gata la orice, chiar să-i lingușească bufonul (X, 101, bufonul lui Traian). Lucrurile stau

întrucâtva altfel în problemele poeziei[8]: apărând legitimitatea propriei sale creații poetice, Marțial se pronunță hotărât împotriva anumitor genuri literare, în special împotriva epopeei și tragediei mitologice (X, 4, citată mai sus). Argumentele sunt ale bunului simț, la care se adaugă permanent criteriul succesului de public. Marile poeme epice pot fi admirate, epigramele sunt însă citite (IV, 49). În disputa asupra poemului istoric al lui Lucan (revoluție în epopee, pasionat dezbătută de contemporani și de urmași), Marțial aduce un argument: „Sunt unii care spun că nu aș fi poet; dar librarul care mă vinde socotește că sunt" (XIV, 194). Și iată-ne readuși la o idee predilectă (dacă nu chiar la o obsesie) a lui Marțial: poetul are nevoie de mijloace materiale, pentru a se consacra poeziei; atunci chiar și genurile înalte pot fi abordate (I, 107); dacă literatura contemporană e în declin, explicația e aceeași: „Să apară Mecena și nu vom duce lipsă de Vergiliu" *(Sint Maecenates; non derunt, Flacce, Marones,* VIII, 55, 5).

Armătura ideologică a poeziei lui Marțial nu este așadar deosebit de solidă; după cum sonda critică a spiritului său de observație nu pătrunde în adâncimea fenomenelor. Ceea ce impresionează pe cititor este extrem de larga suprafață a ariei vizuale a poetului. Și, desigur în primul rând, arta sa, iscusința de a pregăti și de a construi „poanta". Uneori, surpriza finală se lasă așteptată, și urmărim parcă voluptatea lui Marțial de a ne deruta, de a ne ațâța curiozitatea, pentru ca dezvăluirea să-și producă și mai puternic efectul; se poate cita, în acest sens, II, 11: tristețea personajului, cuprins de o durere cumplită, e descrisă cu tot felul de detalii; urmează câteva explicații la îndemână: moartea vreunui membru al familiei sau a unui prieten, pierderea averii, etc. etc. „Atunci, care este cauza tristeții? - Cinează acasă!". Alteori, dimpotrivă, conciziunea extremă (multe epigrame au două versuri sau chiar unul

[8] Vezi și N. I. Barbu, *Marțial despre poezie,* în *Analele Universității din București (Filologie),* VIII, 1959, 15, pp. 425-433.

singur) permite obținerea efectului-surpriză, fie că e vorba de un paradox, o antiteză sau numai de un joc de cuvinte; efectul este cu atât mai puternic cu cât poanta e mai concentrată: printr-un singur cuvânt aflăm un adevăr neașteptat (I, 10, 4: „De ce o cere în căsătorie și îi place? - Tușește"). Alteori, poanta se bazează pe o antiteză: „Thais îi are negri, albi sunt ai Laecaniei dinți; care-i explicația? Cumpărați îi are una, cealaltă pe ai ei"[9] (V, 43); sau pe folosirea ironică a două sensuri ale aceluiași cuvânt: „Fabulla jură că părul pe care l-a cumpărat este al ei; e oare sperjură, Paulus?" (VI, 12). Dar exemplele s-ar putea înmulți la nesfârșit, fiindcă verva și inventivitatea poetului scapă încercărilor de clasificare.

Pe lângă epigramele „satirice", care formează majoritatea culegerii și cea mai cunoscută parte a ei, Marțial a cultivat și speciile tradiționale ale genului, cu vădite influențe alexandrine: epitafuri, uneori pentru sclavi (I, 78, 93, V, 34 - delicat omagiu adus unei fetițe sclave -, VI, 28, 29, X, 61, 63), elegii (VI, 85, IX, 30, 86), inscripții pe obiecte sau descriere de obiecte (IV, 32 - albină prinsă într-o picătură de chihlimbar - III, 35, 40 - basoreliefuri, IX, 43 și 44 - o statuetă a lui Lysipp -, IX, pref. - propriul bust al poetului -) elogii ale unor „vedete" (IX, 28 - un actor - V, 24 - un „campion" sportiv -), elogii (VI, 85, IX, 30, 86), descriere de vile (III, 58, IV, 64, X, 30), poezii de circumstanță (IV, 13, X, 87) etc. Uneori asistăm la hibridarea speciilor: o elegie pentru sclava Erotion se transformă într-o invectivă la adresa unui moștenitor bogat (V, 37); epitafurile pot fi de asemenea ironice (IX, 29, X, 67).

Încă înainte de apariția în volume, epigramele lui Marțial s-au bucurat de un succes aproape unic. Chiar dacă ar fi să acordăm partea cuvenită exagerărilor

[9] Am încercat să menținem topica originalului, bazată pe o dublă încrucișare (- chiasm).

încântate ale poetului (fiindcă anticii nu ajunseseră încă la rafinamentul de a considera falsa modestie drept o virtute), rămân încă suficiente dovezi ale acestui succes: librarul care aduna epigramele de tinerețe spre a le publica (I, 113), apariția plagiatorilor și a falsificatorilor. Îl citea și împăratul, dar și centurionul din legiunile îndepărtate („Nu numai cei fără ocupații din oraș se bucură de muza mea și nu-mi ofer versurile numai urechilor fără altă treabă, ci cartea mea e tocită de centurionul aspru în mijlocul gerurilor getice, lângă steagurile de război; se zice că și Britannia cântă versurile mele”, XI, 3, 1-5). Bustul poetului era așezat în biblioteci particulare (IX, pref.), iar pe stradă era arătat cu degetul: „el este”. (V, 13, 3).

Gloria n-a fost trecătoare; istoria literară nu consemnează nicio umbră în drumul lui Marțial. Mărturiile nu lipsesc: fiul adoptiv al împăratului Hadrian, pe care acesta îl destinase succesiunii, Aelius Verus, îl numea „Vergiliu al său” *(Historia Augusta, Aelius Verus,* 5). A fost imitat de poeți cunoscuți, dar și de autorii anonimi de inscripții; opera lui era editată chiar în cele mai tulburi vremuri (avem informații despre o ediție din 401). Evul mediu l-a prețuit de asemenea, iar începând din Renaștere se înmulțesc edițiile, traducerile, imitațiile. Lessing își bazează teoria epigramei pe opera lui Marțial și-l imită deseori (chiar fără să mărturisească); Goethe și Schiller îl iau ca model în *Xeniile* lor. Marțial a fost creatorul epigramei „satirice”, a poantei mușcătoare și de aceea a rămas în acest gen modelul pe care mulți s-au străduit să-l întreacă, prea puțini au izbutit să-l ajungă.

……

I. FISCHER

CARTEA ÎNTÂI

PREFAȚĂ[10]

Îmi place să cred că am pus în cărțile mele destulă măsură, pentru a nu jigni pe aceia care știu să se judece singuri. Versurile mele vesele nu trec niciodată dincolo de bună-cuviința datorată și celor mai de jos oameni; această cumpătare a fost străină scriitorilor mai vechi, care n-au șovăit să folosească fără socoteală nu numai nume adevărate, dar chiar și nume mari. Eu n-am vrut să plătesc atât de scump faima mea de poet, de aceea ascuțimea cuvântului e cea mai puțin vrednică de laudă dintre toate însușirile mele.

Să nu răstălmăciți glumele mele nevinovate și să nu scrieți încă o dată, voi, epigramele mele. Nu-i un lucru cinstit să te apuci să prefaci cărțile altora după cum ți se năzare. Cât despre vorbele mai piperate, de care epigrama nu se poate despărți, ar trebui poate să-mi cer iertare, dacă aș fi eu cel dintâi care să le fi folosit; dar așa și nu altfel au scris Catul[11] *și Marsus*[12]*, Pedo*[13] *și Gaetulicus*[14]**,** *ca și ceilalți poeți care au fost și sunt citiți. Iar dacă, totuși, se*

---

10 Numele proprii care nu se află explicate în notele de subsol sunt fie fictive, fie ale unor personaje necunoscute (T.C.).

11 *Caius Valerius Catullus* (87 cca. 54 î.e.n.) - unul dintre cei mai mari lirici latini. Pe lângă poeziile de dragoste, a scris și numeroase epigrame, adesea violente și obscene (vezi și prefața).

12 *Domitius Marsus* (sfârșitul sec. I î.e.n.) - autor de povestiri comice și al unei colecții de epigrame intitulate *Cicuta* (*Cucuta*).

vor găsi unii destul de fățarnici pentru a nu-mi îngădui să vorbesc latinește, aceia să binevoiască a se mulțumi cu această prefață sau să citească numai titlurile.

Epigramele sunt scrise pentru cei care obișnuiesc să ia parte și să petreacă în voie la sărbătorile zeiței Flora[15]*. Cato*[16] *n-are ce să caute în teatrul meu, iar dacă totuși a intrat, să stea și să privească. Cred că nu abuzez de dreptul meu, încheind rândurile de față cu aceste versuri:*

Tu știi ce strengărească e-a Florei sărbătoare,
Mulțimea cum petrece în desfătări ușoare.
Ce cauți la teatru, de nu vrei să petreci?
Cum, aprigule Cato, vii numai ca să pleci?

I
CITITORULUI

Acesta-i Marțial ce v-a plăcut,
Poetul pretutindeni cunoscut
Prin acul epigramei, iscusit,
Și căruia, lectori, i-ați dăruit
O glorie de care-avură parte

[13] *Albinovanus Pedo* (sfârșitul sec. I î.e.n.) - autor de epopei și epigrame; în altă parte Marțial îl numește *doctus* (savant).

[14] *Cnaeus Lentulus Gaetulicus* (ucis de împăratul Caligula în anul 39) - autor de epigrame (și în grecește); a scris și poezii erotice și poate și o operă istorică în versuri.

[15] Jocurile în cinstea *Florei* (zeița florilor), sărbătorite între 28 aprilie și 3 mai, se caracterizau prin libertinajul spectacolelor și al spectatorilor.

[16] *Marcus Porcius Cato* din Utica (95-46 î.e.n.), strănepotul lui Cato cel Bătrân [sau Cato Cenzorul (232-147 î.e.n.), rămas celebru pentru înverșunarea cu care a luptat împotriva luxului aristocraților și pentru distrugerea Cartaginei], aflând cu prilejul unor jocuri florale că prezența sa împiedică desfășurarea lor obișnuită, a părăsit teatrul.

Puțini poeți, și numai după moarte.

II
ACELUIAȘI

Ca să știe unde găsește cărțile mele.

De vrei, dintre-ale mele, să iei cu tine-o carte,
La drum să te-nsoțească, acum când pleci departe,
Alege-o pe aceasta: e mică și ușoară,
Poți s-o cuprinzi în mână, s-o porți la subțioară,
Lăsând pe raft acasă prea-grelele volume.
Acum să-ți spun, în Roma unde-o găsești anume,
Iar ca să nu-ți pierzi vremea umblând o-ntreagă zi,
Cu cea mai bună grijă te voi călăuzi:
Spre forum-ul Minervei[17], sub ale Păcii-altare[18],
O afli la libertul Secundus[19], de vânzare.

III
CĂRȚII CARE SE GRĂBEȘTE SĂ APARĂ

Ai vrea în Argiletum[20] să fii, în prăvălie;
La mine, carte mică, nimic nu mai te-mbie.

---

17 *Forum transitorium* (= de trecere), numit Forul Minervei, după templul zeiței, sau Forul lui Nerva, sub a cărui domnie a fost terminat (în anul 98).

18 *Forum Pacis* (Forul Păcii) se afla lângă templul închinat zeiței Păcii de împăratul Vespasian; construit între anii 71 -75, forul a fost distrus, la sfârșitul sec. al II-lea, de trăsnet.

19 Secundus fusese sclavul unui oarecare Lucensis; în librăria lui se vindeau numai cărți de pergament.

20 Cartierul librăriilor.

Dar tu nu știi cu câtă mândrie-mpărătească
Stăpâna lumii, Roma, la tine-o să privească.
Tu nu știi că poporul lui Marte[21] -a devenit,
De la o vreme-ncoace, prea greu de mulțumit.
Eu nu cunosc sub soare, niciunde, alt popor,
De la bătrâni la tineri, mai batjocoritor;
Au nas de ceară până și cei mai mici copii!
În timp ce, de la unii, un „bravo” răsuna-va,
Iar alții cu săruturi au să-ți cinstească slava,
Cei mulți, strânși laolaltă, te vor disprețui.
Dar tu, de-aici ’nainte, nevrând să mai înduri
De la stăpânul aspru atâtea corecturi,
Te duci, nechibzuito, zbori în văzduh, nu-ți pasă!
Hai, fugi, dar ia aminte: era mai bine-acasă.

IV
DEDICAȚIE ÎMPĂRATULUI

De-ți va cădea, o, Cezar[22], această carte-n mână,
Să-ți descrețească fruntea ce-i peste țări stăpână!
Ușoara veselie triumful nu-ți jignește,
Iar comandantul oastei de-o glumă nu roșește.
Așa cum râzi când joacă Latinus sau Thymele[23],
La fel citește, Cezar, și versurile mele.
Nici cenzorul prea aspru cu râsul nu se-arată;
Nerușinat mi-e scrisul, dar viața mea-i curată.

---

[21] După legendă, Romulus, întemeietorul Romei, se născuse din vestala Rhea Silvia și zeul Marte, de aceea romanii se numeau „poporul lui Marte“.

[22] Împăratul roman Domițian (a domnit între 81 și 96).

[23] Vezi mai sus.

VIII
ADEVĂRATUL EROU

Pildă fiindu-ți Thrasea[24] și Cato cel fără de pată[25]
N-ai contenit nicio clipă să dai prețuire vieții;
Nu te-ai zvârlit, vitejește, cu pieptul în vârful de spadă.
Inima mea te-nțelege: - Bine-ai făcut, Deciane[26]!
Nu-l prețuiesc pe eroul ce faima cu sânge-o plătește:
Cel ce-o câștigă trăind, e mult mai vrednic de cinste.

X
PERSPECTIVE

Gemellus se însoară și-o vrea pe Maronilla;
Cu daruri o răsfață și îi imploră mila.
— Atât e de frumoasă? — Nici nu se pomenește!
— Atunci, cu ce-l incintă atât de mult? — Tușește.[27]

---

[24] *Publius Fannius Thrasea Paetus* (34-66 e.n.) - conducătorul opoziției republican-aristocratice în timpul domniei împăratului Nero. Condamnat la moarte de împărat, s-a sinucis.

[25] Cato din Utica (vezi nota de la prefața Cărții I) s-a sinucis, aruncându-se cu pieptul în sabie, cînd armata republicană a fost înfrântă de partizanii lui Caius Iulius Caesar.

[26] *Decianus* - compatriot și prieten al lui Marțial, scriitor și el. Marțial îi dedică a II-a Carte de epigrame.

[27] Subînțelesul e că Maronilla nu va trăi mult și Gemellus, luând-o de soție, o va moșteni.

XV
PRIETENULUI IULIUS[28]

Tu, vechiul meu prieten, mai bun decât oricare,
Cât timp o-ndelungată credință preț mai are,
Șaizeci de consulate[29] curând vei fi-mplinit,
Dar zilele-s puține, pe care le-ai trăit.
Nu amâna plăcerea ce-o știi amăgitoare;
A ta nu-i decât clipa aceasta, trecătoare.
Te-așteaptă griji destule, necazuri multe-n drum;
Norocu-i nestatornic și zboară ca un fum.
Cu brațele-amândouă păstrează-l lângă tine,
Te părăsește-adesea, oricât de strâns l-ai ține.
Fii înțelept și-ascultă ce-ți spun prietenește:
E prea târzie viața de mâine; azi trăiește!

XVI
LUI AVITUS[30]

Citind aceste versuri, găsi-vei printre ele
Și bune și mai slabe, și foarte multe rele;
Avitus, eu ți-oi spune cinstit, nu pe departe,
Că doar așa, nu altfel, se poate scrie-o carte.

---

28 Iulius Martialis - prieten intim al poetului. Marțial îi închină și alte epigrame, uneori cerându-i sfaturi în materie literară.

29 Adică șaizeci de ani, întrucât consulii erau aleși pe câte un an.

30 *Lucius Stertinius Avitus* - consul în anul 92, prieten și protector al poetului.

XVII
LAUDA PĂMÂNTULUI

Îmi spune Titus[31]: — Fă-te advocat,
E-un lucru bun să mânuiești cuvântul.
I-am mulțumit lui Titus pentru sfat:
— Nu-i treabă rea nici să lucrezi pământul.

XVIII
AMESTECUL VINURILOR

Cum ți-a venit, o, Tucca, Falernul[32] veteran
În cadă să-l amesteci cu must de Vatican[33]?
Netrebnicele vinuri cu ce te-ncântă, spune?
Adusu-ți-au vreodată mâhnire cele bune?
De noi puțin îmi pasă, dar e o crimă gravă
În vinul de Campania să torni hain, otravă.
Ucide-ți musafirii, ești poate-ndreptățit,
Dar amfora aceasta de preț, cu ce-a greșit?

XIX
TUȘEȘTE FĂRĂ FRICĂ

Mai rămăseseși, Aelia, cu patru dinți în gură,
Dar ai tușit o dată, și doi din ei căzură;

---

31 Probabil nume fictiv; se poate presupune că Marțial solicită aci, în mod discret, o moșie de la Titus.

32 *Falernum* - regiune din Campania, în sudul Italiei, unde se făcea vinul cel mai apreciat în vechime; se bea numai după cincisprezece ani.

33 Vinul de Vatican era dintre cele mai proaste.

Tușind a doua oară, alți doi simțiși că-ți pică.
De-acum n-ai nicio grijă: tușește fără frică!

XX
UNUI MÂNCĂCIOS

Nebun ești, Caecilianus[34]! Chemi oaspeții la masă,
Mănânci de unul singur ciuperci, și nici nu-ți pasă.
Știi ce ți-aș da să-nfuleci, găman nesăturat?
Ciupercile din care și Claudiu s-a-nfruptat[35].

XXI
MUCIUS SCAEVOLA[36]

Brațul ce-odată-a voit pe-un rege dușman să răpună,
Și s-a-nșelat, ucigând din greșeală pe unul din paznici,
Singur pedeapsa și-a dat: să ardă în flacăra jertfei!
Mărinimosul vrăjmaș, uimit de atâta-ndârjire,
Însuși l-a smuls pe viteaz de pe rug, lăsându-l să plece.
Mucius n-a șovăit să-nfrunte cumplita durere,
Mâna lui însă, arzând, n-a vrut s-o privească Porsenna.
Brațul ce-atunci s-a-nșelat, cinstit e de veșnică faimă;
Dar dacă n-ar fi greșit, nici fapta lui n-ar fi fost mare!

---

34 Nume fictiv; satira e adresată multor bogătași care aveau obiceiul să ofere clienților (pătură a populației Romei antice, oameni liberi care se puneau sub protecția unor patricieni - „patronii”) și oaspeților de rând mâncare proastă și vin inferior.

35 Împăratul Claudius (a domnit între 41-54) a fost otrăvit de soția sa, Agrippina, cu ciuperci.

36 Neizbutind să-l omoare pe regele etrusc Porsenna, care împresurase Roma (508 î.e.n.), Caius Mucius s-a pedepsit singur, arzându-și brațul drept; de aceea a fost poreclit *Scaevola* („stângaciul”).

XXIII
OASPEȚII LUI COTTA

Așa ți-e obiceiul și gustul tău așa e:
Prietenii de masă să ți-i alegi la baie.
Această cinste, mie, nicicând nu mi-ai făcut:
M-ai cântărit cu ochii și, gol, nu ți-am plăcut.

XXV
GLORIA POSTUMĂ

Trimite-ți cartea-n lume, Faustine[37]!
Gândirea ta frumos înveșmântată
Va fi de-Atena[38] însăși lăudată
Și de-nțelepții toți primită bine.
Îți bate astăzi gloria la ușă;
Răsplata-i meritată: s-o primești,
Să-ți încunune scrisul cât trăiești,
Nu când vei fi o mână de cenușă.

XXVII
O INVITAȚIE LA MASĂ

Lui Procillus[39]
cel înzestrat cu
prea bună memorie.

---

[37] *Faustinus* - bogat prieten al lui Marțial, el însuși poet.

[38] Atena era socotită de către romani capitala literară a lumii.

[39] Nume fictiv, în ultimele versuri Marțial citează un proverb grecesc („îl urăsc pe tovarășul de chef cu prea bună memorie"), dându-i sens comic.

Ți-am spus azi-noapte când ne-am despărțit
(Băusem, cred, vreo zece oale pline):
— Să vii, Procile, să prânzești cu mine!
Vorbește multe omul amețit.
Dar tu, așa se vede, n-ai uitat,
Și te-ai crezut poftit cu-adevărat.
Voi ști să ocolesc, de-aci-nainte,
Pe cei ce țin atât de bine minte.

XXVIII
DE CÂND MIROASE?

Acerra nu de-aseară a vin borșit duhnește,
Căci bea până la ziuă, precum obișnuiește.

XXXII
LUI SABIDIUS

Nu-mi placi de fel, amice, nici tu, nici tot ce faci.
Nu știu de ce anume, dar știu atât: nu-mi placi.

XXXIII
ADEVĂRATA DURERE

Când e singură, nu plânge Gellia pe al ei tată;
Dar cum se ivește unul, lacrimi îi țâșnesc deodată.
Nu e sincer cel ce plânge ca să fie consolat,
Cel ce plânge fără martori, plânge cu adevărat.

XXXIV
LESBIEI[40]

Tu, Lesbia, dezmățul nu vrei să ți-l ferești:
Cu ușile deschise îți place să iubești.
Dorești să fii văzută, nu-ți tăinuiești amorul;
Mai mult decât amantul, te-ncântă privitorul.
Nici târfa din Submoenium[41] mai deșănțată nu e,
Ea lasă jos perdeaua și ușa o încuie.
Ias[42], Chiona[43], poate, ar ști să-ți dea povață:
Ce-nseamnă-a-ți fi rușine, tu de la curve-nvață!
Chiar cea mai desfrânată, când nu mai are unde,
Coboară-ntre morminte și-n cimitir se-ascunde.
Am fost cumva prea aspru? Ți-am spus să te ferești
Dar, Lesbia, nu-nseamnă că nu poți să iubești!

XXXV
CYBELE ȘI PRIAP

Sunt versurile mele de multe ori prea tari
Și nu pot fi citite, în clasă, de școlari?
Dar cartea mea, Cornelius[44], e ca un soț iubit
Ce nu poate să placă femeii, jugănit.
Un cântec pentru nuntă când scriu, să nu te miri
De-l fac cum se cuvine să sune pentru miri.
Vrei goliciunea Florei s-o-mbraci? Și-o curtezană
S-o-nveșmântezi în haină severă, de matroană?

---

40 *Lesbia* - nume fictiv, probabil aluzie la iubita lui Catul.

41 Cartierul „de sub ziduri”, la marginea Romei, unde prostituatele ațineau drumul trecătorilor.

42 Nume de prostituată.

43 Nume de prostituată.

44 Nume fictiv, sau poate unul dintre prietenii autorului.

Nici versul meu, ștrengarul, nu-i îmbrăcat astfel,
Și-l simți mai cu plăcere când gâdilă nițel.
Nu fi cu el prea aspru, îndură-te, și vezi
Să nu te-ndemne gândul, cumva, să mi-l castrezi!
Nepotriviri de-acestea în mintea mea nu-ncap:
Nu-l văd slujind în templul Cybelei[45] pe Priap[46].

XXXVII
STICLĂ ȘI AUR

Din sticlă bei, Bassus, iar burta în vase de aur golești:
Sărmanele vase! Ce-i scârnav, se vede, mai mult prețuiești.

XXXVIII
UNUI PLAGIATOR

Poemul ăsta, Fidentine[47],
Îl recunosc, e scris de mine.
Dar îl citești atât de rău,
C-a început să fie-al tău.

XL
UNUI INVIDIOS

Ți se zbârcește toată fața când, rar, citești un vers de mine;

---

[45] Preoții zeiței orientale Cybele erau castrați.

[46] Fiul lui Bacchus și al Venerei, admirat pentru deosebita lui virilitate.

[47] „Încrezutul, îndrăznețul“, nume fictiv, poreclă dată unui plagiator stângaci.

Tu pizmuiești pe toți poeții, niciunul dintre ei pe tine.

XLI
LUI CAECILIUS, CARE SE CREDE GLUMEȚ

Un om de duh îți place să crezi că ești. Tu zici.
Dar vrei să-ți spun în față ce ești? Un măscărici.
Un vânzător de boarfe, ce marfa-n târg și-o plimbă
Și dincolo de Tibru[48], pe la răspântii, schimbă
Chibrituri de pucioasă pe-un ciob de sticlă, spartă;
Un negustor vorbăreț de mazăre răsfiartă
Ce-n jurul lui adună în roi pe toți nerozii;
Un crescător de viperi ce joacă-n vârful cozii;
Un sclav de rând ce vinde pastramă-n prăvălie;
Un bucătar ce-n cârciumi cu calzi cârnați te-mbie;
Un biet poet de uliți, lipsit de-ndemânare;
Un dansator din Gades[49], ce țopăie și sare;
O gură desfrânată și veștejită ești,
Nimic însă, Caecilius, din ce-ți închipuiești.
Tu crezi că-n râs și-n vervă l-ai întrecut pe Gabba[50],
Pe Tettius Caballus[51] așijderi… Dar degeaba!
Nu-i dat oricui să fie, din firea lui, isteț;
Iar când te văd, obraznic, că-ncerci a fi glumeț
Și dintr-un haz subțire nu înțelegi o boabă,
îți spun, tu nu ești Tettius, Caballus ești: o gloabă!

---

48 „Dincolo de Tibru“: pe malul drept al fluviului, în cartierele sărace.

49 Localitate în Spania (astăzi Cadiz), vestită, pe vremea lui Marțial, pentru dansatoarele ei.

50 Măscărici al lui August. Tot măscărici trebuie să fi fost și Tettius Caballus.

51 *Caballus* - cal de muncă.

XLIII
MISTREȚUL

Eram șaizeci de oaspeți poftiți la tine-acasă,
Și-un porc mistreț, Mancine, atât ne-ai dat la masă.
Nici struguri copți pe coardă în toamna-ntârziată,
Nici mere dulci cu gustul de miere parfumată,
Nici pere legănate pe fire de grozamă,
Nici rodii africane cu rozacee zeamă,
Nici brânză-n coșulețe, din rustica Sassină[52],
Din căzile Picènii[53] nimic: nicio măslină!
Atât numai: mistrețul. Un porc sfrijit și mic,
De parcă-l doborâse, cu mâna, un pitic.
Nimic mai mult. Mistrețul. Atât ne-ai oferit,
Iar noi, ca-ntr-o arenă, am stat și l-am privit.
N-ai mai mânca, în viață, mistreț! Și-aș mai dori,
Servit, ca Charidemus[54], mistrețului să-i fii.

XLIV
PRIETENULUI STELLA[55]

În două epigrame pe rând am zugrăvit
Un joc de lei și-o fugă de iepure grăbit.
M-am repetat? Dar dacă aceasta e o vină,
Două mâncări de iepuri să-mi dai și tu la cină.

---

52 *Sassina* - localitate din Umbria (in peninsula italică), renumită prin cașul produs acolo.

53 *Picenum* - regiune din Italia, pe coasta Adriaticei, bogată în măslini.

54 Charidemus pare să fi fost un criminal dat pradă unui mistreț în arena circului.

55 *Lucius Arruntius Stella* - consul în anul 101, protector al lui Marțial și al altor poeți.

XLVI
GRĂBEȘTE-TE ÎNCET

— Sărută-mă mai iute (spui tu) că mă grăbesc!
Avântul mi se curmă și nu mai îndrăznesc.
De m-ai opri, mai bine ai ști să mă stârnești.
Nu mă zori, Hedylus, când zici că te grăbești.

XLVII
MEDIC ȘI CIOCLU

Diàulus era medic și cioclu s-a făcut.
Aceeași meserie o ia de la-nceput.

XLIX
MICILE PLĂCERI

Lui Licinianus[56].

Tu, cel pe care celții cu cinste-l pomenesc,
Și-n Spania noastră[57] astăzi iberii-l preamăresc,
Vei revedea pe dealuri Bilbilis[58]-ul dorit,
Oraș în cai de luptă și-n arme renumit;
Mai sus, pleșuvul Caius[59], cu-ncărunțita-i frunte,

---

[56] *(Lucius?) Licinianus* - concetățean al lui Marțial, orator și poate și scriitor.

[57] „Spania noastră“ = Spania Celtiberică, adică partea din nord-estul peninsulei, locul de baștină al lui Licinianus și Marțial.

[58] Orașul natal al lui Marțial și al lui Licinianus.

[59] Astăzi Moncayo, munte situat la miazănoapte de Bilbilis.

Vadaveronul[60] sacru, cu stânci tăiate-n munte,
Și crângul din Botérdum[61], cu farmecul lui dulce,
Grădina-n care-i place Pomonei[62] să se culce.
Te vei scălda-n Congedus[63], în valurile-i calde,
Și-n lacul unde nimfa se-ascunde să se scalde;
Când vei simți că lenea prea mult te molesește,
Te vei zvârli în Salo[64], cum fierul se călește.
Vei ospăta la masă belșugul de vânat,
Prin lunca din Voberca[65], de-aproape săgetat.
Amiezele de vară la umbră le vei trece,
În albia de aur a Tagului[66] cel rece.
Vei bea din unda Nuthei[67] răcoarea dimineții,
Și apă din Dercena[68], cu prospețimea gheții.
Apoi, când Acvilonul[69], cu mugete cumplite,
Va răscoli zăpada pe câmpuri troienite,
La țărmul Taragonei[70] din nou când vei veni,
Iubita Laletànie[71] în soare-ți va zâmbi,
Vei prinde căprioare în lațul tău isteț,
Vei spinteca din turma ce-o cresti un porc mistreț.
Prăpăd vei face-n iepuri, gonindu-i de-a călare,
Lăsând pe-argați să plece după vânatul mare.

---

60 Pe muntele Vadavero pare să fi existat multe locașuri sacre.

61 Probabil o localitate apropiată de Bilbilis.

62 *Pomona* - zeița fructelor la romani.

63 Lac sau râu în preajma Bilbilisului.

64 Râu care trece pe lingă Bilbilis. Se spunea că apa lui e foarte bună pentru călirea oțelului.

65 *Voberca* (sau *Vobesca)* - numele unei păduri bogate în vânat.

66 Râu ce trece prin apropiere de Bilbilis; în apele lui există nisip aurifer.

67 Râu de munte.

68 Râu de munte.

69 Vântul de nord-est, crivățul.

70 *Tarraco* (azi Taragona) - pe coasta mediteraneană, la apus de Barcelona.

71 *Laletània* - probabil o regiune pe coasta Mediteranei.

Vei arde-n vatră vreascuri din codrii-apropiați,
Strângând în jur pe sclavii cei mici și nespălați.
Pe vânătorul vrednic, vecinul tău de casă,
Să stea cu tine-alături îl vei pofti la masă.
Nu vei purta sandale cu vârfuri argintate,
Nici togă purpurie în falduri parfumate.
Departe vor rămâne clienți și portărei,
Și văduva bogată, cu nazurile ei,
Până la prânz putea-vei să dormi netulburat,
Din somn n-o să te scoale niciun împricinat.
Nu-i pizmui pe-aceia ce vor a fi slăviți,
Tu plânge-le de milă acestor fericiți.
Pe Sura[72], scump prieten, aplauze-l desfată,
Dar o plăcere simplă e mai adevărată;
Și-ai drept s-aștepți în viață un asfințit senin,
Când faima ce-ai cules-o o meriți pe deplin.

LIII
DOVADA PLAGIATULUI

În versurile scrise de mine, Fidentine,
Ai strecurat o pagină de tine;
Și-atât de bine chipul în ea ți-ai oglindit,
Că fapta singur ți-ai mărturisit.
O mantie soioasă de lingon[73] e o pată
Ce pângărește purpura curată;
O oală aretină[74], de lut, e o jignire
Adusă cupei de cristal subțire;
Un corb, ce fără veste a rătăcit, sinistru,

---

[72] *Lucius Licinius Sura* - om politic, originar din Spania, contemporan cu Marțial, consul sub domnia împăratului Traian.

[73] Locuitor din partea centrală a Galiei.

[74] La *Arretium* (astăzi Arezzo, nu departe de Florența) se făceau oale obișnuite de pământ roșu.

Pe țărmul însoritului Caistru[75],
E ca un semn de jale pe-argintul unei salbe,
În hora lebedelor albe;
O gaiță oprește din cânt, cu vocea-i acră,
Privighetoarea din Pădurea-Sacră[76]!
Eu nu mai am nevoie de nicio judecată,
Nici cartea mea să fie apărată.
Nu eu te-acuz, ci versul de tine-adăugat,
O pagină ce strigă: „Ai furat”!

LIV
PRIETENI VECHI ȘI NOI

Dacă mai poți iubirea să ți-o dai,
Tu, care-atât de mulți prieteni ai,
De-aș mai găsi în inima ta loc,
Aș spune, Fuscus[77], c-am avut noroc.
Nu mă goni ca pe-un necunoscut;
Niciunul n-a fost altfel la-nceput.
Tu judecă-l pe cel ce te îmbie
Și care vrea prieten vechi să-ți fie.

LV
VIAȚA LA ȚARĂ

Vrei să cunoști viața ce Marcus[78] și-o dorește,
El, care și cuvântul și spada le cinstește?

---

[75] Râu în Asia Mică, în apele căruia trăiau multe lebede.

[76] Una din numeroasele păduri închinate zeilor; în dumbrăvile sfinte se ridicau temple și altare.

[77] Probabil un vestit și bogat orator din vremea lui Marțial.

[78] Marcus e Marțial însuși.

Să-ți spun. Ar vrea, la țară, un petic de moșie;
Să guste, fără grijă, puțină bucurie.
Cum? Pe spartane lespezi răceala să te-nghețe,
Patronului, prostește, venind să-i dai binețe?
Când ai putea, în fața căminului încins,
Să-nșiri de-a lungul vetrei vânatul ce l-ai prins,
Să tragi în țeapă crapul ce încă se mai zbate?
S-alegi, din oala arsă, a mierii bunătate?
Când mâna dolofană a jupânesii-ți pune
Pe masa țărănească belșug de lucruri bune,
Și, fără cheltuială, poți a te ospăta
Cu ouă coapte-n spuză, de la găina ta?
Sunt mulți cărora traiul acesta nu le place,
Cum nu le plac eu însumi; o știu, n-am ce le face.
În toga lor cea albă[79], să ducă mai departe
Corvezile de care au toți în Roma parte!

LVII
FEMEIA IDEALĂ

Mă-ntrebi cam ce femeie îmi place, Flaccus[80]? Iată:
Niciuna prea ușoară, nici prea neîndurată.
Îmi place o femeie de felul mijlociu:
N-aș vrea să mor de foame, dar nici sătul să fiu.

[79] Toga albă era îmbrăcămintea obișnuită a romanilor.
[80] Unul dintre prietenii poetului, des pomenit de el.

LXII
ELENA[81] Și PENELOPA[82]

Laevina, cea mai pură femeie-ntre femei,
O pildă pentru însuși cinstitul soț al ei
Și vrednică urmașă a vechilor Sabine[83],
Scăldându-se-n Avernus și-n undele Lucrine[84],
S-a legănat la Baiae[85] pe-al valurilor joc,
Și tot zburdând prin apă, glumind, a luat foc
Și c-un amant mai tânăr de-acasă a fugit:
În casta Penelopă, Elena s-a trezit.

LXIII
LUI CELER

Citește-mi epigrame!” mă rogi și mă poftești;
Tu însă pe-ale tale ai vrea să le citești[86].

---

81 În mitologia greacă, fiica Ledei și a lui Zeus; măritată cu Menelaos, s-a lăsat furată de Paris, pricinuind vestitul război troian.

82 În *Odiseea* lui Homer e soția lui Ulise, pe care l-a așteptat cu fidelitate douăzeci de ani, cât a ținut asediul Troiei și rătăcirile lui pe mări.

83 *Sabinii* - populație de agricultori la sud-est de Roma, vestită prin viața lor cumpătată, hărnicie și cinste.

84 *Avernus* și *Lucrinus* - lacuri lângă țărmul Mării Tireniene, nu departe de Neapolis.

85 Oraș balnear pe țărmul Mării Tireniene, situat nu departe de cele două lacuri amintite mai sus, constituind, după câte spun poeții, o adevărată primejdie pentru virtutea femeilor.

86 În original acest vers are și înțelesul: tu nu ții să-mi asculți epigramele de dragul de a le asculta, ci pentru a le da (recita) ulterior drept ale tale.

LXIV
LAUDA DE SINE

Da, ești tânără, frumoasă și bogată, o știm bine,
Dar când singură te lauzi și vorbești mereu de tine,
Fabulla, îți pierzi deodată însușirile firești:
Nici bogată, nici frumoasă și nici tânără nu ești.

LXVI
VERSURI DE VÂNZARE

Tu, care-a mele versuri vrei să le șterpelești,
Crezi că ți-e dat, în voie, poet să te numești,
Plătind o biată carte transcrisă? Să mă ierți!
Nu poți să-ți cumperi faima cu șapte-opt sesterți[87].
Mai bine-alege-un cântec de nimeni cunoscut,
Un singur om să-l știe: cel care l-a făcut.
O carte fată-mare, o carte neumblată,
Pe care-al ei părinte o ține încuiată,
Un sul pe care nimeni nu l-a desfășurat,
Și nimeni încă barba de el nu și-a frecat.
O carte cunoscută stăpânul greu și-l schimbă,
Dar de găsești pe unul și-l tragi puțin de limbă
Să-ți spună unde afli o carte necitită,
Ce nici n-a fost, cu piatra, pe margini șlefuită,
Nici prinsă-n bețișoare, nici îmbrăcată-n piele,
Tocmește-o! Pot eu însumi să-ți vând din ale mele.
De vrei cu scrisul altui poet să te fălești,
Nu cartea să i-o cumperi, tăcerea să-i plătești!

[87] În vremea lui Marțial sesterțul, veche unitate monetară, era de aramă și nu mai valora decât aproximativ un gram și ceva de argint.

LXXII
POETUL CU PLETE FALSE

Tu, Fidentine, scrisul mi-ai furat,
Și-acum te crezi poet, cu-adevărat.
Aegle[88], de-asemeni, are dinți frumoși,
Că și i-a pus de fildeș, pe cei scoși;
Lycoris[89] pielea neagră-și văruiește
Și cu-obrazu-i alb se fudulește.
Așa te-mpăunezi și tu, poete,
Ești chel ca-n palmă, și te porți cu plete!

LXXVI
APOLO ȘI MINERVA

Tu, Flaccus, bun prieten, a cărui prețuire
Dă străduinței mele o-naltă mulțumire,
Tu, vrednică odraslă din al lui Antenor[90]
Oraș, care privește la tine-ncrezător, -
Urmează-aceste a mele îndemnuri înțelepte:
Pe cele nouă muze mai lasă-le s-aștepte,
Nu le-asculta cum cântă și nu te prinde-n danț!
Divinele fecioare nu-ți vor aduce-un sfanț!
Ce vrei de la Apolo? Să-ți încunune verva?
Dar banii grei îi ține, în lada ei, Minerva,
Zeița înțeleaptă și-atât de pricepută,
Cea care pe toți zeii cu bani îi împrumută.
Sub iedera lui Bacchus[91] cu ce câștig te-alegi?

---

88 „Strălucitoarea“, nume fictiv.

89 „Neagră ca lupul“, nume des întâlnit în poezie pentru femeile cu ten închis.

90 Întemeietorul legendar al orașului Patavium (Padova de astăzi).

Din arborele-Atenei[92] rod mai bogat culegi!
Ce-oferă Heliconul? Un murmur de izvoare,
Zeițe cântărețe, aplauze-nșelătoare.
Ce poți să-i ceri tu Cirrhei[93] sau nimfei Permessine[94]?
În For[95] te-așteaptă, Flaccus, succese mai depline,
Aici răsună banii ce-i vântură bogații;
De pe estrada[96] stearpă se-aud numai ovații.

LX XIX
UN OM OCUPAT

Tu, Àttalus, într-una vrei să te afli-n treabă
Și faci pe advocatul când nimeni nu te-ntreabă.
Ca să nu stai degeaba, catârii ți-i păzești;
Ori ai, ori n-ai de lucru, ceva tot meșterești.
Când n-o să ai ce face, și când ți-o fi urât,
Parcă te văd, de ciudă, că-ți pui un șireang de gât!

LXXXIII
LUI MANNEIA

Când văzui cum cățelușa ți-a lins fața, îmi șoptii:
Nu mă mir, așa sunt câinii: umblă după scârnăvii.

---

91 Iedera lui Bacchus pare să închipuie decorul scenei de teatru; Flaccus (vezi versul I), căruia i se adresează epigrama, era probabil autor dramatic.

92 Măslinul, al cărui rod bogat e comparat cu meseria bănoasă de avocat.

93 *Cirrha* - nimfa după care a fost numit un oraș închinat, lui Apolo.

94 Nimfa râului Permossos, care izvorăște din coasta Heliconului.

95 Forul era locul unde se desfășura întreaga activitate publică din Roma antică;.

96 Estrada e scena din For pe care poeții își recitau lucrările.

LXXXVI
VECINUL INVIZIBIL

Vecin e Novius[97] cu casa noastră;
Putem să ne dăm mâna pe fereastră.
E-o mare fericire (unii spun)
Să stai alături c-un prieten bun,
De care numai zidul te desparte.
Și, totuși, e de mine mai departe
Decât, acum, pe țărmul egiptean
Prefectul din Syene[98], Terențian[99].
N-ajung, cu el, o dată să prânzesc;
Mai mult decât atât: nici nu-l zăresc!
N-aș ști să aflu-n Roma un vecin
Atât de-apropiat și de străin.
Va trebui, oricât ne-ar fi de greu,
Să ne mutăm aiurea: el sau eu.
Nu vreți pe Novius să-l întâlniți?
E de ajuns vecin cu el să fiți.

LXXXVII
FII BEȚIVĂ SINCERĂ!

Fescennia, atâtea pahare-ai dat pe gât,
Încât, purtând de grijă să nu duhnești urât,
Bomboane de la Cosmus[100] înghiți fără măsură,

---

97 Pare să fi fost un iscusit jucător de șah (de fapt un joc asemănător cu șahul), pomenit de Marțial și în alt loc.

98 *Syene* (astăzi Assuan) - oraș de graniță în sudul Egiptului, pe vremea aceea provincie a imperiului roman.

99 *Terentianus* - comandantul garnizoanei de la Syene.

100 Vestit negustor de parfumuri și pomezi, după cum reiese din numeroase epigrame ale lui Marțial.

Să-ți parfumezi cu ele mirositoarea gură.
Sunt dresuri foarte bune ca dinții să-ți albească,
Dar nu pot, din adâncuri, duhoarea s-o oprească.
Ba, dacă-amesteci astfel mirosul lor cu-al tău,
Străbate mai departe, iar tu puți și mai rău.
Nu păcălești pe nimeni. Ascultă-a mea povață:
Nu mai umbla cu șoalda, bețivă fii pe față!

LXXXIX
TĂINUITORUL

Tu numai la ureche, șoptind, vorbești oricui,
Dar lumea-ntreagă poate s-audă tot ce spui;
Cânți la ureche, cugeți, râzi, te bocești, bârfești,
Când taci, taci la ureche; când strigi, nu strigi, șoptești.
E o meteahnă, Cinna, la tine-atât de veche,
Încât chiar pe-mpăratul mi-l lauzi la ureche.

XCI
UNA DIN DOUĂ

Să-ți publici versurile n-ai găsit cu cale,
În schimb despre-ale mele zici că-s rele;
Ori publică-le, Laelius, pe-ale tale,
Ori lasă-le în pace pe-ale mele.

XCIV
CÂNTĂREAȚA

Erai o fată foarte mult dorită
Pe când cântai, Aegle, destul de rău;

Azi cânți frumos, de toți ești măgulită,
Dar nimeni nu mai vrea sărutul tău.

XCIX
BOGATUL ZGÂRCIT

Nici două milioane întregi pe-atunci n-aveai
Și-atât erai de darnic, de primitor erai,
Și ne cinsteai, Calenus, cu-atât belșug, încât
Doream să-ți dea Fortuna de șase ori pe-atât.
Ne-au împlinit dorința întocmai, zeii buni.
Averea ți-o sporiră cinci morți, în șapte luni.
Dar tu, ca unul care n-ar mai avea nimic,
Și-n loc să moștenească ar fi rămas calic,
Trăiești în strâmtorare acum, ca un sărman.
Chemi oaspeții la masă o dată într-un an,
Iar pentru demâncare nu vrei să risipești;
Vreo câțiva bani de-aramă abia de cheltuiești.
Nici pentru noi cei șapte, bătrânii tăi amici,
Mai mult de-un sfert de libră de plumb[101] nu sacrifici.
Drept bună-mulțumire, vom implora pe zei
Milioanele să-ți crească: o sută, dacă vrei!
Dar, de-ți mărești avutul după al nostru gând,
Mă tem grozav, Calenus, că vei muri flămând…

CIII
MILIONARUL

Pe când nu erai încă nici cavaler măcar,
Spuneai: „— O, de-ar da zeii s-ajung milionar,
Ce bine m-aș pricepe viața s-o trăiesc,

[101] *Libra* - circa 32 de grame; plumb e luat probabil cu înțelesul de aliaj în care intră numai puțin argint.

Cu câtă voluptate aș ști să cheltuiesc!
M-aș înfrupta din toate!” Și zeii te-ascultară.
Acum ai bani, dar toga ți-e parcă mai murdară,
Mantaua și mai ruptă, cu poale jerpelite,
Iar bietele sandale de patru ori cârpite!
Alegi la prânz, din zece, o singură măslină,
Un rest dintr-o mâncare ți-ajunge și la cină,
Bei vin borșit de Veii[102], pe drojdie rămas,
Iar dragostea te costă, ca mazărea, un as[103].
O, Scaevola, te judec! Ești bun de osândit:
De ce dosești, tâlhare, avutul moștenit?
De ce pe zei îi superi, de ce ne furi pe noi?
Nu vrei să guști plăcerea? Dă banii înapoi!

CVII
O CARTE MARE

Îmi spui, iubite Lucius[104], o vorbă de mustrare:
— Mai lasă lenea! Cântă și tu o faptă mare!
— Dar unde e Mecena, să-mi dea acel nesațiu
De care-avură parte Vergiliu și Horațiu?
Aș plămădi o carte nemuritoare-n lume,
Și n-ar pieri în flăcări[105], cu mine, al meu nume!
În țarina săracă și care nu rodește,
Nici taurul, când trage la jug, nu se silește;
În brazda roditoare mai trudnic ară plugul,
În schimb te răsplătește, la seceriș, belșugul!

---

102 Vinul de Veii (oraș în Etruria) era dintre cele mai proaste.

103 Asul era în vremea lui Marțial un sfert din sesterț.

104 *Lucius Iulius* - prieten al lui Marțial, necunoscut din altă sursă.

105 Romanii, la moarte, erau incinerați.

CIX
ISSA

Issa e mai jucăușă decât vrabia lui Catul[106],
Să-i asemuiesc sărutul cu-al columbei, nu-i destul.
Issa-i mai îmbietoare decât galeșa codană;
Issa e mai prețioasă ca o perlă indiană;
Issa e o cățelușă, și lui Publius[107] i-e dragă.
Când scâncește, ți se pare că vorbește și se roagă;
Cu stăpânul ei o dată râde și se întristează,
Zburdă când îl vede vesel, când e supărat, oftează.
Gâtul zvelt și-l încovoaie și se culcă în tăcere,
Iar când are-o trebuință, e cuminte și se cere.
Așternutu-n care doarme, să-l mânjească se ferește;
Cu lăbuța ei cea moale, sfiicioasă te trezește,
Și te roagă cu privirea să-i dai voie pân-afară.
Cățelușă rușinoasă, Issa a rămas fecioară;
E atât de temătoare și ferită de iubire,
Încât n-a fost de ea vrednic, până astăzi, niciun mire.
Iar ca amintirea Issei după moarte să trăiască,
Publius a vrut el însuși chipul să i-l zugrăvească.
E atâta potrivire, încât poate spune-oricine
Că nici Issa cu ea însăși nu se-aseamănă mai bine.
Sunt atât de grăitoare chipurile-ngemănate,
Încât vii par amândouă și-amândouă par pictate.

CX
VERSURI SCURTE

Îmi critici, Velox[108], scrisul și-mi spui, ca să mă-mpungi,

[106] Catullus (vezi mai sus) a cântat moartea vrabiei iubitei sale Lesbia.
[107] Prieten bogat al lui Marțial.
[108] „Grăbitul”, nume fictiv.

Că versurile mele sunt, uneori, prea lungi.
Dar tu nu scrii niciunul, ai luat-o mai agale,
Și astfel sunt mai scurte, desigur, ale tale.

CXVII
UN BĂRBAT DEȘTEPT

Ne-am întâlnit, Lupercus, pe drum, și mi-ai cerut
Să-ți dau dintr-ale mele o carte cu-mprumut:
— O să-ți trimit acasă un sclav de-al meu s-o ia,
Și după ce-oi citi-o, ți-o voi înapoia.
— Lupercus, nu se cade ca pentru-o biată carte
Să-ți ostenești băiatul: eu locuiesc departe
Și-ar trebui să suie trei caturi pân' la mine.
Să-ți spun, dorita carte unde-o găsești, mai bine:
Trecând spre Argiletum, precum obișnuiești,
Prin forum-ul lui Cezar[109], aproape-ai să zărești
O mică prăvălie; iar de-i citești pereții
Te vor primi la ușă, pe listă, toți poeții!
Eu nu lipsesc. Atrectus, librarului îi spune.
Va cerceta pe rafturi și-n față îți va pune,
Pe cinci dinari bucata, un Marțial curat,
Cu margini șlefuite și-n purpură-mbrăcat.
— Nu prețuiești atâta, vei spune, și pe drept.
— Lupercus, bravo ție, ești un bărbat deștept!

[109] Forul lui Cezar e *Forum Iulium*, învecinat cu Forul lui Nerva; aici se aflau templul Venerei Genetrix, ridicat cu cheltuiala lui Iulius Caesar, și o statuie ecvestră a acestuia.

CARTEA A DOUA

I
CARTEA MICĂ

Mai multe epigrame - trei sute - de-ai avea,
Te-ar mai citi întreagă, vreunul, carte-a mea?
De ce atât de mică te-am plămădit? Ei bine:
Întâi, că-mi ceri papirus cu pagini mai puține;
Al doilea: copistul, în rânduri puțintele,
Mai mult de-un ceas nu pierde cu fleacurile mele;
Al treilea: în grabă de prinzi un cititor,
Oricât ai fi de seacă, te-nghite mai ușor.
Te va citi oricine, la masă, înainte
De-a se răci în cupă licoarea prea fierbinte.
Dar crezi că, fiind scurtă, ocări n-au să te-ajungă?
Vai! câți nu se vor plânge că ești, și-așa, prea lungă!

III
CONTRADICȚIE

Nu ești datornic, Sextus, nimic nu datorești.
Cum o să fii datornic, când nu poți să plătești?

V
PRIETENULUI CARE LOCUIEȘTE DEPARTE

Să n-am în viață parte, Decianus[110], de vreun bine
De n-aș vrea, zi și noapte, să fiu mereu cu tine.
Dar ne despart, în spațiu, trei mii de pași, cum știi,
Iar dacă pui și-ntorsul, total fac șase mii.
Adeseori bat drumul și nu te aflu-acasă,
Sau sclavul, strajă-n ușă, să intru nu mă lasă.
Ești prins cu-atâtea treburi, petreci, te plimbi, pledezi,
Și n-ai destule ceasuri prietenii să-ți vezi.
Trei mii de pași aș face oricând, de te-aș găsi:
Dar ca să-i fac degeaba, sunt prea mulți șase mii!

VII
LUI ATTICUS

Frumușel declami, amice, frumușel știi să vorbești,
Scrii poeme frumușele, frumușel istorisești;
Faci și mime frumușele, epigrame frumușele,
Frumușel ești ca gramatic, frumușel citești în stele;
Frumușel ți-e mersul, glasul, joci și cânți tot frumușel,
Frumușel ciupești tu lira, chiar și mingea bați la fel;
Frumușel le faci pe toate, dar nimic frumos anume.
Atticus, să nu te superi, ești un fel de-ncurcă-lume.

[110] Poet originar din Spania, prieten al lui Marțial, cunoscut numai din referiri.

VIII
CITITORULUI MEU

De vei găsi în cartea aceasta, câteodată,
O latinească șchioapă sau poate prea-ncurcată,
De vină-i caligraful[111]: le-a înșirat grăbit,
Și stihurile mele, în pripă, le-a stâlcit.
Să-mi pui în seamă, mie, greșeala lui, nu-i drept.
Cum, tot eu sunt de vină? Credeam că ești deștept.
— Dar versurile tale sunt proaste! îmi vei spune.
E-adevărat, așa e cum zici. Fă tu mai bune.

XI
MÂHNIREA LUI SELIUS

Pe Selius, tu, Rufus[112], de-l vei zări vreodată,
Sub porticul Europei[113], cu fruntea-nnourată,
Posomorât ca noaptea și trist ca un mormânt,
Împovărat de-o taină, cu nasul în pământ,
Lovindu-se cu pumnul în piept, smulgându-și părul,
Să știi că nu-și jelește nici fratele, nici vărul.
Copiii îi sunt zdraveni - să-i ocrotească zeii!
— Nu s-a-ntâmplat vreun lucru amarnic nici femeii;
Nu l-a furat vechilul, toți sclavii-i sunt acasă…
E trist, fiindcă nimeni nu l-a poftit la masă!

---

111 Caligrafii (copiștii), plătiți după numărul rândurilor scrise, nu-și corectau greșelile, ca să nu strice înfățișarea cărții, căreia o ștersătură vizibilă i-ar fi scăzut din preț.

112 Probabil *Canius Rufus*, poet originar, ca și Marțial, din Spania (din Gades).

113 Porticul Europei, numit după o frescă din el, care înfățișa răpirea Europei, se afla lângă câmpul lui Marte.

XII
MIROSURI SUSPECTE

Ce pot să-ți spun, Postume? Când mă-ntâlnesc cu tine,
Sărutul tău miroase a smirnă-atât de bine,
Și-arome-atât de stranii în jurul tău plutesc,
Încât încep, Postume, să te cam bănuiesc.
Căci bine nu miroase niciunul și niciuna
Din cei ce-atât de bine miros întotdeauna.

XIII
SOLUȚIA CEA MAI BUNĂ

Bani îți cere advocatul,
(Cere și judecătorul),
Sextus, tu ascultă-mi sfatul
Și plătește-ți creditorul.

XIV
IAR SELIUS

Da! Selius e-n stare orice să mesterească
Atunci când e-n pericol acasă să prânzească.
Sub porticul Europei te-așteaptă, Pauline[114],
Îți iese înainte, de pașii tăi se ține
Cu mii de temenele și lingușiri servile,
Spunând că ai picioare mai iuți decât Ahile[115].
Dar, pentru că pe-acolo poftit de nimeni nu-i,

[114] *Paulinus* - numele unui bun alergător.

[115] Vestitul erou legendar din războiul troian, numit de Homer „cel iute de picior".

Apucă drumul Saeptei[116] și-o ia printre statui,
Sperând noroc să-i poarte, din lumea nemurirei,
Ori cel născut din Aeson[117], ori Chiron al Philyrei[118].
Mereu mofluz, spre templul lui Isis[119] se îndreaptă,
Se-nclină juncii triste, se roagă și așteaptă;
Pornește-apoi spre crângul în care, printre-alei,
O sută de columne a ridicat Pompei[120].
Din termele lui Faustus la Fortunatus trece,
Se scaldă-n apă caldă, se scaldă-n apă rece;
Nu ocolește beciul lui Gryllus, la subsol,
Nici băile lui Lupus din grota lui Eol[121].
Văzând însă că soarta nu-i binevoitoare,
Și vremea și-a pierdut-o degeaba-n scăldătoare,
Spre porticul Europei se-ntoarce, disperat,
În căutarea unui amic întârziat…
O, Taur[122], ce-ai răpit-o pe fata cea frumoasă,
Te-ndură și-l poftește pe Selius la masă!

---

116 *Saepta, Iulia* - uriașă clădire pentru epoca respectivă (începută de Caius Iulius Caesar), folosită pentru lupte, spectacole etc.; unul dintre cele mai frecventate locuri de întâlnire, era împodobit cu statui.

117 Iason, conducătorul expediției argonauților, își avea chipul într-un portic, numit al Argonauților, alături de Saepta.

118 Chiron, fiul Philyrei și al lui Saturn, e centaurul înțelept, considerat de vechii greci ca unul din întemeietorii medicinei.

119 Templul zeiței egiptene Isis și al lui Serapis (vezi mai sus). Înfățișată de egipteni cu chip de vacă (sau cel puțin cu coarne de vacă), Isis a fost identificată cu Io, cea care, conform mitologiei romane, a fost preschimbată de Iupiter în juncă.

120 *Hecatostylon* - clădirea cu o sută de coloane ridicată de Pompei. Alături era porticul lui Pompei, înconjurat de platani.

121 *Faustus, Fortunatus, Gryllus, Lupus* - proprietari de băi publice. Baia lui Gryllus era întunecoasă, iar a lui Lupus trebuie să fi fost plină de curenți de aer, întocmai ca grota lui Eol (zeul vânturilor).

122 În mitologie, Taurul care a răpit-o pe Europa e Iupiter; aluzia poate avea două înțelesuri: dacă e vorba de Iupiter, să-l poftească pe Selius în Infern, scăpând Roma de un parazit; dacă e vorba de taurul înfățișat în fresca din porticul Europei, Selius să fie azvârlit în arenă drept pradă unui taur.

XV
LUI HORMUS, CĂRUIA ÎI MIROASE GURA

Nu din trufie nu dai cupa ta
La alții, după tine să mai bea…
Tu nu le împrumuți paharul tău,
Temându-te să nu le vie rău.

XVIII
STĂPÂN ȘI SLUGĂ

Mărturisesc, Maxime, nerușinata vină
Că umblu după tine să mă poftești la cină.
Tu umbli după alții, așa că suntem chit!
Eu vin în zorii zilei, client obișnuit,
Ca să-ți aduc salutul, tot timpul săptămânii;
Tu ești plecat de-acasă, să-ți feliciți stăpânii.
Suntem deopotrivă! Eu te-nsoțesc pe tine,
Și, mândru ca un rege, nici nu te uiți la mine;
Dar tu slujești pe-un altul și-l însoțești fidel.
Și vrei să-mi fii, Maxime, patron? Suntem la fel!
La un alt sclav, ca mine, eu sclav nu mai rămân:
Stăpânul nu se cade să aibă alt stăpân!

XXIV
PRIETENUL CEL BUN

Mi-ai spus: „De-ți va fi soarta să fii învinuit,
Alăturea de tine voi sta, în strai cernit;
Iar dacă te vor smulge căminului străbun,

Voi merge peste mare, cu tine, în surghiun”.
Te-a ajutat norocul și iată-te bogat.
Hai, Candidus, tu mie ce parte mi-ai lăsat?
E mult o jumătate? Primesc cât de puțin.
Voiai să-mparți cu mine cumplitul meu destin,
Tovarăș de restriște, să mă-nsoțești la rău –
Dar nu vrei o fărâmă să-mi dai din bunul tău!

XXVII
CRITICĂ LITERARĂ

Când Selius la masă așteaptă să-l poftești,
Dă-i voie, lângă tine, s-asculte cum citești.
— Perfect! Câtă vigoare! Cât spirit! Ce frumos!
— Atât dorisem. Prânzul ți l-ai plătit. Stai jos.

XXX
SFATURI

Treizeci de mii de-arginți cu împrumut,
Prietenului Caius i-am cerut;
Și n-ar fi fost prea tare păgubit,
Chiar dacă-n dar mi i-ar fi oferit.
E om bogat, și are bani destui
În bine-ferecata ladă-a lui.
Dar el mi-a spus: - Vrei să ajungi bogat?
Ascultă-mi sfatul, fă-te advocat.
— Să-mi dai ce te-am rugat, îți vine greu;
Dar sfaturi, Caius, știu să-mi dau și eu.

XXXI
MĂRTURISIRE

A fost a mea Chrestina. Mă-ntrebi de mi-a plăcut?
Da, mult. Mai mult de-atâta nici nu s-ar fi putut!

XXXII
SCLAV ȘI STĂPÂN

Cu Balbus[123] sunt în ceartă și am o judecată;
Dar, Pontice[124], tu nu vrei să-l superi niciodată.
Licinus[125] mi-e potrivnic, dar prea e grangur mare!
Patrobas[126] îmi încalcă ogorul meu, să-l are;
Dar cum să-nfrunți libertul de Cezar protejat?
Laronia[127] nu-mi dă sclavul ce i-am împrumutat.
— E-o văduvă bogată, fără copii, bătrână!
Zici tu, și ca s-o superi nu-ți vine la-ndemână.
Vai! nu puteam eu însumi să nimeresc mai rău;
Patronul meu becisnic e sclav, la rândul său!
De vrei de-acum încolo al tău să mai rămân,
Să-ncepi să fii tu însuți om liber și stăpân.

XXXVII
MUSAFIRUL APUCĂTOR

Ai strâns, Caecilianus, pe-apucate

[123] Balbus - nume fictiv pentru un bărbat de seamă.
[124] Pontius - nume fictiv.
[125] Licinus - pentru un bogătaș.
[126] Patrobas - pentru un libert al vreunui împărat.
[127] Laronia - nume fictiv.

Din toate felurile de bucate:
Ai înhățat un mușchi de râmător,
Un uger de purcică, la cuptor,
O găinușă friptă la frigare,
Un rest dintr-un calcan, un lup-de-mare,
O mână de barbuni, un piept de pui,
Și-un porumbel, stropit cu mustul lui.
Într-un șervet soios, de zeamă uns,
Le-ai grămădit pe toate, în ascuns,
Și le-ai trimis cu sclavul tău acasă,
Iar noi nimic nu mai avem pe masă!
Dă prânzul înapoi și nu fii câine,
Eu astăzi te-am poftit la prânz, nu mâine!

XXXVIII
LUI LINUS

Ai vrea să știi câștigul ce-mi dă moșia mea[128]?
Îmi dă plăcerea, Linus, de-a nu te mai vedea!

XLIII
ÎMPĂRȚEALĂ ÎNTRE PRIETENI

— Ce e al meu, e-al vostru! spui Candide, într-una,
Cu vorba ta umflată și goală ca minciuna.
Dar toga ta frumoasă în Parma e lucrată[129]
Și lina ei e-n apa Galaesus înmuiată,
Pe când a mea e-o zdreanță, parcă-a purtat-o-n luptă
Paiața ce-n arenă de taur a fost ruptă.

[128] E vorba despre moșioara pe care Marțial o avea la Roma.

[129] La Parma se făceau haine de lină foarte prețuite, ca și cele din Tarent, despre care se spunea că-și datoresc calitățile apei râului Galaesus în care se scăldau oile.

Vin straiele din țara lui Cadmus[130] să te-mbrace,
Iar haina-mi stacojie nici trei sesterți nu face;
Dintr-un lămâi de Libya[131] ți-e masa rotunjită,
Și pe picioare scumpe de fildeș sprijinită.
Eu cu o masă șchioapă, de fag, mă mulțumesc,
Și-așez o cărămidă sub ea, ca s-o proptesc.
Pe tăvi strălucitoare, de aur cizelat,
Barbuni întregi te-mbie la prânzul tău bogat,
Iar blidul meu, de-argilă săracă, e la fel
De roșu ca și racul care a fiert în el.
Sclavi tineri te răsfață, ca Ganymed pe Joe,
Eu îmi servesc plăcerea și singur, de nevoie.
O, Candide, tu nu dai nimic din ce-i al tău
Unui bătrân tovarăș la bine și la rău,
Nimic din tot belșugul nu vrei să-mparți cu mine.
— Ce e al meu e-al vostru, mai spui! Nu ți-e rușine?

XLIV
ARTA DE A REFUZA

De câte ori îmi cumpăr și eu, pe datorie,
Un sclav, o togă nouă, puțină-argintărie,
Prietenul meu Sextus, faimosul cămătar,
De teamă că-i voi cere să mă-mprumute iar,
Se-ascunde, se codește, apoi oftează greu.
Vorbind ca pentru sine, ca să-l aud și eu,
Se face că se vaită și murmură-ntre dinți:
— Îi sunt dator lui Phoebus cu patru mii de-arginți.
Secundus cere șapte, Philetus zece mii,
N-am un quadrant[132] în casă și lada goală mi-i!

---

130 Cadmus, întemeietorul Tebei, se trăgea din Fenicia.

131 În Roma antică, bogații își făceau mobilă din lemn de lămâi provenit din nordul Africii.

132 *Quadrans* - sfertul (aici de sesterț).

Îndură greu refuzul oricare rugăminte.
Tu, Sextus, ești mai aspru: refuzi de mai-nainte.

LIII
OMUL LIBER

Vrei tu să fii om liber, Maxim? Mă îndoiesc;
Dar iată ce, din parte-mi, pot să te sfătuiesc.
E liber omul care în casa lui prânzește,
C-un tulburel de Veii pârjolu-și potolește,
Ale lui Cinna cupe de aur nu le vrea,
Și nu-și dorește-o togă mai bună ca a mea;
Doi ași îl costă-amorul cu-o plebeiană fată,
Și-acasă la el intră cu fruntea aplecată.
Stăpân pe tine însuți și-n toate cumpănit.
Vei fi, Maxim, mai liber decât un rege scit.

LIV
FEMEIA PREVĂZĂTOARE

Văzând cam în ce parte pornirile te duc,
Nevastă-ta, drept pază, ți-a pus un eunuc.
Să-i facem, dragă Linus, femeii parte dreaptă.
Ți-a dibuit, șireata, păcatul: e deșteaptă!

LVII
CAVALERUL ELEGANT

Îl vezi pe cel ce trece cu-atâta nepăsare,

În togă viorie[133], pe Saepta[134], la plimbare?
Nici Publius nu poartă o haină mai de preț,
Nici Cordus[135], prințul modei, nu calcă mai semeț!
În urma lui merg sclavii, clienții ca un roi,
Și lectica[136], la care și-a pus curele noi.
Îl vezi, cu tot alaiul? E cavalerul care,
Pe opt sesterți, cu trudă și rugăminte mare,
La Cladius zaraful, în drum plecând de-acasă,
Și-a zălogit inelul, să aibă pentru masă.

LXV
REGRETE ETERNE!

— De ce ești, Saleianus, mai trist ca de-obicei?
— Mi-am îngropat nevasta și să mă bucur vrei?
— O, soartă nemiloasă! Destin neîndurat!
Bogata Secundilla, spui tu, a răposat?
Îți adusese zestre un milion întreg.
Ce pierdere cumplită! Durerea ți-o-nțeleg.

LXVII
„CE MAI FACI?”

Când, Postume, pe stradă mă întâlnești, nu taci
Mereu cu-aceleași vorbe mă-ntâmpini: „— Ce mai faci?”
De zece ori pe oră repeți același tic.
Eu nu te-ntreb, fiindcă știu că nu faci nimic.

---

133 Purpura viorie era cea mai scumpă îmbrăcăminte.

134 Vezi nota anterioară.

135 Publius, Cordus: Prieteni bogați ai lui Marțial.

136 Pat sau scaun, purtat de cai sau de oameni, folosit ca mijloc de locomoție în Antichitatea romană, în Evul Mediu și (astăzi) în unele țări orientale; litieră.

LXXI
COMPARAȚIE

Nu pot, Caecilianus, decât să-ți mulțumesc!
Când versurile mele mă-ncumet să-ți citesc,
Tu, din Catul și Marsus declami pe dinafară,
Ca astfel ale mele mai bune să-ți apară.
Dar dacă, Caecilianus, așa găsești cu cale
Recită mai de grabă din versurile tale.

LXXVII
LUI COSCONIUS[137] NU-I PLAC VERSURILE LUNGI

Cosconius, cu care poți roțile să ungi,
M-acuză că scriu versuri, vezi dumneata, prea lungi!
El zice că prea-i mare Colosul[138] însorit
Și e prea mic copilul de Brutus prețuit[139].
El nu știe că Pedo și Marsus, fiecare
Scria pe două pagini o simplă întâmplare.
Cosconius! prea lungă, o carte nu-i nicicând,
Din ale cărei pagini nu poți să ștergi un rând.
Distihurile tale sunt scurte, mă-nvoiesc,
Dar mie mi se pare că nu se mai sfârșesc!

---

137 Autor de epigrame nereușite (sau poate nume fictiv). Primul vers al epigramei poate fi înțeles astfel: are atâta osânză pe creier (este atât de prost) încât ar putea unge osiile cu ea.

138 Statuie a împăratului Nero, înaltă de aproape 30 de metri. După căderea lui Nero, capul statuii lui a fost înlocuit cu acela al zeului soarelui.

139 E vorba de o statuetă a sculptorului Strongylion, mult admirată de Brutus (ucigașul lui Cezar).

LXXXII
LUI PONTICUS[140]

Ți-ai pus pe cruce sclavul și limba i-ai tăiat.
Dar tot ce el nu spune, mulțimea a aflat!

LXXXV
SCHIMB DE DARURI

O cană îmbrăcată în straie de răchită,
Ce ține vinul rece și apa răcorită,
Ai să primești din parte-mi, ca dar de Saturnale;
Iar dacă îmi vei spune că nu-i tocmai cu cale
În luna lui decembre să-ți fac un dar de vară,
Dă-mi și tu-n schimb o togă, subțire și ușoară.

LXXXVI
LUI CLASSICUS

Fiindcă nu fac stihuri întoarse și sucite,
Ca scârnavul Sotades[141], de-a-ndoaselea citite;
Fiindcă niciodată, în vers, nu mă silesc
Silabele să sune ca un ecou grecesc;
Fiindcă nu-s ca Attis[142], frumos, și n-am de gând

[140] Nume fictiv, des utilizat de Marțial; nu se știe ce nelegiuire va fi săvârșit Ponticus.

[141] Poet grec din secolul III î.e.n., cunoscut pentru satirele lui, violente și obscene; unele versuri ale lui puteau fi citite de la coadă la cap, literă cu literă sau cuvânt cu cuvânt, păstrându-și înțelesul, sau, mai rar, căpătând alt înțeles obscen.

[142] *Attis* e titlul unei poezii a lui Catul, în versuri galiambice (iambi galici), numite așa după gali, preoții zeiței Cybele.

Să salt pe iambii galici, ca dânsul șchiopătând,
Nu-nseamnă că eu însumi nu mă pricep a scrie.
Vrei să-l silești pe Ladas[143] s-alerge pe-o frânghie?
Cu astfel de șarade să pierd o-ntreagă zi?
Să pun atâta trudă în niște nerozii?
Ca Palaemon[144], poeme pentru cei proști nu scriu;
Eu năzuiesc pe placul celor deștepți să fiu.

LXXXVIII
DISTIH

Nu ne citești o iotă, dar zici poet că ești.
Vrei să rămâi, Mamercus, poet? Să nu citești!

XC
BUCURIA DE A TRĂI

Quintilian, mă iartă, ilustre orator,
Al tinerimii noastre sever îndrumător,
Sunt om sărac și tânăr, vreau viața să-mi trăiesc.
Nici când cei care-o gustă, de-ajuns nu se grăbesc.
Să zăbovească alții, de-averi nesățioși,
Ce atrium[145] și-l umplu, cu chipuri de strămoși.
Mie mi-ajunge vatra cu zidul afumat,
Un strat cu flori și șoapta izvorului curat.
Eu vreau să am în casă un sclav bine hrănit
Și o nevastă care prea multe n-a citit;

---

143 Bun alergător din vremea lui Marțial, numit după un celebru învingător la jocurile olimpice.

144 Poet necunoscut, sau poate gramaticul Quintus Remmius Palaemon, care a scris și versuri, în forme puțin obișnuite.

145 Încăperea centrală a casei, în care se așezau portretele sau busturile strămoșilor.

Să pot întreaga noapte să dorm - și, mai ales,
În nicio zi din viață să nu am vreun proces.

XCI
DARUL ÎMPĂRATULUI

Tu, Cezar, fala lumii și scutul tare-al ei,
A cărui măreție ne-ndeamnă-a crede-n zei,
Dacă-ale mele versuri, în pripă zămislite,
Da-atâtea ori. Ajuns-au de tine-a fi citite –
Dă-mi darul bun de care ursita mă lipsi:
Cinstește-mă cu dreptul de tată-a trei copii[146],
Să-mi fie mângâiere, de nu ți-am fost plăcut,
Și răsplătire dreaptă, puțin de-ai petrecut.

[146] În anul 9, împăratul roman Octavian August a acordat anumite privilegii și scutiri celor care aveau trei copii; mai târziu, împărații împart aceste drepturi și celor fără copii, ba chiar celor care, ca Marțial, nu erau căsătoriți.

CARTEA A TREIA

III
ORI UNA, ORI ALTA!

C-un văl cernit ți-acoperi o față minunată
Și spurci în baie apa cu trupul tău urât.
Naiadele[147], prin mine, îți spun numai atât:
Sau dezvelește-ți chipul, sau scaldă-te-mbrăcată.

V
GAZDA CEA BUNĂ

Acum când, carte mică, pe drumul tău te-ndrept
Și-atât ești de grăbită, că nu stai să m-aștepți,
De vrei să ai un sprijin, îndemnul să mi-asculți
Nu căuta la Roma ocrotitori prea mulți,
Ți-ajunge unul singur, pe care-l prețuiesc
Și-al cărui nume: Iuliu[148]! adesea îl rostesc.
Drept la-nceputul străzii Boltite[149] vei afla,
În casa-n care Daphnis[150] pe vremuri locuia.
Soția lui, în brațe, cu drag te va primi,

[147] Divinități protectoare ale cursurilor de apă.

[148] E vorba de Iulius Martialis.

[149] Strada Boltită (via Tecta) pare să fi fost un lung portic între via Flaminia și Tibru (în partea de miazănoapte a Romei).

[150] Prieten al lui Marțial.

Oricât de prăfuită, de-atâta mers, ai fi.
Iar când vor fi-mpreună, în casa lor plăcută,
Tu spune-le din parte-mi că Marcus[151] îi salută!
Nu-ți dau să duci scrisoare și nici nu cer răspuns
Căci între buni prieteni atât e de ajuns.

IX
IMPOSIBILI

Îmi spui că Cinna scrie și-n scris mă ponegrește.
Nu cred: cum o să scrie, când nimeni nu-l citește?

XII
ÎMBĂLSĂMARE

Noi, Fabulius, crezusem la prânz că ne-ai poftit,
Dar tu, cu dulci parfumuri pe toți ne-ai aromit;
Și mi-a părut un lucru destul de caraghios,
Cum toți crăpam de foame, dar miroseam frumos.
Când stai cu burta goală, flămând și-mbălsămat,
Să n-ai nici o-ndoială: ești bun de-nmormântat.

XVII
LACOMULUI SABIDIUS[152]

Trecea în jurul mesei o tavă cu plăcinte;
Am vrut să-nfulec una, dar prea era fierbinte.
A lui Sabidius poftă era mai arzătoare
Și-a tot suflat în ele, cât a putut de tare.

[151] Marțial însuși.

[152] Nume fictiv; persoana vizată avea respirația urât mirositoare.

Plăcinta a răcit-o, cum am fi vrut să fie,
Dar n-a atins-o nimeni; era o scârnăvie!

XIX
VIPERA ȘI URSUL

La capătul aleii cu-o sută de coloane[153],
Unde-și întind platanii bogatele coroane,
În rând cu alte fiare de bronz strălucitor,
Un urs cumplit stârnește uimirea tuturor.
În glumă, micul Hylas, frumoasa mână-a lui,
Din joacă a vârât-o în gura ursului.
Dar, ca-ntr-un cuib de-aramă, o viperă pândea,
Mai crudă decât fiara, cu inima mai rea.
A tresărit copilul, mușcat... Dar prea târziu!
O, cât de rău îmi pare că n-a fost ursul viu!...

XX
CE FACE RUFUS?

O, muza mea, fii bună și spune-mi numai mie,
Amicul Canius Rufus[154] ce face-anume? Scrie
Isprăvile lui Clàudiu, spre veșnică-amintire?
Pe Nero[155] îl despoaie de falsa-i strălucire?
Ca Fedru[156] face stihuri poznașe și zglobii?
Dă glas, în elegie, plăcerii de-a iubi?
Pe culmi de epopee râvnește să se-nalțe?

---

153 *Hecatoslylon* (vezi nota de mai sus).

154 *Canius Rufus* (vezi nota de mai sus).

155 Împăratul roman Nero s-a îndeletnicit și cu literatura, dar unii pretindeau că își însușea poezii făcute de alții.

156 *Phaedrus* - singurul mare fabulist latin (începutul e.n.); originar din Tracia, în tinerețe fusese sclavul împăratului August.

Coturnii[157] lui Sofocle încearcă să-i încalțe?
Ori în cenaclul unde poeții se-ntâlnesc,
Istorisește snoave cu spirit elinesc?
În templul lui Serapis[158] pe trepte se oprește,
Sau cu argonauții, plimbându-se, vorbește?
Sub pórticul Europei[159], în calma după-amiază,
Lipsit de orice grijă, sub merișori visează?
În termele lui Titus[160] își scaldă trupul său?
Se îmbăiază-n cada lui Tigellin-cel-rău[161]?
Cu Tullus sau Lucanus[162] stă liniștit la țară,
Sau dincolo de piatra a patra miliară,
Voios înspre sălașul lui Pollio[163] aleargă?
La Băi[164] cu ape calde s-a hotărât să meargă,
Ori poate că plutește pe undele Lucrine[165]?
— Ce face Rufus? Râde! Și face foarte bine!

---

157 Încălțămintea cu toc înalt pe care o purtau actorii în reprezentațiile tragice.

158 Zeu egiptean căruia, în urma răspândirii religiilor orientale, i s-au ridicat sanctuare la Roma. Aici e vorba de templul reconstruit de Domițian, în partea dinspre Câmpul lui Marte. în apropiere era porticul Argonauților, zugrăvit cu scene din expediția legendară a lui Iason în căutarea lânii de aur.

159 Vezi nota de mai sus.

160 Băile publice de pe colina Esquilină, clădite pe vremea împăratului Titus (79-81).

161 *Sofonius Tigellinus* (sau Tigillinus) - comandantul gărzii pretoriene sub domnia lui Nero, pe care l-a ajutat in toate crimele. Se pare că a clădit și el terme.

162 *Cnaeius Domitius Tullus* și *Cnaeius Domitius Lucanus* (strămoșul împăratului Marcus Aurelius) citați adesea ca model de frați iubitori.

163 Probabil vestitul cântăreț din chitară.

164 E vorba de localitatea Baiae.

165 Vezi nota de mai sus.

XXII
LUI APICIUS CEL LACOM[166]

Apicius, de lacom ce ești, în vreme scurtă
Șaizeci de milioane ai îngropat în burtă.
Ți-au mai rămas vreo zece, dar nu ți-a fost destul,
Și te-a cuprins o teamă: că n-ai să mori sătul.
Dând cea din urmă cupă pe gât, te-ai otrăvit!
Nicicând n-ai fost în viață atât de hămesit.

XXVI
LUI CANDIDUS

Ai, Càndidus, moșii întinse și numai tu le stăpânești;
Bănetul, vasele murrine[167], cu drept deplin le folosești;
Bei Massicum[168], vin de Caecubus[169], ce sub Opimius[170] s-a cules;
A ta e mintea luminată, ca și talentul tău ales,
Pe toate bunurile-acestea tu singur ești stăpânitor;

---

[166] Despre Marcus Gavius Apicius, vestit gurmand din vremea lui August, scriitorul latin Seneca povestește că, după ce prăpădise o sută de milioane de sesterți (Marțial amintește numai de șaizeci), văzând că nu i-au mai rămas decât zece milioane, s-a sinucis, pentru a nu trăi în „mizerie".

[167] Murra pare să fi fost porțelanul sau poate agata. Conf. altor cercetători vase murine au fost vase lucrate din fluorină iar această substanță nu rezista în timp.

[168] Viile de pe muntele Massicus (lângă Falernum, vezi p. 275 n. 3) erau cunoscute pentru vinul foarte bun pe care-1 produceau.

[169] Ținut la sud-est de Roma, între orașele Terracina și Fondi ; vinul cecub însemna în vremea lui Marțial un vin vechi, pentru că ținutul fusese lăsat în paragină de câteva zeci de ani.

[170] Sub consulatul lui Lucius Opimius (anul 121 î.e.n.) a fost o extraordinară recoltă de vin, pomenită vreme de secole.

Dar, Càndidus, numai nevasta nu e a ta, e-a tuturor.

XXVII
NEOBRĂZATULUI GALLUS

— Nu mă refuzi o dată, când te poftesc la masă;
Și tu poftești pe alții, de mine nici nu-ți pasă.
Greșim deopotrivă, noi doi, și mi-e necaz.
— Cum asta?
— Eu n-am minte, iar tu nu ai obraz!

XXXII
NIOBE[171] ȘI HECUBA[172]

Matronia, șireată, mă-ntrebi în treacăt dacă
Vreuna mai bătrână s-ar potrivi să-mi placă.
Desigur, se prea poate, n-ar fi nicio minune,
Dar tu nu ești bătrână, tu ești o mortăciune.
Mi-ar fi plăcut Niobe când nu era de piatră,
La fel, poate, Hecuba, dar nu acum când latră!

XXXVIII
ISPITA ROMEI

— Ce gând te-ndeamnă, Sextus, spre Roma să te-

[171] Personaj legendar, Niobe, fiica Iui Tantal, fălindu-se cu cei șapte băieți și cu cele șapte fete ale ei, trezește iu inia zeiței Latona; fiii Latonei, Apolo și Diana, îi omoară toii copiii, iar Niobe, de durere, se preschimbă in stâncă.

[172] După legendă, Hecuba (grecește *Hecabe),* soția vârstnică a bătrânului rege al Troici, Priam, a fost schimbată în cățea.

ndrepți?
Ce amăgiri te poartă și ce minuni aștepți?
— Ca Cicero, pleda-voi (zici tu), ba chiar mai bine,
În for nu va fi altul mai elocvent ca mine.
— Îl știi pe Atestinus? Pe Civis[173] îl cunoști?
N-au bani nici de chirie, și nu sunt cei mai proști.
— Atunci voi scrie versuri, în cel mai clasic stil;
Citindu-le vei spune: al doilea Vergil!
— Vezi pe poeții-aceia, în zdrențe și livizi?
Sunt tot atâția Maro[174] și tot atâți Ovizi[175].
— În casele bogate, clienții nu-s hrăniți?
— Abia vreo trei sau patru, cei mulți rămân lihniți.
— Și-un om cinstit, la Roma, nu-și poate face loc?
— Ba da, când se întâmplă să aibă mult noroc.

XL
ADEVĂRATA DĂRNICIE

Din lada-n care banii nici nu ți-au încăput,
Te-ai îndurat și mie să-mi dai cu împrumut
De două ori o mie de sute de sesterți,
Și crezi c-ai fost prieten prea darnic. Să mă ierți!
Telesine, eu fi-voi cel darnic din noi doi,
Căci, pân-la urma urmei, o să ți-i dau napoi.

---

173 *Atestinus*, *Civis* - probabil doi avocați care, din lipsă de clienți, s-au văzut siliți să plece din Roma.

174 *Publius Vergilius Maro.*

175 *Publius Ovidius Naso* (43 î.e.n. - circa 18 e.n.) - poetul de mare succes, spre sfârșitul vieții exilat la Tomis, pe coasta Pontului Euxin.

XLIV
POETULUI LIGURIN

De ce fug toți din drum când te-ntâlnesc?
De ce, oriunde-ai fi, te ocolesc?
De ce ți-e-atât de singuratic mersul?
Să-ți spun de ce: prea ne-amenințI cu versul!
Ca tine, mai temut, un altul nu-i;
Nici tigrul, când te-atingi de puii lui,
Nici vipera înfierbântată-n soare,
Nici scorpia de moarte dătătoare.
Cine-ar putea să-ndure-atâta chin?
Pe cei ce trec, ca și pe cei ce vin,
Pe cei ce stau de vorbă, sau pe vine,
Nu vrei să-i ierți o clipă, Ligurine,
Și le citești, și le citești, și le citești!
Alerg la baie, lângă mine ești,
M-arunc în apă, nu mă lași să-not,
Mă-ndrept spre casă, tu ești peste tot,
Nu-mi lași răgazul să prânzesc tihnit,
N-apuc s-adorm puțin și m-ai trezit.
Vezi cum mă faci să sufăr, Ligurine?
Ești bun, ești drept, de ce fug toți de tine?

XLV
ACELUIAȘI

Eu nu știu dacă Phoebus, cum spune în poveste,
A părăsit cu groază ospățul lui Thyeste[176],

[176] Potrivit legendei antice, Thyeste, seducând-o pe soția fratelui său Atreu, acesta s-a răzbunat ospătându-l cu carnea copiilor lui Thyeste însuși. Se spune că zeul soarelui, Phoebus, și-a ascuns fața de groază când, la sfârșitul mesei, Atreu i-a arătat fratelui său capetele și

Dar nu-i nicio-ndoială că toți fugim de-al tău!
N-am ce să spun, la tine nu se mănâncă rău,
Bucatele-s gustoase, dar ce folos de ele
Când ne servești alături atâtea versuri rele?
Nu-ți cer ciuperci umplute, nici stridii și nici raci,
Nu vreau calcan, nici mreană de-o livră, vreau să taci!

XLVII
CĂRUȚA LUI BASSUS[177]

Sub poarta mângâiată de ape a Capenii[178],
Acolo unde-n Almo[179] își spală frigienii,
Preoți ai lui Cybele[180], cuțitu-nsângerat;
Pe câmpul sacru, unde Horații[181] au luptat
Și strălucește templul lui Hercul[182] în lumină,
Trecea, Faustine, Bassus într-o căruță plină.
Căra cu el belșugul unui bogat cules:
Grămezi de varză nouă dintr-un răsad ales,
Praz alb, de două soiuri, salate înfoiate,
Și sfeclă dulce pentru stomacuri răsfățate,
Sturzi grei legați în salbă, un iepure de soi,
Cu blana scărmănată de galicii copoi,
Și-un purceluș de lapte, ce încă mai sugea.
Iar sclavul sprinten, care-naintea lui fugea,

---

mădularele pruncilor.

177 Prieten al lui Marțial; avea o moșie care nu producea nimic.

178 Prin poarta Capena iese din Roma, spre sud, Via (șoseaua) Appia, care duce la Capua. Peste poartă trecea un braț al apeductului Marcia.

179 *Almo* (astăzi Almone) - râu care trece prin fața porții Capena.

180 Cultul zeiței Cybele a venit la Roma din Asia Mică (din Frigia). În martie avea loc scăldarea rituală a statuii ei în râul Almo, și tot aici era spălat cuțitul cu care marele preot își zgâria brațul.

181 Doi gemeni din familia Horația au căzut în lupta cu gemenii Curiați. Au fost înmormântați pe locul unde au murit.

182 Probabil templul așezat la a opta piatră miliară de pe Via Appia.

Purta un coș cu ouă, în fân de astă-vară.
— Venea la Roma Bassus? — Nu. Se ducea la țară.

L
PRÂNZ LITERAR

Știu cu ce plan subțire la masă mă poftești:
Vrei, Ligurine, versuri de-a tale să-mi citești.
Nici nu apuc în grabă să mă descalț, și gata!
Un greu volum sosește, o dată cu salata.
Întâia marinată de pește e pe drum,
Tu dai citire celui de-al doilea volum.
Al treilea urmează cu altul după el,
Și n-am gustat ca lumea măcar din primul fel!
Acum e-a cincea carte pe care-o scoți din teacă:
Mistreț - atâtea porții! - să-mi dai, și mi se-apleacă.
Poemele-ți cumplite de nu le-arunci la pești,
Tu, Ligurine, singur cu tine-ai să prânzești!

LII
LUI TONGILIANUS

Ți-ai cumpărat o casă cu trei sute de mii,
Și-acum a ars; în Roma nu arde cea dintâi.
Ai strâns cu pantahuza un milion în loc,
Iar unii spun că singur tu casei i-ai dat foc.

LIII
LUI CHLOÈ

N-aș suferi, Chloè, atât de rău,

De-aș fi cândva lipsit de chipul tău,
De mâini, de gât, de șoldurile tale,
De coapse, de genunchi, de sâni, de șale,
Și cum n-am timp pe rând să le numesc:
De tine, toată, pot să mă lipsesc.

LV
UNEIA CARE SE PARFUMEAZĂ PREA MULT

Oricând te-arăți în lume, miroși atât de bine,
De parcă duci dugheana lui Cosmus[183] după tine;
Miresmele lui grele te însoțesc pe drum,
Umplând întreg văzduhul cu valuri de parfum.
O, Gellia, nu-mi place năravu-ți ușurel:
De-o parfumez, miroase și javra mea la fel.

LVII
HANGIUL DIN RAVENNA[184]

Hangiul din Ravenna, vicleanul, m-a-nșelat:
Cerut-am vin cu apă, și mi-a dat vin curat.

[183] Negustorul de parfum pomenit și în Cartea I.

[184] Marțial își bazează epigrama pe faptul că în Ravenna apa era scumpă.

LVIII
CASA DE LA ȚARĂ

Faustinus are-o casă la Baiae[185], bine-ascunsă;
Nu vezi platani sălbatici, nici pomi cu frunza tunsă,
Nici falnice perdele de mirt neroditor,
Nu-i așezată, Bassus[186], într-un măreț decor
Pe-ntinse câmpuri sterpe: e-o casă de la țară,
Zâmbind între ogoare, sub soarele de vară.
Stau, una lângă alta, grămezile de grâne,
Și buți cu dulci miresme de vin din vremi bătrâne.
Apoi, când toamna vine cu vestea iernii rele,
Ciorchini brumați vierul aduce-n coșuri grele.
Se-aud mugiri de taur, venind pe-o vale lungă,
Și de viței șăgalnici, ce-ar vrea și ei să-mpungă.
Prin găinațul curții se plimbă-n lung și-n lat
Gâlcevitoarea gâscă, păunul înstelat,
Flamanți purtând jăratec pe-aripi învăpăiate,
Și potârnichi pestrițe, și bibilici moțate,
Fazani din legendara Colhidă-nsângerată[187],
Cocoșul, care țanțoș dă raita prin poiată,
Și puicile de Rhodos[188], ce calcă voinicește.
Un fâlfâit de aripi prin porumbar foșnește,
Un porumbel, de-o parte, tânjește și suspină,
Și-alături gungurește o turturea vecină.

---

185 O casă ca cea descrisă aici nu putea fi decât o excepție într-o localitate balneară.

186 Proprietarul unei moșii neroditoare (vezi și nota anterioară).

187 Colhida, ținut pe țărmul răsăritean al Pontului Euxin, în Caucaz; poetul o numește „însângerată“ pentru că de aici a dus-o Iason, o dată cu lâna de aur, pe Medeea, care avea să-și omoare întâi fratele, apoi copiii și rivala. De la numele râului Phasis din Colhida vine numele fazanului.

188 În Rhodos, insulă în Mediterana, lângă coasta sudică a Asiei Mici, creștea o foarte apreciată rasă de găini.

În urma gospodinei purceii vin flămânzi,
Și-așteaptă țâța plină un miel cu ochii blânzi.
Se-adună sclavii casei la focul viu din vatră,
Ce luminează larii[189] pe lespedea de piatră.
Aici nu lenevește chelarul rotofei,
Nu face luptătorul risipă de ulei,
Ci-nșelatoare lațuri merg sturzului să-ntindă,
Apoi, la gârlă, pește cu undița să prindă
Și să aducă cerbul ce-n laț căzu, în zori.
Prea-bucuroșii oaspeți se plimbă printre flori,
Copiii cu lungi plete, voioși, fără poruncă
Pe grădinar l-ascultă și se întrec la muncă.
Chiar eunucul[190] lânced se-arată silitor,
Și-aleargă să ia parte la lucrul tuturor.
Nu vine nici țăranul aici cu mâna goală:
Aduce-un pumn de brânză și faguri albi în oală,
Ori un hârciog din codrul Sassinei[191], prins dormind,
Un ied ce-și cheamă maica lățoasă, behăind,
Sau un clapon, în care a amuțit cocoșul.
Codane de la țară, pe umeri poartă coșul
Cu daruri pregătite de buna-mamă-a lor.
Apoi, când munca zilei s-a încheiat cu spor,
Se-așază și vecinul voios cu noi la masă,
Și nimenea mâncarea pe-a doua zi n-o lasă,
Iar sclavul însuși, care s-a ospătat destul,
Nu pizmuiește vinul stăpânului sătul.
Știu, ai și tu o casă afară din cetate;
A tras în gazdă foamea pe treptele bogate.
Atât vezi: niște dafini! Și nu te doare capul
Că va veni vreunul și-ți va fura Priapul[192].

---

189 Divinități protectoare ale căminului; statuetele lor erau ținute lângă vatră.

190 Eunucii (castrații) de obicei erau paznici, deci nu prea aveau de lucru.

191 Vezi nota anterioară.

192 Aici e vorba evident de statuia zeului Priap.

Ți-aduci din târg făina, cu grijă drămuită,
Merindea din cămară ți-e numai zugrăvită.
Ai, pe perete, păsări, vin, ouă, fructe, caș.
Tu locuiești la țară? Nu. Stai lângă oraș.

LX
CLIENTUL ȘI PATRONUL

De vreme ce la masă te-nduri să mă poftești,
Și, Pontice, tainul tu nu mi-l mai plătești,
De ce mâncăm alături din altfel de bucate?
Tu stridii de Lucrinus, eu scoici nedespicate.
Tu guști ciuperci umplute, iar eu numai bureți.
Tu îți oprești calcanul, iar mie-mi dai obleți.
Tu-nfuleci turtureaua cu târtiță-aurie,
Iar eu mă lupt cu țarca cea moartă-n colivie.
Dă-mi să mă-nfrupt din toate la fel! Nu se cuvine
Să viu să stau cu tine la masă, fără tine!

LXIII
UN OM PLĂCUT

— Un om plăcut, Cotile[193], aud mereu că ești,
Te rog să-mi spui și mie, cum faci de izbutești?
— Un om plăcut se poartă cu bucle ondulate,
În juru-i răspândește miresme-mbălsămate,
Oricând are pe buze un cântec spaniol,
Și-n ritmuri cadențate își mișcă brațul gol.
Printre femei petrece, în lume, ceasuri multe,
Și toate-apleacă-n taină urechea să-l asculte.
Scrisorile-ți citește, răspunde ce-i dictezi,

[193] *Cotilus* - nume fictiv (în elină înseamnă „flecar”).

Dar toga și-o ferește, cumva să n-o pătezi.
Pe fiecare-l știe al cui iubit a fost,
Strămoșii lui Hirpinus[194] ți-i spune pe de rost,
Prânzește-n altă casă în fiecare zi.
— Nu e ușor, Cotile, un om plăcut să fii!

LXIV
VRAJA SIRENELOR[195]

Perfidele sirene ademeneau năierii,
Iar ei plăteau cu moartea ispitele plăcerii.
Oricând, numai o dată să le fi auzit,
De vraja lor de-a pururi erai înlănțuit.
Acel șiret Ulise, rătăcitor pe ape,
De dulcele lor farmec a izbutit să scape.
Dar snoavele lui Caniu[196] de le-ar fi ascultat,
Sunt sigur, Cassiane[197], că n-ar mai fi scăpat.

---

194 Vestit cal de curse, pomenit și de Iuvenal. O inscripție ar fi transmis posterității strălucitul lui palmares: 131 de premii I, 56 de premii II și 36 de premii III; bunicul acestui cal, numit Aquilo, cucerise de 130 de ori premiul I, de 88 de ori premiul II și de 37 de ori premiul III; e explicabil deci de ce pasionații curselor cunoșteau arborele genealogic al lui Hirpinus.

195 Homer povestește (în Cântul XII al *Odiseei)* că Ulise, pentru a scăpa de cântecele cu care sirenele (femei cu coadă de pește) îi ademeneau pe corăbieri spre stânci primejdioase, a astupat cu ceară urechile tovarășilor săi de drum; el însuși, legat la cererea lui de catarg, răpit de farmecul cântecelor, se ruga de ei să-i dea drumul; dar ei nu-l auzeau.

196 *Canius Rufus.*

197 *Cassianus* - prieten al poetului.

LXVIII
DEDICAȚIE

Aceste pagini, scrise anume pentru tine,
Se-ncheie-aici. — Și restul? - l-am scris ca pentru mine.
La stadion și-n baie bărbații umblă goi,
Rămâi departe, doamnă, să nu te uiți la noi!
Ne-așteaptă vinul vesel și rozele-n cunune,
Iar Terpsihora[198], beată, nu știe ce mai spune,
Și nu vorbește-n pilde, așa cum se cuvine.
Pe toate le numește pe șleau, fără rușine,
Iar dansul și-l închină acelui zeu profan[199]
Pe care, -n luna șasea a fiecărui an,
Nici Venera cea mândră nu uită să-l cinstească
Pe care grădinarul îl pune să păzească
Pământul unde roada îmbelșugată crește,
Iar fata, când îl vede, privirea și-o ferește.
Această carte, doamnă - prea lungă pare-mi-se -
Cu-atât prisos de versuri, știu, te cam ostenise.
Era s-o lași din mână; dar, de acum nainte
O vei citi-o toată, cu multă luare-aminte.

LXIX
UNUI SCRIITOR CUVIINCIOS

În versurile tale, așa cum se cuvine,

---

198 Terpsichora simbolizează aici veselia; de obicei e socotită muza dansului.

199 „Zeul profan“ e Priap, al cărui cult nu avea nimic sacru. O sărbătoare a lui Priap și a zeiței dragostei, Venus, în luna iunie, nu e cunoscută; Marțial se referă poate la străvechiul calendar roman, în care luna a șasea era august.

Tu nu strecori, Cosconius[200], o vorbă de rușine;
Te prețuiesc și-ți laud neîntinatul gând,
Eu spun o porcărie la fiecare rând,
Să mă citească fanții, femeile cochete,
Și ghiujii care încă mai umblă după fete.
Tu ești fără prihană și vrei un sfânt să pari:
Scrii pentru copilandri și pentru fete mari.

LXXVI
LUI BASSUS, CARUIA ÎI PLAC BABELE

Ai pentru babe, Bassus, o patimă ciudată;
Nu te-am văzut cu fete frumoase niciodată.
Femeile pe moarte te-atrag, aici e buba!
Nu-ți place Andromaca[201], ți-e poftă de Hecuba[202].

XCII
NUMAI UNUL!

Nevastă-mea mă roagă dorința să-i ascult.
Ar vrea un mic ibovnic, doar unul, nu mai mult.
Auzi, ce gând o-ncearcă pe dumneaei! Apoi
Să nu-i scot ochii, Gallus[203]? Nu unul, amândoi!

---

200 Vezi nota anterioară.

201 Tânăra și frumoasa soție a eroului troian Hector.

202 Vezi nota anterioară.

203 Nume fictiv (poate cu aluzie la preoții, castrați, ai Cybelei, numiți Galii). Un adulter unic, dar de durată, era socotit mai grav decât numeroase adultere trecătoare.

XCIII
BABEI CARE UMBLĂ SĂ SE MĂRITE

Vetustilla, trei sute de consuli te văzură!
Ți-au mai rămas trei fire de păr, și-un dinte-n gură;
Ai piept îngust de greier, obraz ca al furnicii,
Iar fruntea-ți face cute, ca gulerul tunicii.
Păianjenii țes pânză pe sânii tăi de iască,
Și-atâta gură n-are un crocodil când cască.
N-au broaștele Ravennei orăcăitul tău,
Și-n Atria[204] țânțarii nu bâzâie mai rău.
Vezi tot atât de bine ca bufnița în soare
Și răspândești, ca țapul, în jurul tău, putoare.
Ai târtiță uscată de rață hămesită,
Nici filosofii cinici n-au noada mai sfrijită.
În baie nu-ți dă voie să intri dezbrăcată,
Decât pe întuneric, cu târfele deodată.
În august, ție încă-ți mai suflă iarna-n față,
Nici unda lui fierbinte genunchii nu-ți dezgheață.
Ai văduvit de-a rândul de trei sute de ori,
Și tot te mai furnică ai dragostei fiori!
Dar unde e bărbatul, cu minte-atât de proastă,
Cenușa să-ți dorească și să te vrea nevastă?
Cu Sattia[205] din groapă s-ar însura mai bine!
Și cum să te numească soție-a lui, pe tine,
Când moșul Philomelus[206] îți spune mamă-mare?
De te mănâncă hoitul și nu mai ai răbdare,
Să ceri de la Acorus[207] un pat cu împrumut,
Un giulgiu, pentru tine anume așternut,

---

204 Desigur Adria (Marea Adriatică).

205 Numele unei nobile romane, moartă în vârstă de 99 de ani, pe vremea împăratului Claudiu.

206 Bătrân cămătar pomenit și în alte locuri de Marțial.

207 Probabil patronul unei întreprinderi de pompe funebre, care închiria și mobilierul necesar acestor ceremonii.

Și-o faclă funerară să ai la măritat:
Ea singură mai poate să te-nsoțească-n pat!

CARTEA A PATRA

II
LACERNA[208] LUI HORAȚIU

Horațiu, ieri, la jocuri a venit
Într-o lacernă neagră-nvăluit,
Iar toți ceilalți, și plebe și-mpărat,
Purtau veșminte de un alb curat[209];
Când s-a pornit, deodată, vremea rea,
Și-au început să cadă fulgi de nea.
Și iată că Horațiu, vrând-nevrând,
Lacernă albă s-a trezit purtând.

V
LUI FABIAN, CARE VREA SĂ VIE LA ROMA

— Sărac, cinstit la cuget și-n vorbă, Fabiane,
Ce cauți tu la Roma, cu cinstea ta, sărmane?
Nu faci negoț de târfe, nu pui la cale-orgii,
S-apeși la judecată pe acuzați nu știi.
Nevestei de prieten tu n-o să-i faci ochi dulci;
Cu babele sleite pe bani n-o să te culci;

[208] Un fel de pelerină.

[209] Domițian obliga pe spectatorii jocurilor să vină îmbrăcați în alb.

În drumul spre Palatium[210] n-o să te-așezi la rând
Cu toți amăgitorii[211], ce fumuri goale vând.
Pe răsfățații zilei nu te grăbești să-i lauzi,
Pe Canus[212] și Glaphyrus[213] nu cred c-o să-i aplauzi.
Cum vei trăi la Roma, nesocotit ce ești?
— Sunt un amic, pe care poți să te bizuiești.
— Degeaba! cei ca tine pe-aici n-au căutare;
Nicicând, ca Philomelus[214], n-ai să ajungi om mare.

X
BURETELE FOLOSITOR

Cartea mea nici n-are încă marginile șlefuite[215];
Paginile-abia uscate se feresc a fi privite.
Ia-le și le du, copile, ca pe-un dar surâzător,
Celui vrednic să le aibă înaintea tuturor,
Prea-iubitului prieten. Hai, grăbește-te, băiete,
Dar să iei, pe lângă carte, ca adaos, și-un burete.
Versurile rele vrut-am să le dreg, pe cât se poate;
Cu buretele, Faustine[216], tu ai să le-ndrepți pe toate.

---

210 Colină din mijlocul Romei, unde se afla palatul imperial.

211 E vorba de numeroșii gură-cască ce se învârteau în jurul palatului, răspândind tot felul de zvonuri despre curtea imperială și făcând trafic cu presupusa lor influență.

212 *Canus* - un vestit cântăreț din flaut al vremii.

213 *Glaphyrus* - tot un cântăreț la modă, pomenit și de Iuvenal.

214 Vezi nota anterioară.

215 Marginile cărții erau răzuite cu piatră-ponce.

216 Vezi nota anterioară.

XIII
URARE DE NUNTĂ

Claudia Peregrina[217] cu Pudens8 se mărită;
O, Hymen[218], luminează o nuntă fericită!
Nici smirna și tămâia nu se-nsoțesc mai bine;
Nici vinul de Massicus[219] cu mierea de albine[220];
Nici vița crudă încă, mai strâns nu se lipește
De ulmul care-o poartă pe brațe, părintește;
Mai bine nu se simte nici lotusul pe valuri,
Nici mirtul, ce-nverzește pe rodnicele maluri!
Tu, bună zeie-a Păcii[221], pe cei doi soți fă-i una,
Păzește-le culcușul, acum și-ntotdeauna.
Să le-ocrotească Venus iubirea lor curată,
Iar când, târziu, bărbatul va-mbătrâni odată,
În inima femeii tot tânăr să rămână,
Și nici el să n-o vadă pe ea că e bătrână.

XVIII
CAPRICIILE ÎNTÂMPLĂRII

La poarta lui Agrippa[222], pe locul ud de ploaie,

---

217 Claudia Peregrina, necunoscută altfel, pare să fi fost a doua soție a lui Aulus Pudens, prieten al autorului.

218 Zeul căsătoriei la greci.

219 Despre vinul de *Massicus,* vezi nota anterioară.

220 Romanii obișnuiau să amestece vinul cu miere; această băutură se chema *mulsum*.

221 În original *Concordia* - zeitate personificând buna înțelegere.

222 Trebuie să fie vorba de porticul ridicat de Marcus Vipsanius Agrippa, ginerele lui August, lângă porticul Argonauților (vezi p. 318, n. 3). „Poarta" era probabil unul dintre arcurile apeductului care venea din nordul Romei până la Saepta Iulia (Vezi nota anterioară).

Acolo unde apa se scurge în șiroaie
Pe lespezile ninse, cu lunecuș de nea,
În drumul lui spre casă, un biet copil trecea,
Și-un țurțure de gheață, desprins dintr-un ungher,
I-a spintecat grumazul, căzând ca un jungher.
Copilul plin de sânge, murind s-a prăbușit,
Și-n rana caldă încă tăișul s-a topit.
Cine-ar putea cruzimea Fortunei s-o prevadă,
Când apa e în stare să se preschimbe-n spadă?

XX
PURTĂRI NEPOTRIVITE

Caerellia, fetița cu trup plăpând de ziuă,
Scâncește înciudată, spunând că e bătrână,
Iar Gellia, o babă de-o vârstă cu bunica,
Mieroasă se răsfață, făcând pe tinerica.
La fel au amândouă, Colline[223], mintea-ngustă:
De una-mi vine-a râde, cealaltă mă dezgustă.
XXIVPIAZA-REA
Lui Lycdris, pin'la una prietenele i-au murit. Dar cu scumpa mea soție cum de nu s-a-mprietenit?

XXIX
O SINGURĂ CARTE

Eu știu, iubite Pudens[224], că micile-mi volume
Au întrecut măsura cu un prisos de glume;
De-atâtea epigrame sătul e fiecare!

[223] Collinus e poetul care a câștigat întâiul dintre concursurile literare instituite de împăratul Domițian în cinstea lui Iupiter Capitolinul (vezi nota anterioară).
[224] *Aulus Pudens* - prieten al lui Marțial.

Așa-i făcută lumea: dorește lucruri rare:
Și cele dintâi fructe par, vara, mai gustoase,
Și rozele de iarnă sunt mult mai prețioase.
Femeia năzuroasă e mai ispititoare,
Iar ușile deschise nu sunt atrăgătoare.
Nici Persius, în viață, n-a scris decât o carte,
Dar faima lui, pe care cu nimeni n-o împarte,
N-a dobândit-o Marsus[225] cu muza-i insipidă,
Cu toate-ale lui cânturi și-a lui *Amazonidă*[226].
De-aceea, când citi-vei oricare carte-a mea,
Închipuie-ți că alta n-am scris, și-ți va plăcea.

XXXII
MORMÂNTUL ALBINEI

O albină, încrustată într-un strop de chihlimbar,
Strălucește, parcă prinsă în curatul ei nectar.
I-a fost vrednică silința de-un mormânt împodobit,
Ca și cum această moarte singură și-ar fi dorit.

XXXIII
OPERE POSTUME

— Ai scris, Sosibiane, poeme minunate;
De ce le ții ascunse, cu grijă încuiate?
— Le-or publica urmașii, când n-o să mai trăiesc.
— Pe când? Cu nerăbdare aștept să le citesc.

[225] Pe *Domitius Marsus* (vezi nota anterioară). Marțial îl aprecia ca epigramist și povestitor, dar nu și ca poet epic.
[226] *Amazonis* era o astfel de epopee a lui Marsus, pierdută astăzi.

XL
NOROCUL ÎNȘELAT

Nici vatra lui Pisone[227], de-atâți strămoși păzită,
Nici casa lui Seneca, de trei ori strălucită[228],
Nici alți patroni puternici, născuți din neam ales,
Ci, Postume, drept sprijin, pe tine te-am ales.
Un cavaler din tagma celor săraci erai,
În ochii mei, tu însă, un consul îmi păreai.
Treizeci de ierni de-a rândul alături am trăit,
Și, Postume, cu tine un pat am împărțit.
Azi tu poți face daruri de preț oricui dorești,
Ești încărcat de slavă, ai bani și-i risipești.
Aștept să văd, din toată această avuție,
Ce parte cuvenită te-nduri să-mi faci și mie?
Nu-mi dai nimic! Să-mi caut un alt patron bogat?
Norocul meu, tu ce spui? — Vai! Postum m-a-nșelat!

XLVI
SATURNALELE LUI SABELLUS

Sabellus e grozav de fericit;
În Saturnale s-a îmbogățit,
Și tuturor le spune, încântat,

---

227 *Caius Calpurnius Piso* - conducătorul conjurației din anul 65 împotriva lui Nero, ucis de soldații împăratului îndată după descoperirea complotului.

228 Din familia Seneca erau vestiți, în momentul sosirii lui Marțial la Roma (între 61-64), trei frați: Lucius Annaeus Seneca filozoful (circa 4 î.e.n.-65 e.n.; s-a sinucis din porunca împăratului, fiind bănuit de participare la conjurația lui Piso), Marcus Annaeus Novatus (sinucis din același motiv) și Marcus Annaeus Mela (mort în aceleași împrejurări, ca de altfel și fiul său, poetul Lucanus).

Că-i advocatul cel mai răsfățat[229].
Știți pentru ce se ține-așa măreț?
Ce daruri îi sosesc și de ce preț?
O baniță cu grâne măcinate,
Piper și nard, o livră jumătate;
O limbă din Lucania[230], cam scurtă,
Și din Etruria[231] puțină burtă;
Un șip cu vin de Siria[232] îi vine,
Din Libya dulceață de smochine,
Puțină ceapă, caș și câțiva raci.
Clienții din Picenum[233], mai săraci,
I-au dat un coș, în care-au încăput
Șapte potire modelate-n lut
De-un meșter ce-n Saguntum[234] mânuiește
O roată învârtită voinicește,
Iar pe deasupra două-trei măsline
Cu grijă puse, numărate bine,
Și o batistă, din belșug croită,
Cu purpură pe margine tivită[235].
Sabellus zece ani n-a adunat
Un rod, de Saturnale, mai bogat!

XLIX
CEEA CE SE CITEȘTE

Acei ce-n epigrame nu văd, de la-nceput,

---

229 Cu prilejul Saturnalelor clienții făceau daruri avocatului.

230 Ținut în sudul Italiei.

231 Ținut la nordul Romei.

232 „Vin de Siria“ e mustul fiert care se aducea de acolo.

233 Vezi nota anterioară. Ținut vestit prin sărăcia lui.

234 Oraș spaniol, aproape de țărmul Mediteranei, la nord de Valencia.

235 Clienții lui Sabellus ori erau proști, ori își băteau joc de el; batistă tivită cu purpură foloseau numai senatorii.

Decât ușoare mofturi, nimic n-au priceput!
Sunt mofturi, mai de grabă, poemele umflate
Ce pe Tereu[236] cel lacom ar vrea să ni-l arate;
Cum și-a mâncat copiii Thyest[237]; cum în zadar
I-a pus aripi de ceară Daedalus lui Icar
Și cum păzea-n Sicilia o turmă, Polifem[238].
De-aceste vorbe goale eu unul mă cam tem,
Iar muza mea, în cartea-nchinată veseliei,
Nu-mbracă haina largă și grea a tragediei.
— Acele scrieri, totuși, o lume le slăvește.
— O fi! Dar pe-ale mele, vezi, Flaccus[239], le citește.

LI
DIN LECTICĂ, PE JOS

Pe când nu erai încă așa cum ești, bogat,
Treceai, Caeciliane, prin Roma, legănat
În lectica purtată de șase sclavi pe umeri.
Acum, când mulțumită zeiței oarbe[240] numeri
Vreo două milioane, și ai atât prisos
Că nu-ți încap în oală sesterții, mergi pe jos!
Ești vrednic să-ți dea zeii cel mai frumos cadou:
Vedea-te-aș, Caeciliane, în lectică din nou.

---

236 Procne, înșelată de soțul ei, Tereu, s-a răzbunat dându-i să mănânce carne din trupul propriului lor copil.

237 Vezi nota anterioară.

238 *Palyphemus* - ciclopul-cioban păcălit și orbit de vicleanul Ulise (vezi Homer, *Odiseea,* Cântul IX).

239 Vezi nota anterioară.

240 *Fortuna* - zeița norocului la romani.

LIV
URSITOARELE

Tu care porți pe frunte cununa meritată
Ce-n Capitol iu, ție, întâiul, ți-a fost dată[241],
Fii înțelept, Colline[242], grăbește-te-a trăi,
Ca și cum clipa-aceasta cea de pe urrnă-ar fi.
Zadarnic rogi pe cele trei zâne torcătoare[243]:
Ți-au hotărât sorocul și sunt nendurătoare!
Poți fi bogat ca Crispus[244], ca Thrasea[245] de drept
Mai elegant ca Melior[246], puternic și-nțelept,
E de prisos! Lachesis nimic nu-ți datorează,
Ea răsucește firul, și-Atrópos îl retează.

LV
LAUDA SPANIEI

Lucius[247], tu, care faima veacului acesta ești,
Și plești nostru Caius, ca și Tagul[248], îl cinstești,

---

241 E vorba de cununa de câștigător acordată la concursurile capitoline.

242 *Collinus* - poet contemporan cu Marțial (vezi nota anterioară).

243 Parcele, divinitățile destinului; una dintre ele, Clotho, toarce firul vieții; a doua, Lacliesis, alege soarta fiecărui om, iar cea de-a treia, Atropos, taie firul. Marțial urmează aici o altă reprezentare, în care Clotho ține furca și Lachesis toarce.

244 Crispus e fie Vibius Crispus, care se spune că avea o avere de două sute de milioane de sesterți, fie Caius Passienus Crispus, tatăl vitreg al împăratului Nero.

245 Despre Thrasea Paetus vezi nota anterioară.

246 *Atedius Melior* - prieten al lui Marțial, vestit pentru viața lui rafinată.

247 Probabil același cu Licinianus, despre care se amintește la I, 49.

248 Despre muntele Caius și râul Tag, vezi notele anterioare.

Măsurându-te cu Arpi[249] cel în vorbe priceput -
Lasă-n voia lui poetul ce-n Elada s-a născut,
Să ridice-n slavă faima vechilor cetăți elene,
Preamărind în lungi poeme Teba, Sparta și Mycene[250],

Cerul limpede din Rodos, jocurile desfrânate,
Care-n țara scumpă Ledei[251] sunt atât de căutate;
Noi suntem iberi de viță, sânge celt purtăm în vine,
Și pământul nostru aspru să-l cântăm nu ni-i rușine.
Bilbilis[252], orașul-faur, cu metal călit încins,
Și pe care nici Chalybii[253], nici Noricum[254] nu l-a-nvins;

Și Platea-n care fierul smuls pământului răsună,
Loc udat ușor de Salo, apă repede și bună,
Unde armele se scaldă și tăișul și-l păstrează,
Și Tutela[255] care cântă; rixamarii ce dansează;
Cardua[256] cu mese-ntinse pentru veseli musafiri;
Peteris, împurpurată cu alei de trandafiri;
Rigae, cu străvechiul teatru pe pământul strămoșesc;

Silai[257], ale căror suliți ușurele nu greșesc;

---

249 Oraș în Apulia, confundat de Marțial cu Arpinum din Lațiu, orașul natal al lui Cicero.

250 *Teba, Sparta* și *Mycenae* - orașe din Grecia, primul în Beoția, celelalte două în Pelopones.

251 Leda a fost regină a Spartei.

252 Localitatea Bilbilis era vestită pentru armele care se făceau acolo.

253 Vechi popor din Asia Mică, despre care Herodot spune că a inventat oțelul.

254 Provincie a imperiului roman aflată pe cursul superior al Danubiului; fierul de aici era renumit.

255 *Tutela* poate fi oraș sau divinitatea protectoare a rixamarilor (populație spaniolă, ca și silaii).

256 *Platea, Carduae*, *Peteris, Rigae* - localități din Spania; Platea era lângă râul Salo, despre care vezi nota de la I, 49; la Rigae pare să fi fost un amfiteatru natural.

257 populație spaniolă.

Lacurile din Turgontum și Perusia[258], vestite;
Teutonissa[259] cristalină și cu unde potolite;
Crângul sacru din Burado[260], cu frunzișul veșnic verde,

Stejărișu-n care pasul călătorului se pierde,
Vativesca[261], povârnită pe o coastă-a dealului,
Unde Manlius[262] își ară, cu boi grei, ogorul lui.
Cititori aceste nume rustice îți sună rău,
Mie însă-mi sunt mai scumpe decât tot Butuntul[263] tău!

LVI
NU DARURI, CI CAPCANE!

Trimiți cadouri scumpe la moși și la vădane,
Aș zice că ești darnic; dar eu, Gargiliane,
Știu bine că nu-i altul ca tine mai avar,
Și nu-i decât momeală ce tu spui că e dar!
Așa prinzi peștii lacomi cu-o undiță vicleană,
Iar fiarele neroade așa cad în capcană.
Ce-nseamnă dărnicie, aș vrea să-nveți din nou:
Gargiliane, haide! fă-mi *mie* un cadou!

---

258 *Turgontum* (sau *Turgontus*?) și *Perusia* (sau *Turasia*) - lacuri.

259 *Teutonissa* (sau mai degrabă *Tvetonissa*) - râu.

260 *Burado* - poate fi numele pădurii înseși.

261 *Vativesca* – probabil o localitate.

262 Poate prieten din tinerețea poetului.

263 *Butunti* (sau *Butuntum, Butuntus*) - oraș din Italia, în Apulia, lângă Bari (delle Puglie); pomenit în altă parte de Marțial ca oraș foarte sărac, aici e pus în antiteză cu frumoasele și bogatele locuri din Spania natală a poetului.

LIX
MORMÂNTUL VIPEREI

O viperă ascunsă se-ncolăcea, odată,
Pe-un plop cu ramuri plânse și frunză tremurată.
Pe când urca, lăsat-a mâhnita Heliadă[264]
O lacrimă de ambră asupra ei să cadă.
A-cremenit jivina, lipsită de viață,
În chihlimbar închisă, ca într-un sloi de gheață.
Mormântul Cleopatrei[265] mai scump nu strălucește
Decât sicriul unde năpârca odihnește.

LXIV
POGOANELE LUI IULIU MARȚIAL[266]

În coasta lui Ianiculum[267], pe deal,
Prietenul meu Iuliu Marțial
Pogoane, câteva, gospodărește;
Dar mai ispititoare nu-nflorește
Nici dulcea Hesperidelor grădină[268].
Podișul, rotunjit ușor, se-nclină,
Colinele cetății întrecând,
Și nicăieri nu râde-un cer mai blând.

---

[264] După legendă, Heliadele, fiicele Soarelui, au fost metamorfozate în arbori, iar lacrimile lor s-au făcut chihlimbar (ambră).

[265] Cleopatra, vestita regină a Egiptului, după pierderea bătăliei de la Actium (anul 31 î.e.n.) s-a sinucis, lăsându-se, zice legenda, mușcată la sân de o viperă. A fost înmormântată în mărețul mormânt pe care ea însăși și-l construise.

[266] Vezi nota anterioară.

[267] Deal situat în dreapta Tibrului, în apropierea Romei.

[268] Hesperidele erau fiicele lui Atlas, cel care ținea cerul pe umăr; în grădina lor creștea un măr cu mere de aur.

Când negura-nfășoară valea-adâncă,
Pe culme, sus, mai e lumină încă,
Iar fruntea naltă-a vilei delicate
Zâmbește, albă, boltei înstelate.
Vezi cele șapte culmi[269] stăpânitoare,
Îți stă întreaga Romă la picioare,
Vezi munții Albani[270] și Tusculum[271] îl vezi,
Cu brâul răcoroaselor livezi,
Fidenae[272] veche, Rubra[273] ce te-ncântă,
Anna Perenna[274], cu pădurea sfântă
În sânge de fecioară-mprospătată,
Purtând pe ramuri roadă-mbelșugată.
Vezi, pe Salaria[275], pornind agale
Un călător pe-ndepărtata cale,
Vezi lumea pe Flaminia[276]-n plimbare,

---

269 Cele șapte coline ale Romei: mons Capitolinus, Palatinus, Aventinus, Caelius, Esquilinus, Viminalis, Quirinalis.

270 E vorba de *mons Albanus* (astăzi Monti Albani), aflat la vreo 20 km sud-est de Roma.

271 *Tusculum* - o colină învecinată cu muntele Albanus (astăzi Frascati).

272 *Fidenae* (astăzi Castel Giubileo) - mică localitate pe malul stâng al Tibrului, la câțiva kilometri la miazănoapte de Roma.

273 *Saxa Rubra* - localitate în dreptul Fidenei, la mică distanță pe celălalt mal al Tibrului.

274 Vechea divinitate italică a schimbării anilor și anotimpurilor. Aici pare să fie vorba de un crâng situat la marginea nordică a Romei. Despre jertfirea unor fecioare nu se știe nimic; tot ce se știe e că la 15 martie fetele se adunau înafara orașului, nu departe de Porta Flaminia, și o sărbătoreau pe Anna Perenna cântându-i cântece obscene.

275 *Via Salaria* („calea Sărăriei”), șoseaua care, ieșind din Roma în spatele Quirinalului, o ia spre miazănoapte de-a lungul malului stâng al Tibrului. Pe această șosea se transporta sarea la Roma.

276 *Via Flaminia,* construită în anul 219 î.e.n. de cenzorul Flaminius, ieșea din Roma la Porta Flaminia (astăzi Porta del Popolo), trecea la Pons Mulvius (sau Milvius; astăzi Ponte Molie) pe malul drept al Tibrului, ducând până la Ariminum (astăzi Rimini), pe țărmul Adriaticei.

Dar n-auzi larma șirului de care,
Nici huruit de roți, nici zvon de pași,
Nici glasul care-ndeamnă pe vâslași;
Nici helciarii[277], cu strigarea lor,
Nu-ți strică tihna somnului ușor,
Deși e podul Mulvius aproape,
Iar pe-ale Tibrului slăvite ape
Aleargă-n zbor carinele[278] ușoare,
Tăindu-și drum pe unda curgătoare.
E-n plin oraș o casă țărănească!
Stăpânul știe cum s-o prețuiască:
E-atât de primitoare și voioasă,
Încât te crezi întors la tine-acasă.
Atât de darnic și de mulțumit
Nici Alcinous[279] nu te-ar fi primit,
Și nici Molorchus[280], de-ar fi fost bogat.
Cei care spun că prea puțin li-e dat,
Să meargă la Praeneste să se-așeze,
Și sute de ogoare să brăzdeze,
Tiburul[281] friguros să-l stăpânească
Și-n Satia[282] pe măguri să domnească
Un arendaș peste pământu-ntreg.
Plăcerea mea, eu altfel o-nțeleg,
Lăsați-mi mie, sus, în vârf de deal,
Pogoanele lui Iuliu Marțial.

---

277 Cei care, de pe mal, trăgeau corăbiile în susul Tibrului.

278 *Carina* (carenă) - talpa corăbiei, corabie.

279 Personaj legendar, regele feacilor, cel care l-a găzduit cu generozitate pe rătăcitorul Ulise.

280 Numele unui cioban sărac care l-a găzduit pe Hercule în drumul acestuia spre leul din Nemeea (întâia din isprăvile lui Hercule).

281 Astăzi Tivoli, frumoasă localitate pe malul râului Anio (astăzi Teverone), la nord de Praeneste.

282 Astăzi Sezze, orășel din Latium, la sud-est de mons Albanus, pe coasta dinspre mlaștini a munților Volsci (astăzi Monti Lepini). Terenul la Setia era foarte scump, datorită renumitelor vii cultivate acolo.

LXVI
ZGÂRGITUL RISIPITOR

Trăind o viață, Linus, mai mult provincială,
Ți-e de ajuns în casă puțină cheltuială.
Îți perii toga veche - atâția ani purtată
La Ide[283], când se-ntâmplă, și la Calende[284]-o dată,
Iar haina ta de casă, pe care-o-mbraci la țară,
A împlinit în slujbă, demult, a zecea vară.
Mistrețul din pădure nu-ți cere să-l hrănești,
Vânezi prin mirișt iepuri, pe care nu-i plătești,
Prinzi sturzii cu grămada la fiece bătaie,
Îți vine pește proaspăt din râu și heleștaie,
Bei cu ulcica vinul din propriul tău beci,
N-ai cumpărat, cu drahme[285], sclavi tineri de la greci,

Ci ți-ai adus din satul vecin, să te slujească,
Un cârd de țânci, ce zburdă pe vatra-ți părintească,
Și când, cu vinu-n sânge, te simți înfierbântat,
Îți potolești pojarul cu-o fată de argat.
Nu ți-ai văzut nici casa, din bun-senin, aprinsă,
Iar Sirius[286] recolta ți-o lasă neatinsă.
Corăbiile tale pe mări nu le-ai pierdut,
Nu s-a-necat niciuna din câte n-ai avut.
Joci numai în arșice, de zaruri nu te-apuci,
Și n-ai pierdut vreodată mai mult de-un pumn de nuci.

Mă-ntreb: cum ai dat gata averea moștenită,

---

283 *Idus* se chema ziua de 15 (în lunile martie, mai, iulie și octombrie) sau de 13 (în toate celelalte luni)..

284 *Calendele (Kalendae)* erau prima zi din lună.

285 *Drahmă* - monedă grecească echivalentă cu *denarul* roman; denarul era egal cu 4 sesterți (vezi și nota anterioară).

286 Stea vizibilă dimineața la sfârșitul lunii iulie, în constelația Câinele mic (latinește *Canicula,* de unde călduri caniculare, arșiță).

Cu-atâta grijă strânsă, de maică-ta zgârcită?
N-a fost ușor, știu bine, și totuși s-a topit
Tot milionul, Linus! Dar cum de-ai reușit?

LXXI
FEMEIA CARE ZICE: NU!

Am căutat în toată Roma femeia care spune: Nu!
Dar n-am găsit niciuna, Rufus[287], cum poate n-ai găsit nici tu.
O fi păcat? O fi rușine? O fi oprit să zică: „Ba”?
Niciuna nu se-mpotrivește, pe orișicare-ai întreba.
— Dar nu sunt și femei cinstite?
— O, da, există mii și mii!
— Și ele ce spun?
— Ele ce spun? îți voi răspunde, și vei ști.
Despre femeile cinstite nu vreau să pomenesc nimic,
Acestea nu se dau, desigur; nici ele însă: „Ba”, nu zic.

LXXII
CELUI CARE NU VREA SĂ DEA BANI PE CĂRȚI

Îmi ceri să-ți dau o carte de-a mea, și mi se pare
Că n-o mai am, dar Tryphon[288], librarul, știu c-o are.
— Cum, vrei pe-a tale fleacuri să dau din banul meu?
Nu sunt nebun! — Se poate, dar află că nici eu.

[287] *Safronius Rufus* - prieten al lui Marțial.
[288] Numele unui mare librar din Roma, care vindea cărțile lui Marțial.

LXXV
ADEVĂRATA IUBIRE

De două ori, Nigrina[289], norocul te-a-nzestrat:
O fire fericită și-un soț iubit ți-a dat;
Nu e femeie-n Roma de toți mai lăudată!
Întreaga moștenire, de tatăl tău lăsată,
Tu ai adus-o-n casă, iar pe bărbatul tău
Ți l-ai ales tovarăș la bine și la rău.
De Evadne[290] se spune că-n flăcări se-azvârlise,
Pe rugu-aprins, să ardă cu soțul ce-i murise,
Iar numele Alcestei[291] e ridicat în stele.
Tu ești mai înțeleaptă, Nigrina, decât ele:
Iubirea ta, din viață ai vrut s-o dăruiești,
Și n-ai avut nevoie, murind, s-o dovedești.

LXXVII
DORINȚĂ

Eu nu cer de la zei avere,
Sunt mulțumit c-un trai umil,
Dar, sărăcie, azi ți-aș cere
S-o iei din loc, tiptil-tiptil.
E-o rugăminte cam ciudată:
Dar vreau să văd și eu, o dată,

---

289 Soția unui anume Lucius Antistius Rusticus (amintit de Marțial și în altă bucată).

290 Soția lui Capaneu, unul dintre cei șapte eroi legendari din Argos care au luptat împotriva Tebei; Capaneu a murit trăsnit de Zeus, pe care îndrăznise să-l înfrunte.

291 Personaj legendar. Alcestis a primit să moară în locul soțului ei, Admetos, după ce bătrânii lui părinți refuzaseră să facă această jertfă pentru el. Dar Hercule a smuls-o din ghearele morții.

Cum se va spânzura Zoil[292].

LXXVIII
BĂTRÂNUL PIERDE-VARĂ

Șaizeci de secerișuri ai strâns și-ai risipit,
Ți-s tâmplele cărunte și barba ți-a albit,
Dar umbli toată ziua prin Roma, alergând;
Saluți de dimineață matroanele pe rând,
Niciun tribun nu pleacă de-acasă fără tine[293];
Mergi și-i saluți pe consuli, așa cum se cuvine,
De zece ori, în goană, urci dealul Palatin,
Parthenius[294] ți-e prieten, Sigerius[295] vecin,
Și urci pe Scara-Sacră[296], vorbind numai de ei.
Te-ar prinde, dacă anii ți-ar fi mai tinerei,
Dar nu-i pe lume, Afer[297], ceva mai caraghios
Decât un pierde-vară bătrân și băgăcios.

LXXIX
UNUI CUMPĂRĂTOR

Îmi cumperi, Matho, vila pe care-o am la țară,
Unde veneai ca oaspe în fiecare vară;

---

292 Zoil, fiind tipul invidiosului, se va spânzura văzându-l pe Marțial bogat.

293 La ceremonia preluării unei funcții (chiar lipsită de orice importanță, cum e tribunatul în vremea lui Marțial), se adunau toți prietenii și mulți gură-cască.

294 Om de încredere al împăratului Domițian.

295 Secretar al împăratului.

296 Scara-Sacră *(Clivus sacer)* urca din for, pe la Arcul de Triumf al lui Titus, pe Palatin, unde era reședința imperială.

297 Bătrân gură-cască lăudăros, des pomenit de Marțial.

Te-am tras pe sfoară, Matho, te rog a mă ierta!
Eu ți-am vândut o casă, care era a ta.

LXXXI
FEMEIA CARE ZICE: NU!

Eu, într-o epigramă[298] ce ție nu-ți plăcu,
Am scris că nu-i femeie care să spună: - Nu!
Tu, Fabulla, făcându-mi în ciudă, dinadins,
De trei ori până-acuma iubirea mi-ai respins.
Nu fi atât de aspră! Femeia, negreșit,
E bine să reziste… dar nu la nesfârșit!

LXXXIII
UN OM SUCIT

Naevolus, eu aș crede că tu ești om sucit.
Când n-ai nicio nevoie, te-arăți nemulțumit;
Și toate-ți par frumoase, când grijile te-apasă.
Când trebile-ți merg bine, pleci încruntat de-acasă,
Nu mai saluți pe nimeni, treci plin de fudulie
Și nu găsești pe lume un om de omenie.
În schimb, când ai necazuri, la toți te ploconești,
Le spui: - „Salut!” - „Stăpâne!”, la masă îi poftești,
Și-i copleșești cu daruri, ca păsul să-ți asculte.
Eu îți doresc, Naevolus, necazuri cât mai multe!

[298] Referire la epigrama LXXI din Cartea a patra.

LX XXVIII
UNUI ÎNȘELĂTOR

Azi e a cincea zi de Saturnale,
Și-aștept zadarnic darurile tale,
În schimbul darului, ce-i drept sărac,
Ce m-am grăbit eu însumi să ți-l fac.
Nu mi-ai trimis un dram de-argintărie,
De la Septician[299] din prăvălie;
Nu mi-ai adus plocon, prietenește,
Niciun ștergar ori un paner cu pește;
Din Siria nici două-trei smochine,
Sau din Picenum câteva măsline.
N-ai vrut s-arăți că m-ai îndatorat
Cu dreptul tău de-a nu mă fi uitat.
Pe alții mai naivi pot să-i înșele
A tale vorbe dulci și temenele;
Eu știu ce se ascunde-n dosul lor,
Te-am dibuit: ești un înșelător!

[299] *Septicianus* - meșter argintar a cărui marfă nu se bucura de un prea bun renume.

CARTEA A CINCEA

X
GLORIA POSTUMĂ

— De ce poeții-n viață n-au parte de renume,
Și-s pomeniți cu cinste când nu mai sunt pe lume?
— O, Regulus[300], e glasul Invidiei, să știi!
Ea pe cei morți îi pune deasupra celor vii.
Ingrați cu vremea noastră și cu lumina ei,
Ne așezăm la umbra coloanei lui Pompei[301],
Iar cei bătrâni cu anii, care-au trăit destul,
Ridică-n slavă templul sărac al lui Catul[302].
Cinstim azi pe Vergiliu ca pe-un poet de geniu,
Dar Roma vremii sale îl lăuda pe Enniu[303].
Aedul din Meonia[304], Homer, la el în țară

---

300 *Manius Aquilius Regulus* - faimos avocat și delator, foarte bogat protector al lui Marțial.

301 E vorba de *Hecatostylon* (vezi nota anterioară), în apropierea căruia erau mulți platani.

302 Quintus Lutatius Catulus a reconstruit templul lui Iupiter Capitolinul, după incendiul din anul 84 î.e.n. Templul a mai ars o dată și a fost refăcut cu fast exagerat de Domițian.

303 *Quintus Ennius* (239-169 î.e.n.) - primul mare poet epic roman; opera lui, *Annales,* înfățișând istoria Romei de la sosirea lui Enea în Italia până în vremurile poetului, no e cunoscută numai din citatele scriitorilor ulteriori.

304 Homer, originar din Maeonia (numele vechi al provinciei Lydia, în Asia Mică), își recita minunatele epopei, *Iliada* și *Odiseea,* ca aed (cântăreț) rătăcitor din oraș în oraș.

Avu în viață parte de râs și de ocară,
Menandru[305] însuși n-a fost aplaudat prea des,
Iar pe Ovidiu[306] numai Corinna[307] l-a-nțeles.
Nici tu, o, carte mică, nu fi nerăbdătoare;
Nu e la preț poetul decât după ce moare.

XI
NESTEMATELE POETULUI

Vezi, Sèver[308]? Stella[309] poartă pe degetele toate
Smaralde, diamante, opale și agate,
O perlă minunată pe-un deget, mai ales;
Din versurile sale pe-acestea le-a cules.

XIII
BOGATULUI CALISTRAT

Sărac sunt, Calistrate, așa m-am pomenit, -
Dar nu-s nici cavalerul cel mai disprețuit;
Mă știu cu toți pe nume și scrisul mi-l citesc.

---

305 *Menandru* (342-291 î.e.n.) - cel mai de seamă reprezentant al așa-numitei comedii noi grecești. În timpul vieții nu s-a bucurat de un succes deosebit, dar după moarte' a fost foarte admirat. Imitate adesea de autorii comici latini, scrierile lui ne erau cunoscute numai din citate până acum câțiva ani, când s-a descoperit o piesă completă.

306 În legătură cu Ovidiu, Marțial exagerează: Ovidiu a fost apreciat și cunoscut de toată Roma încă din tinerețe și a avut numeroși admiratori și imitatori.

307 Destinatara fictivă a întâilor poezii de dragoste ale lui Ovidiu. Marțial crede că poeziile îi erau cunoscute numai ei.

308 Probabil, *Silius Severus* - fiul poetului Silius Italicus (despre care vezi nota de la Cartea a VI, 64), el însuși poet; Marțial îi adresează mai multe epigrame.

309 Vezi nota anterioară.

„E el!” i-aud pe stradă, șoptind, când mă zăresc,
— Nu mulți au, după moarte, ce-n viață mi-a fost dat.
Tu ești din altă tagmă; luxosul tău palat
Se reazimă pe umeri de sute de coloane,
Libert cu-avere mare, ții zeci de milioane
În lada ferecată, pe care o ascunzi,
La Parma[310] mii de turme din Galia le tunzi,
Iar jos, pe Nil, întinse ogoare stăpânești.
Vezi, Calistrate, iată ce sunt și cine ești:
— Tu n-ai să poți vreodată să fii la fel ca mine,
Pe când ce ești, e-n stare s-ajungă orișicine.

XV
RĂSPLATA POETULUI

— Ți-am dat a cincea carte, slăvite împărat,
Și nimeni nu se plânge că l-aș fi vătămat;
Iar cei numiți de mine aici, îmi mulțumesc,
Știind că peste veacuri în versul meu trăiesc.
— Dar cărțile acestea ce drumuri ți-au deschis?
— Mi-ajunge bucuria ce-o am, de-a le fi scris.

XVIII
MOMEALA DARURILOR

E luna lui decembre[311], și zboară prin cetate
Șervete, lingurițe cu aripi argintate,
Foi albe de papirus și lumânări de ceară,
Carafe subțirele cu prune de-astă-vară;

[310] Provincia în care se află Parma, numită astăzi Emilia, în vechime se numea Galia cisalpină.
[311] În decembrie era sărbătoarea Saturnalelor.

Iar eu, în semn de cinste, nu ți-am trimis dovadă
Decât un pumn de versuri din mica mea livadă.
Eu nu sunt, Quintianus[312], zgârcit sau bădăran,
Dar mi-e de-a dreptul silă de cei ce-n chip viclean
Ți-aduc plocoane-acasă, cu altă socoteală;
Capcane-nșelătoare și lațuri cu momeală
Sunt toate-aceste daruri cu undița în apă;
Nici păstrăvul, când musca o-nghite, nu mai scapă!
Mai darnic e săracul cu sufletul curat
Ce nu trimite daruri amicului bogat.

XX
PRIETENULUI MARȚIAL

O, de-aș putea, prietene iubit,
Cu tine-alături să trăiesc tihnit,
Răgazul nostru singuri să-l alegem,
Să-l folosim așa cum înțelegem,
Am ocoli bogatele-ncăperi
Și pe stăpânii marilor averi;
N-am sta în for procese să purtăm,
Nici pe strămoși în bronz să-i admirăm,
Ci am culege alte bucurii;
Am trece hoinărind prin librării,
Am sta de vorbă, cântărind o carte,
Am da o raită Câmpului lui Marte[313],
La umbră, pe sub Portice[314] am trece,
Spre Aqua Virgo[315], la Izvorul-Rece;
Apoi în baia caldă ne-am scălda,

---

[312] Pare să fi fost unul dintre bogații proteguitori ai lui Marțial.

[313] Loc de plimbare și de exerciții fizice, in bucla pe care o face Tibrul îndată după intrarea lui în Roma.

[314] *Porticele* sunt al Europei (vezi nota anterioară) și al Argonauților (vezi nota anterioară).

Și toate, rând pe rând, le-am lăuda.
Dar, Marțial, n-avem răgaz, noi doi,
Să mai trăim puțin și pentru noi.
Trec zilele frumoase-n goana lor
Și tuturora le rămâi dator.
Când știi și vrei să-i înțelegi povața,
De ce să-ntârzii să-ți trăiești viața?

XXII
LUI PAULUS[316], CARE SE SCOALĂ PREA DEVREME

În zori de n-aș porni-o să-ți dau binețe-acasă,
Să stai cât de departe, aș zice că nu-mi pasă,
Dar casa ți-ai ales-o pe dealul Esquilin[317].
Coloanei Tiburtine[318] îi sunt un bun vecin,
Pe locul unde Flora stă la taifas cu Joe.
Din marginea Suburrei, urc dealul anevoie
Pe treptele de piatră, udate de noroaie.
Catârii trec și drumul cu-alaiul lor mi-l taie;
Cu greu străbat prin șirul acelor lungi coloane
De marmură cărată cu șleauri de odgoane.
Și încă nu m-aș plânge, de-ar fi numai atât;
Dar vai! mi se întâmplă un lucru mai urât.
Ajung trudit la poartă, iar sclavul îmi răspunde

---

315 *Aqua Virgo* („apa fecioară“) era apeductul construit de Agrippa (vezi p. 335, n. 3) pentru alimentarea fermelor din Câmpul lui Marte.

316 Nume fictiv, sau poate Velius Paulus, guvernator al Bithyniei (provincie în nord-vestul Asiei Mici) pe vremea împăratului Domițian.

317 Pe Esquilin, colina dinspre răsărit a Romei, erau locuințele multor aristocrați.

318 Coloana Tiburtină nu e pomenită de alți scriitori. Marțial locuia pe Quirinal, înspre nordul orașului; pe Quirinal era un vechi templu al Iui Iupiter, iar în valea dinspre Quirinal și muntele Pincius era templul Florei.

Că ești plecat de-acasă, nici el nu știe unde.
Atâta cale lungă și-atâta nădușeală,
Și nici să nu-ți văd fața? Prea multă osteneală!
Am să te las, stăpâne cu suflet de casap,
Că prea te scoli devreme și pleci cu noaptea-n cap.

XXIV
GLADIATORUL HERMES[319]

Hermes e copilul de Roma îndrăgit,
Hermes orice armă o poartă iscusit;
Hermes e maestru[320] și e gladiator,
Hermes e urgia învățăceilor;
Hermes, cel de care și Heliu se-nfioară,
Hermes, numai Hermes, pe Advolans doboară;
Hermes nu-și rănește rivalul ce-a căzut;
Hermes doar de sine mai poate fi-ntrecut;
Hermes lasă-n circuri pe dansatoare-oftând;
Hermes norocește pe cei ce locuri vând;
Hermes zvârle suliți și lănci care răpun;
Hermes mânuiește tridentul lui Neptun[321];
Hermes, spaima celor ce tremură sub cască,
Hermes, care știe pe Marte să-l slăvească,
Hermes, neînvinsul dintre biruitori,
Hermes, unul singur, e unic de trei ori[322].

---

319 *Hermes, Helius* și *Advolans* - vestiți gladiatori din vremea lui Marțial.

320 Maestru de scrimă.

321 E vorba de *fascina*, furcă cu trei dinți, armă a unui soi de gladiatori, comparată aici cu furca cu trei dinți a zeului mărilor, Neptun.

322 Referire la cele trei feluri de lupte în care excela amintitul gladiator.

XXIX
GELLIEI[323]

Un iepure din când în când mi-ai dat,
Zicând: - Vei fi frumos o săptămână!
De n-ai glumit și-ai spus adevărat,
O, stea a vieții mele, o, stăpână,
Tu niciodată iepuri n-ai mâncat!

XXXII
UN OM PREVĂZĂTOR

Îl ții de rău pe Crispus, Faustine. Da, așa e,
Nu i-a lăsat nevestei, la moarte, o lescaie.
— O fi avut în viață un alt moștenitor?
— Desigur, pe el însuși.
— Ce om prevăzător!

XXXIV
LA MOARTEA MICUȚEI EROTION[324]

Fronto, iubite tată, Flaccilla[325], scumpă mamă,
Erotion rămâne de-acum pe-a voastră seamă.
Mi-a fost dulceața gurii și-a vieții bucurie.
Aș vrea să n-o-nspăimânte a iadului urgie,

---

323 *Gellia* - nume fictiv; pare să fi fost o femeie destul de puțin frumoasă. Credința populară la care face aluzie Marțial e pomenită și de alți scriitori, înaintea și în urma sa.

324 Erotion - sclavă sau libertă a lui Marțial. Poetul îi va alcătui inscripția funerară abia peste cinci sau șase ani (X, 61).

325 *Fronto* și *Flaccilla* - părinții lui Marțial, morți amândoi.

Nici câinele din Tartar[326], cu dinții lui de fiară!
I-ar fi-nflorit în suflet a șasea primăvară,
De-ar fi trăit să vadă din ceruri cum se cerne
Zăpada cea din urmă a ultimei ei ierne.
O las, în gând, să zburde prin curțile bătrâne,
Și ciripitu-i vesel un nume-al meu să-ngâne.
Pe groapa ei îngustă să crească ierburi blânde,
Ușor să-i învelească oscioarele plăpânde,
Iar tu, pământ, nu-i pune pe umeri haină grea,
Că nu ți-a fost povară, cu pașii ei, nici ea.

XXXVI
UNUI ÎNȘELĂTOR

În versurile mele pe-un ins l-am pomenit,
Și nu mi se arată dator. M-a păcălit!

XXXVII
UN SUFLET TARE

Suna mai dulce glasul fetiței râzătoare
Decât duiosul cântec al lebedei când moare;
Nici mielul din Galaesus[327], ce s-a ivit zburdând
În calea lui Phalantus[328], n-avea un ochi mai blând;
Gingașa ei făptură plutea atât de lin,
Ca unda sidefată a lacului Lucrin[329].

---

[326] Cerberul cu trei capete care păzește intrarea in lumea infernului.

[327] Vezi nota anterioară.

[328] *Phalanthos* (sau *Phalantus)* - spartanul care a întemeiat colonia Tarentului din sudul Italiei.

[329] Lac situat în provincia Napoli, în Campania.

O perlă-a Eritreei[330] era făptura-i toată,
Ca fildeșul de albă, ca neaua de curată.
Nici oile din Baetis[331], nici Rinul inelat
N-avea un păr de aur atât de minunat.
Suflarea gurii sale părea o adiere
De trandafiri din Paestum[332] și de-a Eladei miere[333].
— Pe lângă ea, păunul nu mai părea frumos,
Nici veverița vie, nici Phoenix[334] luminos.
Erotion e astăzi cenușă-abia răcită;
De-o lege nendurată și rea mi-a fost răpită
În cea de-a șasea iarnă pe care-o împlinea
Iubirea, bucuria și mângâierea mea!
Dar Paetus nu-nțelege și jalea nu mi-o iartă,
Își smulge părul, strigă, bocește și mă ceartă:
— Să plângi o mică sclavă, ce doliu prostesc!
Eu mi-am pierdut soția și totuși mai trăiesc.
Femeie de neam nobil, cinstită și bogată…
— Ce inimă vitează lui Paetus i-a fost dată!
Cu cât curaj înfruntă destinul! Moștenește
Treizeci de milioane și totuși mai trăiește.

XXXVIII
DOI PE-UN SINGUR LOG

Calliodor, știm bine, ai drept de cavaler;

---

330 Numele grecesc al Mării Roșii.

331 Râu în sudul peninsulei Iberice (astăzi Guadalquivir), care a dat numele provinciei Baetica. Oile de aici aveau lână gălbuie-roșcată.

332 Trandafirii de la Paestum, oraș pe coasta mării Tireniene (la sud de Salerno), erau foarte căutați.

333 E vorba de mierea atică, celebră în antichitate, scoasă de albine din florile de pe muntele Hymettos, lângă Atena.

334 Fabuloasa pasăre a soarelui despre care istoricul Herodot povestește că vine din Arabia în Egipt la fiecare cinci sute de ani. Legendele spun că ea renăștea din propria-i cenușă.

Ai cele patru sute de mii câte se cer[335];
Ai censul pentru tine; mai ai însă și-un frate,
Și-ai vrea să-mparți avutul cu el, pe jumătate.
Cum să despici în două un fir de busuioc?
Cum pot să stea călare doi inși pe-același loc?
Cu frate-tău în cârcă n-ai să ajungi departe.
Râvnești să fii un Castor? De Pollux[336] te desparte!
Voi sunteți unul singur, iar tu, stând jos, ești doi?[337]
Calliodor, te scoală, nu-ți bate joc de noi.
Anapoda ți-e vorba! De ce nu-ți dă în gând,
Ca cei doi fii ai Ledei, să v-așezați pe rând?[338]?

XL
ÎNTRE VENUS ȘI MINERVA

O zugrăvești pe Venus cu gândul la Minerva[339].
Cum vrei, Artemidorus[340], să nu-ți lipsească verva?

---

[335] Era primit in rîndul cavalerilor oricine avea un cens (o avere imobiliară impozabilă) de cel puțin 400.000 de sesterți; cel care avea minimum un milion de sesterți putea fi numit senator.

[336] Personaje mitologice, Castor și Polux erau cei doi fii ai Ledei și ai lui Zeus, cunoscuți pentru faptul că erau mereu nedespărțiți.

[337] Aluzie la sărăcia lor. Amândoi laolaltă aveau censul unui singur cavaler, deci nu puteau ședea amândoi pe un singur cal, sau, mai degrabă, pe un singur loc la teatru (unde cavalerii aveau bănci rezervate).

[338] Conform legendelor mitologice, după moartea lui Castor, Pollux l-a rugat pe Zeus să le îngăduie să rămână mai departe nedespărțiți, stând împreună câte o zi în Infern și una în Olimp.

[339] Versul întâi e o aluzie la judecata lui Paris, care a dat zeiței Venus, nu Minervei și nici Iunonei, premiul frumuseții. Un adept al Minervei nu o poate socoti și reprezenta pe Venus frumoasă, altfel și-ar atrage mânia Minervei.

[340] Nume fictiv; el o venerează pe Minerva, zeița protectoare a artiștilor și meșteșugarilor.

XLII
BUNURI NEPIERITOARE

Un hoț dibaci toți banii ți-i va fura din scrin;
Se va topi în flăcări bătrânul tău cămin;
Răi-platnici datoria și-o vor tăgădui;
Vei semăna, și câmpul zgârcit nu va rodi;
Pe omul tău de treburi o târfă o să-l sece;
Corăbiile tale pe mare-au să se-nece.
Un singur bun nu-ți poate răpi nicicând Fortuna:
Ce-ai împărțit la alții e pentru totdeauna!
Căci toate-s pieritoare, să fii cât de bogat,
Iar ție nu-ți rămâne întreg - decât ce-ai dat.

XLIII
DEOSEBIRE

Thais are dinții negri și stricați,
Ai Lecàniei, însă, albi sunt ca de nea.
Vezi că una are dinții cumpărați,
Alta cum natura s-a-ndurat să-i dea.

XLIV
MUSAFIRUL INGRAT

Ce s-a-ntâmplat, o, Dentó[341]? Ce-am greșit?
De patru ori la masă te-am poftit
Și (cine-ar fi crezut?) m-ai refuzat.
Mă ocolești sau mă privești distrat,
Tu, care ieri mă urmăreai de zor,

[341] „Dințosul“, nume fictiv.

La baie, pe la teatru și în for.
Te-a ispitit un prânz mai copios,
Și-ntocmai ca un câine pofticios,
Bucătăriei noi îi dai târcoale
Și-adulmeci lacom aburul din oale.
Dar știu că te vei face de ocară
Și te vor da, frumos, pe ușă-afară.
Atunci te vei întoarce, pocăit,
La oasele ce le-ai disprețuit.

XLVII
PARAZITUL

Philo jură că acasă niciodată n-a cinat.
Și e drept, căci el cinează numai când e invitat.

XLIX
OMUL CU TREI CAPETE

Eu te-am văzut în treacăt, pe-o bancă tolănit,
Și-n loc de unul, parcă trei inși aș fi zărit.
Dar de-am ieșit la număr, cu socoteala, rău,
De vină, Labienus, e însuși capul tău.
Pe-o parte și pe alta porți părul revărsat,
Cum nu i se cuvine decât unui băiat,
Iar creștetul, la mijloc, ți-e sută-n sută chel,
Nu crește, de sămânță, un singur fir pe el.
De-aceea, în decembre, când Cezar a-mpărțit
Mâncare pe degeaba, de trei ori te-ai servit:
Cu întreita-ți mutră păreai a fi trei gemeni!
Cu Geryon[342], păstorul, de-a bună seama semeni.

[342] Personaj mitologic, uriaș păstor cu trei trupuri și trei capete.

Sub porticul lui Filip[343], cumva dacă-ai trecut
Și te zărește Hercul[344], să știi că ești pierdut.

LI
CĂRTURARUL

Îl vezi pe cel ce trece și înspre noi se-ndreaptă,
Un vraf de pergamente purtând în mâna dreaptă?
În jurul lui o droaie de stenografi roiesc,
Scrisori de pretutindeni și acte îi sosesc.
E-atâta gravitate pe chipul lui senin,
Că pare Brutus[345], Cato[346] sau Tullius[347], cel puțin!
Dar de l-ai pune-n fiare și l-ai lovi cu bice,
N-ar ști pe limba greacă, nici „χαίρε”[348] cum se zice,
Iar latineasca însăși îi e necunoscută.
Spun adevărul, Rufus, poftește și-l salută!

LII
LAUDA DE SINE

Eu n-am să pot vreodată să uit ce darnic ești.
Și de ce tac? Fiindcă tu, Postume, vorbești.

---

[343] Porticul care înconjura un templu închinat de Lucius Marcius Philippus lui Hercule.

[344] Hercule, legendarul erou născut din Iupiter și Alcmena, l-a ucis pe Geryon și i-a furat vacile.

[345] Marcus Iunius Brutus - conducătorul conspiratorilor din 44 î.e.n., împotriva lui Cezar; după doi ani și jumătate, înfrânt în lupta de la Philippi, Brutus s-a sinucis aruncându-se în sabie.

[346] E vorba de Cato din Utica.

[347] Marcus Tullius Cicero.

[348] „Bucură-te“ (citește „chaire“), cea mai obișnuită formulă de salut în grecește.

Când spun unui prieten ce bun ai fost cu mine,
El îmi răspunde-ndată că știe de la tine.
Doi sunt prea mulți, când singur un lucru poți să-l faci.
Vrei să vorbesc eu însumi? Atunci, fii bun și taci.
Un dar, oricât de mare, nimic nu prețuiește
Când cel care ți-l face prea mult pălăvrăgește.

LVIII
MÂINE, ASTĂZI ȘI IERI

— Eu vreau ziua de mâine, zici tu, s-o pot trăi!
Dar, Postume[349], acest mâine când oare va sosi?
O fi departe încă? Pe unde-o fi ajuns?
În țara armenească, la parți[350] s-o fi ascuns?
E mai bătrân în vârstă ca Nestor[351] sau Priam[352]?
Cât aur îmi va cere, să pot să spun că-l am?
Nu, Postume, nu mâine, ci astăzi să trăiești,
De viață să te bucuri cât timp în viață ești.
Nici azi nu-i prea devreme plăcerile să-i ceri,
Căci ar fi fost mai bine să fi-nceput de ieri.

---

349 Postumus, nume fictiv, dar desigur cu aluzie la cunoscuta odă a lui Horațiu (2, 14) în care îl sfătuiește pe un Postumus să nu renunțe la plăcerile zilei de azi.

350 Parții (în sudul mării Caspice) și armenii (la sud de Caucaz) erau socotiți de romani locuitori de la capătul lumii.

351 Rege legendar în Pylos (Pelopones), *Nestor* avea cam o sută de ani când s-a întors din războiul troian.

352 Rege legendar și foarte bătrân al Troiei, ucis la cucerirea orașului de către greci.

LIX
DARURILE MELE

De nu-ți dau, Stella[353], vase de aur prețios
Și nici argintărie, tot tu ești în folos.
Cel care lucruri scumpe oferă-n dar, așteaptă
La rându-i lucruri scumpe: e-o socoteală dreaptă.
Și de-ți trimit ulcioare și amfore de lut,
Nici tu, bogate daruri să-mi faci, nu ești ținut.

LX
SĂ TE SCARPINE ALȚII!

Zadarnic te tot ții de pasul meu,
Și-n urma mea schelălăiești mereu;
Oricât ai sta să latri, nu voiesc
Ca faima ce râvnești să-ți dăruiesc.
Nu vreau nicicum să răspândesc în lume,
Cu versul meu, nevrednicul tău nume.
De ce să știe toți că te-ai născut?
Mori cum te-ai pomenit, necunoscut!
Unul, doi, trei sau patru câini ca tine
Se vor găsi, să te-ncolțească bine.
Nu-mi murdăresc eu unghiile mele,
Să scarpin mâncărimea ta de piele!

LXII
INVITAȚIE

E-a ta, iubite oaspe, grădina casei mele,

[353] Vezi nota anterioară.

De vrei să dormi pe iarbă, sub un polog de stele,
Sau dacă vii de-acasă cu așternut și pat;
Căci mobilele mele de oaspeți s-au stricat
Și nu mai am în casă s-aștern nicio saltea,
Oricât ar fi de ruptă, oricât ar fi de rea,
Pe paturile șchioape, cu chingi dărăbuite,
Ce-atârnă pe podele în zdrențe putrezite.
Dar poți, de vrei, frățește la mine să te-așezi.
Eu casa am plătit-o, tu-n schimb s-o mobilezi.

LXIII
OPINII SINCERE

— „Cum prețuiești, tu, Marcus[354], volumele ce-am scris?”
Vrei, Pontice[355], să afli, și-am să-ți vorbesc deschis:
Le-admir! Sunt uimitoare, perfecte, o minune!
Nici Regulus[356] nu zice că-s ale lui mai bune.
— Spui drept? Așa Cezarul ocrotitor să-ți fie,
Iar Joe să-ți dea zile! — Ba mai degrabă ție!

LXIV
PETRECERILE LÂNGĂ MAUSOLEU

Falern! două sextante[357], Calliste, hai și-mi toarnă!
Răcește-l, tu, Alcimus, cu nea de astă-iarnă.
Să-mi aromeze părul miresme dulci de mir,

[354] Marțial însuși: știindu-i admirația nesinceră, nu primește urările interlocutorului.

[355] *Ponticus* - nume fictiv.

[356] *Regulus* e *Manios Aquilius Regulus*, despre care vezi nota anterioară.

[357] Sextans e a șasea parte dintr-un sextarius, care are 0,55 l; Marțial cere deci mai puțin de 200 grame de vin.

Și fruntea să mi-o-ncingă cununi de trandafir.
Ne-ndeamnă Mausoleul, cu glas îmbietor:
— Gustați din plin viața, căci zeii[358] înșiși mor!

LXIX
CRIMA LUI ANTONIU

Tu, Antoniu[359], pe Pothinus egipteanul[360] l-ai urmat?
Dar de numele proscrise mai puțin ești vinovat
Ca de furia cu care glasul Romei l-ai ucis,
Și lui Cicero o moarte fără vină i-ai trimis.
Crima ta, nici Catilina[361] s-o încerce n-a-ndrăznit!
Ai năimit cu aur mârșav un soldat nelegiuit,
Ai închis o gură sfântă și-ai curmat strigarea ei.
Ce-ți va folosi tăcerea ce-ai plătit-o cu bani grei?
Tu în Cicero cuvântul socotești a-l fi răpus,
Dar întreaga lume spune tot ce încă el n-a spus.

LXXIII
LUI THEODORUS

Te miri de ce, deși m-ai tot rugat,
Volumele ce-am scris nu ți le-am dat?
Temutu-m-am că vei găsi cu cale
Să mi le dai, în schimb, pe ale tale.

---

358 „Zeii“ din ultimul vers sunt împărații.

359 Triumvirul *Marcus Antonius* (83-30 î.e.n.) - ucigașul lui Cicero, marele său dușman.

360 Eunucul egiptean care, în anul 48, l-a ucis pe Pompei, înfrânt de Cezar.

361 După Cicero, Catilina ar fi pus la cale asasinarea oratorului, fără succes.

LXXV
CĂSĂTORIA SILITĂ

De vreme ce silită de lege se mărită,
Da, Lelia ți-e, Quintus, soție legiuită[362].

LX XVI
PUTEREA OBIȘNUINȚEI

Așa cum Mithridate, obișnuind să bea
Otrava cu încetul, nu se mai otrăvea,
Tot astfel și tu, Cinna, mereu mai-rău mâncând,
Te-ai învățat cu foamea, și n-ai să mori flămând.

LXXVIII
UN PRINZ ÎNTRE, PRIETENI

De te-ntristează să prânzești acasă,
Aș îndrăzni să te poftesc la masă.
Ți-aș da, dacă dorești, la început,
Lăptuci de Capadocia[363], praz umplut
Și ouă-n sferturi pe felii de pește.
Pe-o tavă neagră care dogorește
(Vezi, degetele nu cumva să-ți arză)
Ți-aș oferi o prea-frumoasă varză,
Culeasă proaspăt, astăzi, din grădină,
Bob cenușiu pe rumenă slănină

[362] E vorba de legea împotriva adulterului, reintrodusă la vremea împăratului Domițian.
[363] Lăptucile din Capadocia (provincie în centrul Asiei Mici) erau un foarte apreciat aperitiv.

Și-n sos cu-albuș de ouă, un cârnat.
Apoi vei fi cu dulciuri ospătat:
Un strugure cu boabe stafidite
Și pere moi, de Siria numite[364],
Iar din Neapolis cel iscusit[365],
Castane coapte la un foc mocnit.
Cât despre vin, atâta pot să-ți spun:
Cu cât vei bea mai mult, va fi mai bun.
Iar Bacchus, după-atâta udătură,
De va pofti puțină sărătură,
Ca să golească oalele mai bine,
Îți voi aduce nobile măsline
Sosite din livezile Picenii,
Legume-năbușite-n mirodenii
Și-o strachină cu mazăre-ncropită.
Nu va fi masa mea prea strălucită,
O recunosc, dar vei prânzi în voie.
Să-ndrugi minciuni nu vei avea nevoie
Și de-ale altora vei fi scutit.
Te vei lungi pe pat, și liniștit
Vei fi la largul tău ca-n orice zi.
Nici gazda versuri lungi nu-ți va citi,
Nici fetele din Gades, despuiate,
Nu vor veni, cu dansuri desfrânate,
În ritmul dezmățatului lor cântec
Să-ți joace-n tremur rafinat, de pântec.
Ci voi alege muzica ce-ți place,
Nici arii grave, nici oftări stângace;
Ne va cânta Condyl[366], așa cum știe,
Din flautul lui o dulce melodie.
Vecină, pe Claudia ți-o dau;
Pe cine-ai vrea, la rândul meu, să iau?

---

364 Perele din Siria erau socotite cele mai bune.

365 Neapolis (grecește: „orașul nou“; astăzi Napoli) adăpostea vestite școli de retorică și de medicină.

366 Condylus pare să fi fost unul dintre sclavii lui Marțial.

LXXX
ÎNDREPTĂRI

De-ai vrea, din tihna ta, să-mi dăruiești
Un ceas și nici atât, ca să citești
Aceste glume ce ți-am închinat,
Severus[367], ți-aș rămâne-ndatorat.
„Să-mi stric odihna (spui) îmi vine greu.”
Fă jertfa asta, de hatârul meu!
Și-aș mai dori, de nu-ndrăznesc prea multe,
Și meșterul Secundus[368] să le-asculte;
Iar cartea mea cea mică o să-ți fie
Mult mai mulțumitoare decât mie,
Căci nu va mai vedea, cu teamă-n gând,
Pe trudnicul Sisif, în van luptând
Cu marmura ce tot mereu cădea;
Ci-ndepărtând din carte ce-i greșit,
Secundus, cel în toate iscusit,
Avându-te pe tine ajutor,
Prietene Severus, laolaltă
Veți corecta-o, cu tăiș de daltă.

LXXXI
SĂRACI ȘI BOGAȚI

Sărac ai fost, Emiliane, și tot sărac te regăsesc;
În vremurile noastre numai bogații se îmbogățesc.

---

367 Silius Severus (vezi nota anterioară).

368 *Caecilius Secundus* - personaj amintit de Marțial și în alte epigrame.

LXXXII
UN OM MESCHIN

De ce, când două sute de mii îmi promiteai,
Acum spui că mai multe de zece mii nu ai?
Sau poate ai și nu-mi dai?
Atunci ce pot să zic?
Să nu-ți ajute zeii, Gaurus! Ești calic!

LXXXIII
OM SUCIT

Tu fugi, te chem; mă cauți, fug eu. Dar n-am ce face:
Nu vreau să-ți plac, Dindymus, Să mă refuzi îmi place.

CARTEA A ȘASEA

V
A GHICIT!

Am dibuit la țară o casă de vânzare,
Pe care-am cumpărat-o cu preț destul de mare,
Și te-am rugat cu-o sută de mii să mă-mprumuți.
Tu taci, Caeciliane! Nu vrei să mă ajuți.
„N-o să-mi plătească banii”, te temi de la-nceput.
Vezi bine, căci altminteri nici nu i-aș fi cerut.

VII
ADULTER LEGAL

De când, iarăși, în cetate a-nceput să poruncească
Legea Iulia[369], menită cinstea casei s-o păzească,
N-au trecut treizeci de zile, bine de le-am numărat,
Și, Faustine, Telesilla ia al zecelea bărbat.
Ce-s atâtea măritișuri? Preacurvie legiuită!
Târfa care nu se-ascunde mi se pare mai cinstită.

[369] *Lex Iulia de Maritandis Ordinibus* (18 BC): Limitarea căsătoria dincolo de granițele claselor sociale.

VIII
GINERELE PREFERAT

Doi pretori și vreo șapte advocați,
Patru tribuni și zece literați
La un bătrân deunăzi au venit
Și fata, deopotrivă, i-au pețit.
Dar el n-a stat s-aleagă pețitorul
Și-ndată, lui Eulogus[370], perceptorul,
Pe fiică-sa i-a dat-o de soție.
Crezi c-a făcut, Severus, o prostie?

XI
ORESTE[371] ȘI PYLADE[372]

Te miri, amice Marcus, că-n vremurile-aceste
Sunt doar o amintire Pylade și Oreste?
Oreste și Pylade beau din același vin,
Și nu mânca niciunul mai mult ori mai puțin,
Nici pâine mai gustoasă, nici pasăre mai grasă,
Ci împărțeau frățește, în doi, aceeași masă.
Dar, iată, tu cu stridii lucrine te îndopi,
Eu, dintr-o biată scoică, mă-nfrupt cu câțiva stropi,
Deși am, Marcus, gustul la fel de bun ca tine,
Din Tir[373], țara lui Cadmus, ți-aduci veșminte fine,

---

370 Nume fictiv (grecește „care vorbește bine, clar”; perceptorul care scoate averea cuiva la licitație trebuie să-i atragă pe cumpărători, lăudând obiectele expuse).

371 Oreste, fiul lui Agamemnon.

372 Pylade, fiul regelui Strophios. Oreste și Pylade au rămas exemplu de prieteni buni și nedespărțiți.

373 *Tyrus* - capitala Feniciei.

Iar eu cu lână aspră de Gallia[374] mă-mbrac.
Să te iubesc vrei, Marcus, în straiul meu sărac,
Când ție-atât de bine în purpură îți șade?
Te poartă ca Oreste, de vrei să fiu Pylade!
Cuvintele deșarte în gol s-au risipit:
Iubește, Marcus, dacă dorești să fii iubit.

XII
„PROPRIETATE”

Jură Fàbulla că-al ei e părul ce l-a cumpărat.
Paule, de data asta a vorbit adevărat!

XIV
VERSURILE NESCRISE

Tu zici că versuri știi să scrii mai bune.
De ce atunci le lași nescrise, spune?
Să scrie cel ce simte că e-n stare,
Și-l socotesc, Laberius, om mare.

XV
MOARTEA FURNICII

Trecând furnica-n fugă pe sub plop[375],
A-nvăluit-o-n chihlimbar un strop.
Gângania privită cu dispreț,
În haina morții a ajuns la preț.

[374] Hainele țesute în Gallia erau grosolane și aspre.

[375] E vorba de Heliade, surorile lui Phaethon, personaje mitologice, metamorfozate în plopi.

XIX
PROCESUL CELOR TREI CAPRE

Nu-i vorba de-un omor, nici de otravă,
De silnicie sau de-o rea ispravă.
Mă judec cu vecinul meu din sat;
Trei capre-aveam și mi le-a cam furat,
Îmi cere judele s-aduc dovezi,
Iar tu, cu glas răsunător, pledezi;
Vorbești de Cannae și de Mithridate,
De jurăminte punice călcate[376],
De Marius[377], de Mucius[378], de Sulla[379],
Strigi, Postume, de mi-e mai mare mila,
Faci gesturi mari, te umfli și răcnești…
Dar despre capre… nu vrei să vorbești?

XX
CURAJUL DE A SPUNE: NU!

O sută de mii de sesterți cerut-am, o, Phoebus, să-mi dai,
Fiindcă tu mă-ntrebași: - „Nimica să-mi ceri nu mai ai?”
De-atunci te codești, mă amâni și fața mereu ți-e ursuză.
De ce te frământi și mă chinui? Ia-ți inima-n dinți și refuză!

---

376 Reaua-credință a cartaginezilor era proverbială la Roma.

377 *Caius Marius* - învingătorul lui Iugurtha, regele Numidiei (105), al teutonilor (102) și al cimbrilor (101 î.e.n.).

378 Marțial se gândește desigur la Mucius Scaevola.

379 *Lucius Cornelius Sulla Felix* a fost un general și om politic roman, care ca dictator, prin încercările lui de a constitui o formă nouă de stat, contribuie de fapt la destrămarea statului.

XXI
CINGĂTOAREA VENEREI

Când pe poetul Stella cu Ianthis[380] l-a unit,
Surâzătoare, Venus i-a spus: - „Fii fericit,
Îți dăruiesc, din toate, pe cea mai prețioasă”.
Așa-i vorbi în față. Apoi, răutăcioasă,
Șoptindu-i la ureche: - „Iar tu, strengar ce ești,
Ucigător de inimi, să mi te cumințești!
Eu i-am legat lui Marte[381] iubirea schimbătoare,
Lovindu-l, drept pedeapsă, cu-această cingătoare.
De-atunci, îndrăgostitul meu soț nu m-a-nșelat.
Cât n-ar dori Iunona un astfel de bărbat!”
Rostind aceste vorbe zeiești, nemuritoarea
Lovitu-l-a pe Stella, în piept, cu cingătoarea.
— O, Venus, stai și-ascultă această rugă-a mea:
I-ai fermecat iubitul, lovește-o și pe ea!

XXXIII
DUREREA LUI SABELLUS

Sabellus, pederastul, e azi nefericit;
Averea și-a pierdut-o și sclavii i-au fugit.
Dar ce-i mărește chinul și mai cumplit îl doare,
E că va fi, sărmanul, silit să se însoare.

---

380 Traducerea grecească a numelui soției lui Stella, *Violentilla* („Viorica”).

381 În *Odiseea*, Cântul VIII, Marte (Ares) nu e soțul ci ibovnicul Venerei (Afroditei); Marțial urmează legenda tebană, după care Afrodita era soția lui Marte, nu a lui Vulcan (Hefaistos).

XXXV
ORATORUL ÎNSETAT

Ai cerut, Caeciliane, opt clepsidre[382] să vorbești;
Ți le-a dat judecătorul, plictisit că stăruiești,
Și-ai pornit, lăsat pe spate, cuvântarea-ți nesfârșită;
Scoți o sticlă după alta și bei apă încropită.
Vorba lungă-ți face sete și nu poți să scapi de ea.
Hai, curaj, Caeciliane, ia clepsidra și o bea!

XLI
DILEMĂ

Gând declami și-n lână groasă gâtul tot ți-l învelești,
Înțeleg: nu ești în stare nici să taci, nici să vorbești,

XLIV
O LIMBĂ OTRĂVITĂ

Te știu, Calliodore, tu crezi că ești glumeț,
Și-n fel de fel de pozne te socotești isteț.
Ai haz ca nimeni altul, așa-ți închipuiești,
Pe toți ne arzi cu vorba și ne batjocorești.
Te-așezi cu noi la masă, și ești încredințat
Că nu-i pe lume oaspe atât de căutat.
Dar adevărul iată-l, oricât nu ți-ar plăcea:
— N-ai să găsești pe nimeni în cinstea ta să bea!

[382] Clepsidră - ceasornic cu apă (sau cu nisip).

XLVIII
UN PRÂNZ ELOCVENT

Clienții tăi, Pomponius, te-aclamă și te laudă
Să nu crezi că pe tine, - ospățul ți-l aplaudă.

LI
STRATAGEMĂ

Cinci dai și tu ospețe, cam uiți să mă poftești;
Acum ți-aduci aminte, mă rogi și stăruiești.
Dar am găsit, Lupercus, cum să te pedepsesc.
Sunt supărat pe tine… — Refuzi? — Ba nu, primesc!

LII
MORMÂNTUL MICULUI BĂRBIER

Secerat în floarea vieții, zace-aici nensuflețit,
Pantagathus[383], plâns cu lacrimi de-un stăpân ce l-a iubit.
Nimeni nu știa să tundă păru-n voia lui crescut,
Parcă fără să-l atingă, cu un fier mai priceput,
Să-ți învioreze fața și să-ți netezească barba.
Peste groapa lui, cu milă va-ncolți ușoară iarba.
Dar oricât ar vrea țărâna să nu-i fie grea povară,
Decât mâna lui de meșter n-o să fie mai ușoară.

[383] „Bun la toate“; numele unui iscusit bărbier.

LIII
VIS RĂU

A fost cu noi la baie și vesel a prânzit;
Și bietul Andragoras, azi-noapte, a murit!
Să moară fără veste, Faustine, i-a fost dat,
Căci a văzut un medic în vis: pe Hermocrat.

LV
PREA MIROASE FRUMOS!

Fiindcă pielea ta miroase bine
A nard și-a scorțișoară, Coracine,
Fiindcă dai cu prafuri aromate
Din cuibul zburătoarei minunate[384],
Și te mânjești cu sucuri ticluite
De Niceros[385], în vase plumbuite,
Te ții fudul și joc de noi îți bați,
Că nu umblăm ca tine, parfumați.
Dar eu, decât să put așa frumos,
Prefer, spun drept, de loc să nu miros.

LVII
SE RADE CU BURETELE!

Cu plete false, Phoebus[386], vrei să te-mpăunezi,
Și scăfârlia goală cu dresuri ți-o pictezi.

---

[384] Pasărea Phoenix își făcea cuibul din crengi de plante aromate.

[385] Negustor de parfumuri și pomezi.

[386] Nume fictiv, cu atât mai comic, cu cât zeul Phoebus era înfățișat cu păr bogat și cârlionțat.

Tu n-ai nevoie capul să-ți razi pe îndelete,
Nu dai perdaf cu briciul, ți-ajunge un burete.

LXI
ȚINTA ATINSĂ

Roma versurile mele le iubește și le laudă,
Le dorește, le recită, le admiră și le-aplaudă,
Toți le trec din mână-n mână sau le țin la subțioară.
Uite însă unul care spumegă-și se-nfioară,
Când e galben, când e roșu, cască gura, a-nlemnit!
E întocmai ce dorisem: de ce-am scris sunt mulțumit.

LXIII
MOȘTENITORUL PĂCĂLIT

Acel ce-ți face daruri, știi bine ce râvnește,
Îl știi cât ce de lacom; și totuși, nebunește,
Ți-ai pus în gând prostia să-l faci moștenitor,
În locul tău, pe-avere să-l lași stăpânitor.
— „Dar orișicât, atâtea scumpeturi mi-a adus!”
În undița-i perfidă, momeală ți le-a pus;
Iubit-au oare peștii pe un pescar vreodată?
La moartea ta, simți-va el jale-adevărată?
Să plângă și să geamă, dorești? Eu așa zic:
Fă-i festa, Mariane, și nu-i lăsa nimic!

LXIV
UNUL CLEVETITOR

Tu nu cobori din neamul lui Fabius cel tare,

Nici nu te tragi din fiul lui Curius[387], pe care
Soția ce venise cu prânzul, la arat,
I l-a născut la umbra unui stejar rotat.
Nu! Tat'tu la oglindă se rade și se tunde,
Iar maică-ta sub toga rușinii se ascunde[388],
Nevastă-ta se-ntreabă, tu ești bărbat sau ea?
Și totuși îți îngădui să critici cartea mea,
Atât de cunoscută și cu atât renume,
Să cenzurezi a mele mult-izbutite glume,
Pe care toți bărbații de seamă se grăbesc
Să vină să le-audă în for, când le citesc.
Nemuritorul Silius[389], el însuși, pot s-o spui,
Cu cinste le păstrează în biblioteca lui;
Iar Regulus[390], cu glasul lui meșter, le recită.
Nici lauda lui Sura[391] cu ele nu-i zgârcită,
El, care lângă templul Dianei[392] locuiește
Și luptele din Circul cel Mare le privește;
Chiar Cezar[393], împăratul cu griji atât de multe,
De două-trei ori cere un vers de-al meu s-asculte.
Iar tu te crezi mai ager, cu capul tău îngust,
Minerva ți-a dat minte, Atena ți-a dat gust!
Să mor eu, dacă nu e mai multă judecată
În stârvul plin de sânge, cu burta despicată,

---

387 *Fabii și Curii* - străvechi familii romane, cunoscute pentru austeritatea lor.

388 A te privi în oglindă însemna efeminare și chiar desfrâu. Toga era haină bărbătească; dintre femei, o purtau numai curtezanele și femeile vinovate de adulter.

389 *Tiberius Catius Silius Italicus* (circa 25-101 e.n.) - poet epic, autor al unei epopei, *Punica,* povestind în șaptesprezece cărți cel de-al doilea război punic (218-202 î.e.n.).

390 *Manius Aquilius Regulus.*

391 *Lucim Licinius Sura.*

392 Pe Aventin se afla un templu al zeiței Diana, iar în valea dintre Aventin și Palatin era Circul cel Mare, în care încăpeau nu mai puțin de un sfert de milion de spectatori.

393 Referire la împăratul Domițian.

Cu labe uriașe și-omorâtor miros,
Ce-l poartă la răspântii casapul fioros.
Degeaba-mi cauți ceartă cu versurile-ți mici.
Nu le citește nimeni și-atâtea suluri strici.
Când eu cu fierul roșu pe frunte-am să te-nsemn,
În veci nu se va șterge pedepsitoru-i semn.
Nu va putea Cinnamus[394] cu dresuri să te spele,
Iar Roma va fi plină de versurile mele.
De tine fie-ți milă și nu stârni-n prostie
Pe ursul cu colți zdraveni, ce fierbe de mânie.
E bun și blând din fire și degetele linge,
Dar când o grea jignire mânia i-o încinge,
Rămâne urs! Deci, dinții tu-ncearcă de-i înfige
În pielea ce se lasă s-o muști, fără să strige.

LXV
ÎNVOIALĂ

— O epigramă-n hexametri? se miră Tucca. — Se-nțelege!

Nu săvârșesc nicio greșeală și nu calc, Tucca, nicio lege.

— Aceasta, totuși, e cam lungă. — E-așa cum se obișnuiește.

Dacă preferi pe cele scurte, distihurile le citește.

De-ți par prea lungi câteva versuri, să ne-nvoim așa cum știu,

Tu să fii liber să nu-ți placă, eu să fiu liber să le scriu.

[394] Probabil un chirurg, specializat în înlăturarea stigmatelor aplicate cu fierul roșu pe fruntea sclavilor; liberții căutau să șteargă orice urmă a sclaviei lor.

LXXI
SCLAVĂ ȘI STĂPÂNĂ

Dansând fără rușine cu mlădieri încete,
Ca-n Baetica și-n Gades, în ritm de castaniete,
Putând să redeștepte cu-a trupului ispite
În Pelias[395] bătrânul, simțirile-amorțite,
Și soțului Hecubei[396] dorința să-i trezească,
Făcându-l, lângă rugul lui Hector[397], s-o poftească,
Teletusa pe fostu-i stăpân îl chinuiește,
Iar el i se supune, îndrăgostit prostește.
Ca sclavă a vândut-o, când o avea în mână,
Și-acum, răscumpărând-o, i-a devenit stăpână.

LXXXII
TOGA POETULUI

Ieșeam deunăzi, Rufus[398], la plimbare;
Când m-a oprit în drum un oarecare,
Și cercetându-mă, iscoditor,
M-a cântărit ca pe-un gladiator,
Cu degetul întins m-a măsurat,
Asemeni unui sclav de cumpărat:
— Tu ești într-adevăr, tu ești (mi-a zis)
Poetul Marțial, cel care-a scris

---

395 Pelias, regele din Iolcos, a fost tăiat în bucăți și azvârlit în apă fiartă de fiicele sale, cu prostească speranță că îl vor întineri, din îndemnul Medeii, care făcuse în mod perfid o experiență similară cu un berbec.

396 Soțul Hecubei e Priam, regele Troiei.

397 fiul lui Priam și al Hecubei, Hector, a fost omorât de Abile.

398 Poate Instantius Rufus, care în 102 avea să fie guvernatorul provinciei Baetica.

Atâtea hazuri și atâtea glume,
Pe care le cunoaște-ntreaga lume
Și numai cei barbari nu l-au citit?
Eu am surâs și m-am mărturisit.
— Dar, de ce porți o togă-atât de rea?
— Fiindcă nu-s poet mai bun ca ea.
(Nu vreau că-s prost! poet să mi se spună,
Trimite-mi, Rufus, tu, o togă bună!)

CARTEA A ȘAPTEA

IX
UN BĂRBAT CARE PROMITE

Șaizeci de ani Cascellius[399] abia dacă-mplinește,
Și cu destulă artă se pare că vorbește;
Iar dacă de pe-acuma dă semne de talent,
Cu vremea o s-ajungă un retor eminent.

XX
UN OM LACOM

Calic e Santra și e hămesit,
Un om mai lacom nici n-am pomenit
Pândește zi și noapte să-l inviți,
Și-aleargă la ospăț cu pași grăbiți.
De patru ori, lihnit și hrăpăreț,
Îți cere fudulii de porc mistreț,
Mușchi de trei ori și iepure, de două:
Spinarea-ntreagă, pulpele-amândouă.
Nu pregetă pentr-un sitar să jure,
Și stridiilor zgârciul să li-l fure.
Ștergarul lui, mânjit, plăcinte-nghite,
Ciorchini păstrați cu boabe stafidite,
O rodie, cu sâmburii din ea,

[399] „Bătrânelul“, nume fictiv.

O piele rușinoasă de purcea,
Smochine lăcrimând, făcute terci,
Și-o mână cu fiertură de ciuperci.
Când în ștergarul care stă să crape
Atâta pradă nici nu mai încape,
Pitește sub cămașa-nfierbântată
Costițe ce-au mai fost mâncate-o dată,
Și-o turturea cu trupul sfârtecat,
Al cărei cap i l-a înfulecat.
Adună-apoi, cu hrăpărețe mâini,
Ce-a mai rămas sub masă, de la câini.
Iar pentru pofta lui cea nesătulă,
Nici demâncarea parcă nu-i destulă,
Și-și umple pe furiș ulciorul, plin
Mai mult cu apă chioară, decât vin,
Și după ce trei sute de scări urcă
Purtând povara cu mâncare-n cârcă,
Până-n odaia lui, târâș, se suie,
Și ușa cu zăvorul o încuie.
Iar mâine, hămesitul de merinde
Le duce-n târg pe toate - și le vinde.

XLIII
ÎNTRE DA ȘI NU

Când te rog un lucru, Cinna, ar fi bine să zici da;
Sau, cu-aceeași grabă, Cinna, să te-nduri și să zici ba.
Cei ce mă refuză, Cinna, nu mă supără; dar tu
Nu spui niciodată, Cinna, hotărât, nici da, nici nu.

LIV
CHEIA VISURILOR

Nu-i zi, Nasidiane, să nu mă scoli din pat
Și pacea să nu-mi tulburi, spunând că m-ai visat.
Ca să gonesc năpasta acelor visuri rele
Am deșertat tot vinul din beciurile mele;
Ce-am strâns în două toamne am dus la vrăjitoare,
De nu mai am, pe drojdii, un strop în zăcătoare.
Am tot cărat plăcinte sărate și tămâie;
Am tot jertfit din turmă: un miel n-o să-mi rămâie;
Nu mai am porc, nici păsări, nici ouă pentru mine.
Stai treaz, sau, Nasidiane, visează-te pe tine!

LXV
LUI GARGILIANUS

E-a douăzecea iarnă de când lungești, agale,
Aceeași judecată la patru tribunale;
Atâția ani, nebune! procesul l-ai ținut;
Au n-ar fi fost mai lesne să-l pierzi de la-nceput?

LXXXI
LUI LAUSUS[400]

„Treizeci de epigrame sunt proaste-n cartea ta.”
De-ar fi și-atâtea bune, n-ar fi o carte rea.

[400] Se presupune a fi fost un prieten și, poate, compatriot al autorului.

LXXXIII
LUI LUPERCUS[401]

Eutràpelus cu grijă fața toată-ți bărbierește;
Dar pe când pe-o parte-o rade, pe cealaltă barba crește.

XCVIII
LUI CASTOR

Castor, tu le cumperi toate; deci, pe toate le vei vinde.

[401] Nume fictiv, ca și *Eutràpelus* („sprintenul“); probabil că era păros ca un lup.

CARTEA A OPTA

III
TRÂMBIȚE ȘI FLUIER

— Ajung cinci cărți, iar șase sau șapte-s de prisos.
De ce-ai glumi, o, muză, din nou? La ce folos?
De-acum încolo, faima ce-ar mai putea să-mi dea,
Când toată lumea, astăzi, citește cartea mea?
Când piatra lui Messalla[402] și-acel măreț mormânt
Al lui Licinus[403] fi-vor o pulbere în vânt,
Aceste-a mele versuri vor fi pe mii de buze,
Iar oaspeții le-or duce, părinții să-și amuze.
Așa am spus. Când iată, a noua din surori[404],
În straie parfumate și părul plin de flori,
Rosti aceste vorbe: - „Poet ingrat ce ești,
De ce a tale glume vrei să le părăsești?
Vrei să te lași mai bine în brațul leneviei?
Sau să încalți, om vesel, coturnii tragediei?
Dorești să cânți războiul cu voce tunătoare,
În versuri cu egale și crâncene picioare,
Ca dascălul de școală, cu glasu-i ruginit,
Să le dicteze-n clasă, solemn și răgușit?

---

402 E vorba de Marcus Valerius Messalla Corvinus (circa 64 î.e.n. - 13 e.n. om politic și orator, protector al unor poeți.

403 Licinus fusese sclavul lui Cezar. Eliberat, și-a construit un mormânt, des pomenit de scriitori pentru măreția lui.

404 *Thalia* - muza comediei și a epigramei.

Vrei tu să te urască și fete și băieți?
Nu, lasă-aceste versuri acelor gravi poeți
Ce se căznesc la lampă, oftează și asudă,
Pierzând o-ntreagă noapte cu-o inutilă trudă.
Iar tu, ca până-acuma, în cărțile sprințare
Presară voioșie și latinească sare,
Și dându-le citire în ele să apară
Și oameni, și moravuri, ca-ntr-o oglindă clară.
Tu cânți numai din fluier, dar cântecu-i ușor
Întrece-atâtea trâmbiți cu glas răsunător.”

V
INELE

Inele-ai dat atâtea, la fete ușurele,
Și-acum, sărmane Macer, ești tu fără inele[405]!

VII
VORBĂRIE

Aceasta-i elocvență? O pledoarie-n vânt?
Să spui în nouă ceasuri opt vorbe și-un cuvânt,
Și încă trei clepsidre să ceri, în gura mare?
Cam câtă vreme, Cinna, să taci ai fi în stare?

X
PREȚ IEFTIN

— Vezi mantia lui Bassus, cu falduri purpurii?

[405] *Macer* - nume fictiv; sărăcind, și-a pierdut rangul de cavaler; numai senatorii, cavalerii și magistrații aveau dreptul de a purta inel de aur.

A cumpărat-o ieftin. — Cu cât? — Cu zece mii.
— E chiar atât de ieftin? mă-ntrebi negustorește.
— E ieftină, desigur, fiindcă n-o plătește!

XII
NEVASTA BOGATĂ

De ce să iau nevastă bogată m-am ferit?
Vreau să mă-nsor, o, Priscus[406], nu vreau să mă mărit!
Mai jos decât bărbatul femeia lui să fie,
Căci numai astfel fi-vor egali în căsnicie.

XIII
LUI GARGILIANUS, CARE M-A ÎNȘELAT

Ți-am cumpărat nebunul[407], crezând că e de soi,
Dar are mintea-ntreagă; dă-mi banii înapoi!

XIV
OSPITALITATE

Din Cilicia[408] adus-ai arbori cu plăpânde flori,
Și nevrând să-i veștejească gerul cu ai lui fiori,
Ramurile lui prea-crude căutând a le păzi,
Le-ai ferit să nu le-atingă vântul de la miazăzi,
Iar prin gardul din nuiele împletit, să se strecoare
Numai raza de lumină care vine de la soare.

---

406 *Terentius Priscus*, prieten al lui Marțial și, poate, compatriot, căruia Marțial ii dedică a douăsprezecea Carte a epigramelor sale.
407 Un sclav nebun, constituind o raritate, era socotit un obiect de lux.
408 Provincie in partea de miazăzi a Asiei Mici.

Mie-mi dai o odăiță cu ferești fără perdea,
Unde Boreas[409], el însuși, nu s-ar învoi să stea.
Astfel îți primești amicii, om cu inimă haină?
Găzduit aș fi mai bine sub copacul din grădină.

XVI
BRUTARUL RISIPITOR

Tu, care-ai fost odată brutar, pledezi acum.
Ceri mulți sesterți, dar parcă i-ai azvârli în drum.
Te împrumuți adesea, și n-ai nici pentru cină.
Tot vechea meserie, Cyperus, e de vină:
Faci toată ziua pâine și-n casă n-ai făină!

XVII
N-AM SPUS TOT!

Pledatu-ți-am procesul pe prețul cuvenit,
Și numai jumătate, tu, Sextus, mi-ai plătit.
— Dar l-ai pierdut, fiindcă n-ai spus tot despre mine.
— Să-mi dai mai mult, căci totul să spun, mi-a fost rușine.

XVIII
BUNUL CEL MAI DE PREȚ

Ale tale epigrame la iveală de le-ai da,
S-ar citi ca și-ale mele; ba mai mult, de s-ar putea.
Dar a mea prietenie tu atât o prețuiești,
Încât faima mea ți-e scumpă, la a ta nu te gândești.

[409] Vântul de miazănoapte.

Nici în felul lui Horațiu n-a voit Vergil să scrie,
Deși-n ode mult mai meșter ca Pindar[410] putea să fie.
El lui Varius[411] coturnul tragediei i-a lăsat,
Deși glasul lui puternic mai frumos ar fi sunat.
Aur, bunuri și pământuri unii îți vor dărui;
Un prieten să-ți jertfească faima lui, greu vei găsi.

XX
POETULUI VARUS

Scrii versuri cu duiumul, dar nu ni le citești,
Ce aiurit ești, Varus, și ce cuminte ești!

XXIII
PEDEAPSA BUCĂTARULUI

Îmi spui că-s crud și lacom, fiindcă-am pedepsit
Pe bucătarul care mâncarea mi-a greșit.
Dar dacă nu-mi dai voie să-l biciuiesc măcar, -
Atunci pentru ce vină să-l bat pe bucătar?

XXV
PRIETENULUI OPPIANUS

M-ai văzut o dată, când zăceam bolnav,

---

410 Pindar (522 - 442 î.e.n.), cel mai mare poet liric grec, de la care ne-au rămas vreo 50 de ode.

411 Lucius Varius Rufus (circa 74-14 î.e.n.), a cărui tragedie, *Thyeste* (astăzi pierdută), era socotită în antichitate mai presus de toate tragediile grecești și latinești. Prieten al lui Vergiliu, el a publicat *Eneida* după moartea autorului.

Și-ai plecat în grabă; nu era prea grav.
Inima, pe urmă, nu ți-a mai dat ghes;
Când voi fi pe moarte, vei veni mai des.

XXVII
MOȘTENITRUL LUI GAURUS

Cel care-ți trimite daruri, o, bătrânule bogat,
Nu-nțelegi ce gânduri are? Să te vadă răposat!

XXIX
DISTIHURI

Scriu unii doar distihuri[412], ca prin scurtimea lor,
Cu-atât mai mult să placă oricărui cititor.
Dar ce folos că-s scurte, îmi spun pe de-altă parte,
Când totuși împreună alcătuiesc o carte.

XXXV
ASEMĂNARE

Voi foarte bine semănați
Și-aceeași firea voastră este:
Tu, cel mai rău dintre bărbați,
Ea, cea mai rea dintre neveste,
Încât mă mir, cu toate-aceste
Cum între voi nu vă-mpăcați?

[412] Grup de două versuri cu structură metrică de obicei deosebită și care împreună alcătuiesc o strofă cu sens de sine stătător.

XXXVII
DATORNICUL CAIETANUS

Dator ți-e Caietanus cu trei sute de mii;
Îi dai-napoi înscrisul și darnic vrei să fii.
Dovada, Polycharmus, păstreaz-o dacă-l ierți,
Și împrumută-i încă o mie de sesterți.

XLI
LUI FAUSTINUS[413]

„În doliu Athenagoras nu mi-a trimis nici un
Cadou dintre acelea ce-n iarnă-mi trimitea.”
Că el o fi în doliu sau nu, se va vedea;
Dar că sunt eu în doliu, tu să mă crezi ce-ți spun.

XLVII
UNA SINGURĂ?

Fața ta e-o parte tunsă, alta smulsă, alta rasă,
Cine-ar crede că-i aceeași căpățână caraghioasă?

LI (XLIX)
AMORUL ORB

Desigur, e frumoasă și Asper o iubește
Mai mult decât se poate, în felul lui, orbește.
Și-atât de mult îi place, încât oricine-ar crede

[413] Primele două versuri le rostește Faustinus, pe celelalte Marțial.

Că el mai mult iubește, decât cu ochii vede.

LIV (LIII)
CATULLA CEA FRUMOASĂ

Din câte-au fost pe lume ești cea mai minunată
Din câte-au fost pe lume ești cea mai vițioasă.
Mult aș dori, Catulla, să fii și tu o dată,
Sau poate mai cinstită, sau mai puțin frumoasă.

LXIV
PREA MULTE ANIVERSĂRI!

Tu, Clytus, când vrei daruri ești viclean;
Te naști, la rând, de șapte ori pe an,
Și nu trec trei calende[414], mi se pare,
Să nu-ți aducă o aniversare.
Deși obrajii tăi sunt albi și netezi
Ca un prundiș spălat de ape repezi,
Deși ți-e părul negru cum e mura,
Deși ți-e-atât de fragedă făptura,
Precum e cașul proaspăt închegat,
Și-i moale cum e puful afânat;
Deși ai pieptul arcuit și tare
Ca sânul neatins, de fată mare;
Deși la chip arăți atât de bine,
Nu-i altul, Clytus, mai bătrân ca tine.
Nici Nestor, nici Priam, cât au trăit,
Atâtea nașteri n-au sărbătorit!
Nu ți-e rușine, Clytus, să ne-nșeli?
Renunță la șoșeli și la momeli,

[414] Trei luni, socotind după *calende* (prima zi **a** lunii).

Și nu mai ține-atâtea sărbători;
Căci dacă te tot naști, de-atâtea ori,
Mă voi gândi la tine ca și când
Nu te-ai născut niciunde și nicicând.

LXIX
POEȚII VECHI ȘI NOI

Poeții vechi, spui tu, scriau mai bine,
N-admiri decât pe cei ce-n moarte zac.
Eu tot nu vreau să mor, oricât aș ține,
Vacerra dragă, doar să-ți fiu pe plac

LXXVI
ADEVĂRUL ADEVĂRAT

— Spune-mi, Marcus[415], adevărul, spune-mi-l s-aud cum sună;
Eu nimic n-ascult vreodată cu mai multă voie bună.
Cam așa mă rogi cu vorba, ori de câte ori citești
Versurile tale-n public sau discursul ți-l rostești.
Îmi e greu ca adevărul să nu-l spun, cum mi-ai cerut:
— Niciodată adevărul, Gallicus, nu ți-a plăcut!

LXXIX
ȘIRETLICUL FABULLEI

Prietenele tale, o, Fabulla, sunt toate
Urâte și bătrâne - mai rău, dacă se poate! -
Tu le târăști cu tine, la teatru și ospețe,

[415] Marțial însuși.

Ca să apari frumoasă și-n plină tinerețe.

CARTEA A NOUA

PREFAȚĂ

Tu, Avitus, cel care, deși nu vrei să pari,
Ești socotit în lume printre poeții mari,
Și căruia o moarte - cât mai îndepărtată -
Târziu îi va aduce cununa meritată,
Primește-aceste versuri, pe care le trimet
Rugându-te-a le serie jos sub al meu portret,
În încăperea unde, alături înșirați,
E-o galerie-ntreagă de străluciți bărbați:
„Eu sunt acel ce va trăi în veacuri,
Celebru-n arta de a spune fleacuri.
Voi, cititori, nu mult mă prețuiți,
Dar scrisul meu vă place să-l citiți.
Cei mari să cânte fapte mari și crunte,
Eu voi cânta pe cele mai mărunte,
Și-mi va rămâne-o mulțumire bună,
C-am stat ades de vorbă, împreună…”
Cu dragoste frățească te salut, scumpe Toranius[416]!

Această epigramă, făcută să rămână în afara paginilor cărții mele, am adresat-o preailustrului Stertinius[417], care a dorit să așeze portretul meu în biblioteca lui. Am crezut că trebuie să-ți dau această lămurire, ca să știi și tu cine e

[416] Prieten al poetului.

[417] Despre Stertinius vezi nota anterioară. „Preailustru“ *(clarissimus)* era titlul dat senatorilor.

Avitus, căruia mă adresez. Rămâi cu bine și pregătește-te de oaspeți!

VI (VII)
BINE-AI VENIT ȘI ADIO!

Din Libya de când ai revenit,
Cinci zile în zadar te-am căutat.
Dar, Àfer[418], de cinci ori am auzit:
— Nu are vreme! Doarme! S-a culcat!
„Bine-ai venit!” tu nu dorești să-ți zic.
„Atunci adio, bunul meu amic.”

VIII (IX)
LEGATARUL UNIVERSAL

Cum? Fabius la moarte nu ți-a lăsat nimic,
Bithynicus, nici ție, preabunul lui amic?
Nu-i trimiteai, tu, daruri de cinci mii de sesterți
În fiecare iarnă? Cum ai putea să-l ierți?
Dar n-a lăsat la nimeni; iar tu ai moștenit
Cinci mii de-arginți, pe care îi cruți. Fii mulțumit!

X (V)
AMÂNDOI DEȘTEPȚI

Vrei să te măriți cu Priscus, ca să-ți faci în lume-un rost.
Paula, tu ești deșteaptă, cum te știu și cum ai fost.
Priscus, însă, nu te cere. Vezi că nici el nu e prost!

[418] Prieten ai poetului, sau poate nume fictiv.

CLEVETITORULUI LACOM

Deși prânzești la alții, Cantharus, bucuros,
Bârfești pe toți, i-amenințși și-i clevetești în dos.
Ascultă-mă pe mine, să-ți lași năravul rău:
Nu poți să fii deodată om liber și mâncău.

XIX
UNUI MÂNCĂCIOS

În trei sute de versuri și-n hexametrii tăi
Pe Ponticus îl lauzi, cu ale sale băi.
Acolo se mănâncă - se zice - foarte bine.
Sabellus, nu la baie, tu la mâncare-ai ține!

XXXV
LUI PHILOMUSUS, CARE LE ȘTIE PE TOATE

Ca să-ți câștigi o cină ești foarte priceput.
Șoptești în taină lucruri ce nu s-au petrecut.
Știi ce-a vorbit Pacorus[419] în propriu-i palat,
Sarmația[420] și Rinul[421] ce oști au adunat.
Poruncile pe care din Dacia barbară
Le-a fost trimis un rege, le știi pe dinafară.

[419] Rege part din dinastia arsacidă; a domnit în Partia (Asia Mică), probabil între 78 și 112, și pare să fi avut legături cu Decebal.

[420] Aluzie, probabil, la expediția (92) împăratului Domițian împotriva triburilor sarmatice din Panonia.

[421] Ar putea fi vorba de ajutorul pe care tribul chattilor îl făgăduise lui Antonius Saturninus, când trupele lui de lângă Rin l-au proclamat împărat (în anul 88).

Tu laurii izbânzii îi vezi mult mai-nainte
De-a fi ajuns la Roma. Ții foarte bine minte
De câte ori Syena de Nil a fost udată
Și câte nave pleacă din Libya[422] deodată.
Știi pentru care frunte în Alba[423] înverzește
Măslinul lui Ascaniu, și de pe-acum, firește,
Cui îi va da cununa măritul zeu[424], știi bine.
Mai lasă-ți obiceiul! Azi vei prânzi la mine.
Poftește, Philomusus, bucatele sunt bune,
Înfruptă-te din toate, dar noutăți nu-mi spune!

XLVI
GELLIUS CLĂDEȘTE!

Vezi, Gellius e harnic și ne-ncetat clădește!
Așează-un prag și cheia în ușă-o potrivește,
Cu lacăte se-ncarcă, ferestrele le schimbă,
De colo până colo le mută și le plimbă.
Clădește cum se-ntâmplă și-o ia de la-nceput,
Iar când ai săi prieteni îi cer un împrumut,
Ca să nu dea, răspunde celor ce-l plictisesc,
O vorbă, numai una și-atâta tot: „Clădesc”.

---

422 Libya și Egiptul aprovizionau Roma cu grâne, de aceea starea recoltelor de acolo era frecvent subiect de conversație la Roma.

423 Oraș în apropierea Romei, întemeiat după legendă de Ascanius (Iulus), fiul lui Enea. La Alba se țineau anual concursurile literare instituite de Domițian în cinstea Minervei.

424 Iupiter Capitolinul, în cinstea căruia Domițian instituise concursuri (de literatură, călărie și gimnastică), din cinci în cinci ani.

L
VIAȚĂ ȘI LUT

Cum, Gaurus? Talentul mi-l cântărești ușor,
Fiindcă-a mele versuri plac prin scurtimea lor?
Mărturisesc, așa e. Dar tu, când o lungești
Și-n douăzeci de cânturi măreț istorisești
Războaiele pe care le-a fost purtat Priam,
Te socotești om mare? Eu alte daruri am!
L-am plămădit pe Langon[425] și l-am însuflețit,
Și-am modelat copilul de Brutus prețuit[426].
Tu, Gaurus, cel care te crezi neîntrecut
Ridici cu mare caznă un uriaș de lut.

LIII
DARUL REFUZAT

De ziua ta, voisem să-ți trimit
Un dar modest, dar tu nu l-ai primit.
Trimite-mi tu cadoul refuzat,
Și fiecare fi-va împăcat.

LIX
UN CUMPĂRĂTOR MOFTUROS

O întreagă zi Mamurra, Saepta toată-a colindat,
Târgu-n care Roma-și scoate bogăția la mezat.
A sorbit din ochi pe sclavii cu trup zvelt și-mbietor.
(Nu pe cei purtați în stradă la vederea tuturor,

[425] Despre statueta admirată de Brutus, vezi nota anterioară.
[426] Langon e poate numele altei miniaturi celebre.

Ci pe cei suiți pe trepte[427] și-arătați în loc ascuns,
Unde plebea nu pătrunde și eu însumi n-am pătruns).
Încântat de ce-i plăcuse și cu ochii alesese,
A dat jos învelitoarea așternută peste mese,
Le-a privit cu dinadinsul și-a cerut să i se-arate
Și picioarele de fildeș, în perete atârnate.
Unui pat de șase locuri, cu sidefuri încrustat,
I-a luat atent măsura de cinci ori, în lung și-n lat,
Pentru casa lui găsindu-l prea îngust și mult prea jos.

Vasele corintiene le-a-ncercat după miros,
Ca să se încredințeze că nu-i bronzul prefăcut[428],
Nici statuia ce-a turnat-o Polyclet nu i-a plăcut.
În cristalul unei cupe a zărit un strop albastru;
A-nsemnat și-a pus alături zece vase de-alabastru;
Vechile pocale scumpe îndelung le-a cumpănit,
Cu potirele pe care Mentor[429] însuși le-a cioplit.
A ochit niște smaralde încrustate-n aur vechi,
Giuvaeruri care sună-n toarta albelor urechi,
Și-a plimbat pe rând privirea peste mesele-ncărcate,
Ca și cum ar vrea să-aleagă jaspuri scumpe și agate,
Și-n a unsprezecea oră, după-atâta osteneală,
După-atâta vorbărie și atâta târguială,
A luat până la urmă, cu un as, două ulcele
Și-ndreptându-se spre casă, singur s-a-ncărcat cu ele.

LXXXI LUI AULUS[430]

Lectorul și-ascultătorul vor să aibă a mea carte.

---

[427] Probabil o estradă în fundul magazinului, unde nu erau primiți decât clienți aleși.

[428] Bronzul din care se făceau vasele de Corint avea un miros particular, care garanta autenticitatea vaselor.

[429] Vestit artist șlefuitor din antichitate (secolul V î.e.n.).

[430] *Aulus Pudens.*

Un pretins poet îmi spune că e dată de o parte.
De părerea lui nu-mi pasă, eu mâncarea o prepar
Musafirilor să placă, nu oricărui bucătar.

LXXXVIII
VÂNĂTORULUI DE MOȘTENIRE

Vânându-mi moștenirea, cu daruri m-alintai;
Acum, când testamentul mi-am scris, nimic nu-mi dai.
Cu ce-ți închipui, Rufus, că poți să mă momești?
Nu stă în țarc mistrețul decât dacă-l hrănești.

LXXXIX
OBLIGAȚIA INVITATULUI

„Tu pui condiții grele, silind pe-un invitat
Să facă versuri, Stella”[431]. - „Dar nu e obligat
Să le și facă bune”, râzând, ai completat.

XCVI
MEDICUL ȘI BOLNAVUL

Când medicul Herodes fu prins că a furat
O amforă cu vinul bolnavului din pat,
S-a repezit, certându-l: - „Te-ai apucat să bei?
Tu nu știi că n-au voie să bea bolnavii mei?”

[431] Stella (despre care vezi nota anterioară) era el însuși poet.

CARTEA A ZECEA

I
DUPĂ PLAC

De-ți pare a mea carte prea groasă și prea lungă,
Citește-o pe sărite și mică o s-ajungă.
O pagină se-ncheie cu-o scurtă poezie;
Scurteaz-o și pe asta, cum ai dori să fie.

VIII
NU-I DESTUL DE BĂTRÂNĂ!

Vrea Paula să-mi fie cu orice preț nevastă,
Dar nu mă ispitește asemenea năpastă.
Să mă însor cu-o babă și să mi-o fac stăpână?
Aș lua-o, poate, dacă ar fi și mai bătrână.

IX
CELEBRITATE

Cu versurile mele în endecasilabe[432],
Cu scurte epigrame, nici dure, dar nici slabe,
Eu, Marțial, ajuns-am vestit între popoare.

[432] Vers care are unsprezece silabe.

Dar pentru ce anume m-ați pizmui voi oare,
Când și Andraemon[433], calul, aceeași faimă are?

XV (XIV)
SEMN DE PRIETENIE

A ta prietenie o dăruiești, tu zici,
Doar mie, și nu altui dintre ai mei amici.
Dar pentru mine, Crispus, ia spune, ce-ai făcut?
Mi-ai refuzat sesterții ceruți cu împrumut,
Cu toate că bănetul ce-l ai, nu ți-a-ncăput
În lada ferecată. Nu mi-ai trimis nicicând
O baniță cu boabe, deși vei fi având
Destule grâne strânse de pe-ale tale-ogoare
De lângă Nil, lucrate de brațe truditoare.
Nu mi-ai trimis o togă s-o port pe vreme rea,
Și nici argintărie nu am din partea ta.
Mi-arăți prietenie, doar într-un fel, în viață:
Fără rușine, Crispus, te-mpuți când sunt de față.

XXII
MĂSURI DE PREVEDERE

De ce îmi pun, adesea, un plastru pe bărbie,
De ce, când ies, pe buze mă ung cu alifie,
Deși nu mi-s crăpate? De ce, să știi ai vrut?
Deoarece, Philaenis, nu țin să te sărut.

[433] Vestit cal de circ.

XXIII
BĂTRÂNUL ÎNȚELEPT

De-o bătrânețe liniștită Antonius Primus[434] are parte.
A cincisprezecea Olimpiadă[435] de ziua nașterii-l desparte.
Privește zilele din urmă și anii adunați în vreme,
Deși îi e atât de-aproape, de valul Lethei[436] nu se teme;
Din clipele de-odinioară, nu-i una care să-l mâhnească,
De fiecare dintre ele se bucură să-și amintească.
Bărbatul înțelept, el singur, durata vieții-și prelungește:
Cu drag la viața lui trăită gândind, de două ori trăiește.

XLIII
PĂMÂNT RENTABIL

Așadar, neveste șapte îngropași în câmp, la tine,
Phileros; nu-i câmp pe lume să renteze-atât de bine.

XLV
UNUIA CĂRUIA ÎI PLACE OȚETUL

Dacă spun plăcute vorbe ale mele mici volume,
Dacă scrisul meu amabil mi-a adus puțin renume,
Ți se pare lucru searbăd. Pentru tine are preț

---

434 Marcus Antonius Primus, originar din Tolosa (azi Toulouse - Franța), exilat sub Nero, rechemat de împăratul Galba (68-69), prieten al împăratului Vespasian (69-79).

435 Olimpiadă, intervalul de patru ani dintre jocurile olimpice.

436 Potrivit legendei, Lethe („uitare“) e unul dintre râurile care despart lumea morților dea celor vii.

Un ciolan pe care-l rontăi, nu friptura de mistreț.
Ție-ți place Vaticanul, vinul oțețit și rău.
Vinurile cramei mele nu-s pentru stomacul tău!

XLVII
REȚETA FERICIRII

Cum poți să duci o viață plăcută și-un trai bun,
Iubite Martialis, ascultă-mă să-ți spun:
Să ai puțină stare, nu însă dobândită
Prin propria ta trudă, ci numai moștenită.
Un câmp mănos și darnic, cu rod îmbelșugat,
Iar flacăra în vatră să ardă ne-ncetat…
Să n-ai de fel procese, iar vizite mai rare,
Să nu-ți faci gânduri negre, să ai un suflet tare,
Trup sănătos și sprinten, putere mlădioasă,
Purtarea ta să fie, cu toți, prietenoasă.
Să ai amici de-o seamă și mese liniștite,
Nopți fără de libații, dar și de griji lipsite.
Prea pudică nu-i bine să fie-a ta iubită,
Și totuși să rămână purtarea ei cinstită.
Un somn fără de vise să-ți facă noaptea mică,
De clipa cea din urmă nicicând să-ți fie frică,
Cu ceea ce ești astăzi, tu să te mulțumești,
Și-afară de acestea, nimic să nu dorești.

LVI
CLIENTUL OSTENIT

Tu-mi ceri ca-n orice clipă să viu a te sluji,
S-o-ntind până la tine de patru ori pe zi,

Suind tot Aventinul[437]… O, Gallus[438], ia gândește;
Cascellius[439] scoate dinții și gura ți-o-ngrijește;
Un Fannius e meșter, ca, fără de cuțit,
Să-nlăture buboiul, oricât de obrintit;
Hyginus arde părul ce văzul stingherește.
Și Eros șterge semnul ce fruntea necinstește,
Iar Hermes în hernie e-atât de priceput,
Încât nici Podalirius[440] nu l-ar fi întrecut!
Dar celor storși de vlagă și istoviți, ca mine,
Ia spune, Gallus, cine le dă putere, cine?

LIX
CITITORULUI MOFTUROS

Când o coloană-ntreagă în cartea mea găsești
Și lungile poeme nu vrei să le citești,
Dorind pe cele scurte (dar nu cele mai bune)
Faci ca și cum la masă pe taler ți s-ar pune
Bucate-mbelșugate, iar tu nu le-ai gusta,
Ciupind numai cofeturi. Nu-mi place graba ta.
Eu îl poftesc pe-acela ce nu s-a săturat
Și cere, dacă pâine la masă nu i-am dat.

---

437 Cea mai sudică din colinele Romei, era destul de departe de locuința lui Marțial, care, în vremea când scrie această epigramă, avea cam 60 de ani.

438 Probabil unul dintre ocrotitorii lui Marțial.

439 *Cascellius, Fannius, Hyginus, Eros, Hermes* - cunoscuți medici ai vremii.

440 *Podalirius* (fiul lui Asclepius, socotit mai târziu zeul medicinei) - cel mai bun medic din armata greacă în vremea războiului troian.

LXI
EPITAFUL LUI EROTION[441]

O prea-fugară umbră aici se odihnește:
Erotion, pe care destinul, tâlhărește,
Răpitu-o-a-n a șasea plăpândă primăvară.
Oricine-ai fi tu, care în acest colț de țară
Vei stăpâni pământul ce eu l-am stăpânit,
Să dai cenușii sale prinosul cuvenit.
Nicicând în a ta vatră să nu se stingă focul,
Ai tăi să-ți stea alături mereu și în tot locul
Și doar această piatră să fie-n câmpul tău
Izvor amar de lacrimi și de păreri de rău.

LXII
ȘCOLARII ÎN VACANȚĂ

Lasă, dascăle, să zburde tinerețea zvăpăiată;
Bucuria lor să-ți fie mulțumire și răsplată.
Băiețași cu păru-n bucle masa să ți-o-mprejmuiască,
Să te-asculte-n dragă voie, ba mai mult: să te iubească!
Niciun grămătic al vremii, și niciun socotitor
N-au să strângă-atâta lume tinerească-n jurul lor.
Zodia Leului[442] aprinde străluciri de albă pară,
Iar pe câmp se coace griul, pârguit în miez de vară.
Biciul crunt, de piele scită[443], din curele lungi croit,

---

441 Sclava sau liberta a cărei moarte o plânge poetul in V, 34. De la moartea ei (în anul 89) până în anul când a fost alcătuită Cartea a X-a trecuseră însă cinci sau șase ani.

442 Soarele străbate zodia Leului între 21 iulie și 20 august, adică în vremea celor mai mari călduri.

443 Romanii importau multe piei din Sciția.

Ce pe Màrsyas-Celenul[444], oarecând l-a schingiuit,
Și nuiaua, tristul sceptru[445], vechea dascălilor armă,
Pân' la idele de-octombre[446] lasă-le în cui să doarmă.
Dacă sunt copiii zdraveni și de molimă cruțați,
N-au pierdut degeaba vara: sunt destul de învățați!

LXV
PREASPILCUITULUI CHARMENION

Te-aud spunând într-una că tu ești din Corint[447]
Charmenion, se poate; nu vreau să te dezmint.
Atunci de ce-mi spui frate, când nu suntem nici veri?
Eu am în vine sânge de celți și de iberi.
S-a întâmplat să-ți seamăn la chip, cu-adevărat?
Dar tu porți păru-n bucle, lucios și parfumat,
Pe când al meu e aspru: păr spaniolesc, de lup.
Tu-ți cureți cu pomadă tot părul de pe trup,
Eu unul am picioare păroase de hirsut.
Ți-e limba-mpiedicată și bâlbâi ca un mut,
Eu aș vorbi mai bine din pântecele meu!
Columba nu e vultur, nici căprioara leu,
Deci nu-mi mai spune frate, cu gura ta minoră,
De nu vrei ca la rându-mi să-ți spun, eu ție, soră[448]!

---

444 Legenda spune că Marsyas din Celaenae (în nord-vestul Asiei Mici), îndrăznind să se ia la întrecere cu Apolon la cântec, a fost biciuit de acesta și jupuit de viu.

445 În școlile romane bătaia cu nuiaua era atât de frecventă, încât varga devenise sceptrul, semnul distinctiv al învățătorilor.

446 În Roma antică vacanța școlarilor ținea de la calendele lui iulie (1 iulie) până la *idele* lui octombrie (15 octombrie).

447 Oraș situat la istmul care leagă Peloponesul de continent; aici se făceau vase vestite în tot imperiul.

448 „Frate" și „soră" - apelative folosite în sens obscen.

LXVIII
VORBE DE DRAGOSTE

Deși nu ești în Rodos sau în Efes[449] născută
Și nici prin Mitylene[450] n-ai fost cândva văzută,
Ci-n strada Patriciană[451] ai stat întreaga viață;
Deși ți-a fost etruscă și oacheșă la față
Măicuța ta, iar tat'-tu era un necioplit,
Țăran din Aricia, tu mi te-ai fandosit.
M-alinți în limba greacă, ciripești mereu:
— „Dulceața mea!" - „Stăpâne!" - „Tu, sufletelul meu!"

I-ar fi și Egeriei[452] și Hersiliei[453] rușine
Să spună că în Roma sunt dintr-un neam cu tine
Acele dulci cuvinte ce mi le-ai înșirat
Nu se rostesc în șoaptă în orișicare pat,
Ci numai în acela cu grijă așternut,
De-o mână iubitoare, amantului plăcut.
Ai vrea ca o matroană cinstită să vorbești?
Și crezi că dând din șolduri, mai lesne cucerești
Oricât imiți Corintul și pe de rost îl știi,
Tot Laelia te cheamă și Lais[454] n-ai să fii!

---

449 Oraș pe coasta apuseană a Asiei Mici. Aici fusese un templu al zeiței Artemis, socotit printre cele șapte minuni ale lumii.

450 Cel mai de seamă oraș din insula Lesbos (în Marea Egee).

451 *Vicus Patricius* - stradă aflată spre marginea Romei.

452 Aegeria (sau Egeria), în mitologia romană, una dintre camene (v. și Musae). Era considerată drept soția regelui Numa, sfătuitoarea și totodată îndrumătoarea lui. Când Numa a murit, Aegeria a vărsat atâtea lacrimi încât a fost transformată de Diana într-un izvor.

453 sabina Hersilia (soția lui Romulus, întemeietorul Romei).

454 Lelia, Tais - Nume fictive; ultimul cuprinde o aluzie la o celebră curtezană greacă.

XIX
POLLEI

Bărbatului pui paznici, tu însă nu-i primești;
Deci ca pe o femeie pe soț îl socotești.

XX
ÎNDATORIRILE POETULUI

Cum într-un an o carte abia ajung a scrie,
Tu, Potitus[455] cel harnic, m-acuzi de lenevie.
De-ai ști ce multe zile pierd eu întotdeauna,
Mirat ai fi, desigur, că pot să scriu și una.
În zori pornesc de-acasă la cei ce se ascund,
Eu îmi salut amicii, iar ei nici nu-mi răspund.
În al Dianei templu[456] asist la testamente[457],
Inelu-mi sigilează un vraf de documente,
Sunt prins la orice oră de-ndatoriri străine,
Un consul[458] sau un pretor[459] nevoie au de mine
Să le sporesc alaiul și să-i petrec în drum.
Câte-un poet mă ține o zi cu-al lui volum,
Un advocat și-un retor în cale mă opresc,
Un scrib îmi cere sfaturi; să-i supăr nu-ndrăznesc.
Când vine-a zecea oră, sunt mort de ostenit.

---

455 Prieten al lui Marțial amintit numai în aceasta epigramă.

456 E vorba de templul de pe Aventin - deci departe de casa poetului - al Dianei, zeița lunii.

457 În Roma antică, multe ceremonii, ca eliberări de sclavi, căsătorii, testamente, aveau loc în temple, unde se și păstrau apoi actele.

458 Cel mai înalt magistrat roman în perioada republicană. Sub imperiu, consulatul era o funcție onorifică, fără atribuții politice, asumată adesea de împărat.

459 Magistrat cu atribuții judiciare.

Mă duc târziu la baie, și-apoi îmi cer, grăbit,
Tainul de o sută quadranți, de care-am parte.
Când oare mai am vreme să scriu și eu o carte?

LXXI
EPITAF

Tu, ce dorești o lungă și fericită viață
Părinților tăi, iată, inscripția de față
În marmură citește-o, așa cum s-a săpat:
„Rabirius[460], la locul de veci a așezat
Aceste scumpe umbre; n-au răposat vreodată
Bătrâni care să aibă o viață mai curată.
Șaizeci de ani în pace trăit-au împreună,
Iar noaptea cea din urmă le-a dat odihnă bună.
Pe amândoi deodată un rug i-a mistuit,
Iar fiul lor îi plânge, de parc-ar fi murit,
În plină tinerețe, cum mai demult au fost”.

Să plângi pe cei ce astfel s-au stins, e fără rost.

LXXV
PREA SCUMP!

Galla îmi plăcuse-odată și i-am spus-o; însă ea
Mi-a cerut un preț prea mare: douăzeci de mii. (Făcea!)
Peste-un an am revăzut-o și mi-a zis: - „Dă-mi zece mii”.
Și mi s-a părut că cere mult mai mult ca-n prima zi.
După șase luni de zile, când din nou ne-am întâlnit,
Mi-a cerut trei mii. În silă, i-am dat două. N-a primit.
Peste alte trei calende ar fi vrut un preț mai mic:

[460] Constructorul palatului lui Domițian.

Patru bani mărunți de aur. Nu i-am oferit nimic.
S-a-nvoit apoi cu-o sută de sesterți, dar nu i-am dat:
Prețul, și de data asta, l-am găsit prea ridicat.
Cum o *sportulă* primisem, de o sută de quadranți,
I-am răspuns, când mi-a cerut-o, să-și găsească alți amanți.
Ar putea să se coboare și mai jos? Ce întrebare!
Astăzi mi se dă degeaba, și tot scumpă mi se pare.

LXXXIV
NU SE ÎNDURĂ!

Te miri pentru ce Afer nu vrea să doarmă-acasă?
Privește ce femeie stă lângă el la masă!

XCVI
LAUDA PĂMÂNTULUI

Te miri de ce de-o altă țară îți pomenesc atât de des,
Eu, care-n Latium[461], la Roma, cu bătrânețea m-am ales?
De ce mi-e totdeauna gândul la vechiul Salo părintesc,
Și-n unda Tagului de aur vreau setea să mi-o potolesc?
De ce-aș dori pe-acele câmpuri îndepărtate să revin,
Să mai revăd bordeiul rustic, de roadă totdeauna plin?
Pământul care-mi place mie e-acel în care ară plugul
Și unde cei sărmani adună, puțin câte puțin, belșugul.
Aici pământul cere hrană, acolo darnic te hrănește.
Aici căminul cu zorzoane abia puțin dacă-ncălzește;
Acolo flacăra lui vie îți luminează-ntreaga casă.
Aici bucatele sunt scumpe și foamea ta sărac te lasă;

[461] Provincie din centrul Italiei, în jurul Romei.

Acolo holda îți așterne comori pe masa-ndestulată.
Aici rupi patru togi pe vară, ba și mai multe câteodată;
Acolo una îți ajunge și patru toamne o păstrezi.
Ei, Àvitus, mai e cu cale pe cei bogați să-i tămâiezi?
Să vezi cum bunii tăi prieteni te ocolesc și te amână,
Când tot ce-aici ți se refuză, acolo ai la îndemână?

XCVII
VINDECARE NEDORITĂ

Pe când, cu grijă, rugul încet i-l pregăteau
Și cu papirus focul pe vatră-l aprindeau;
Pe când soția plânsă venea, în jalea-i mare,
Cu mirt și scorțișoară pentru îmbălsămare[462];
Pe când soseau și cioclii cu targa lor să-l poarte,
Pe când bătrânul Numa se cufunda în moarte: ;
— „Îți las averea ție... întreagă”... mi-a șoptit.
A spus aceste vorbe și s-a-nsănătoșit.

C
AMESTECUL VERSURILOR

Când versurile tale le-amesteci cu-ale mele,
Tu nu vezi că prostește te dai de gol cu ele?
Pui vulpile cu leii de-a valma? E tot aia?
Și cine-o să te creadă că-i vultur, cucuvaia?
O talpă de-a lui Ladas să ai, olog nedemn,
Ai alerga mai bine, într-un picior de lemn?

[462] Nu e vorba de îmbălsămare propriu-zisă, ci numai de parfumarea trupului pentru ca, arzând, să miroasă plăcut.

CII
LUI AVITUS

Te miri cum a ajuns Philinus tată,
Când n-a iubit în viață niciodată?
Unul din Gades știe-acest secret:
N-a scris un rând și totuși e poet!

CIV
CĂRȚII CARE PLEACĂ LA DRUM

Mergi, carte-a mea, te du în depărtări,
Cu bunul Flavus[463], dincolo de mări.
Talazuri liniștite să te poarte,
În larg de-un vânt prielnic să ai parte,
S-ajungi fără zăbavă și ocol
Pe țărmul Tarraconului spaniol.
Acolo o trăsură te așteaptă;
S-o iei la drum întins, pe calea dreaptă,
Și caii de cinci ori cel mult schimbând,
Sub culmea-naltă vei zări curând
Bilbilis-ul și Salo ce-l dorești.
Ce vorbe-ți dau să duci? Ce fel de vești?
Salută-i pe prietenii vecini!
Nu sunt prea mulți, mi-au mai rămas puțini,
Căci ierni treizeci și patru au trecut,
Cu neaua lor, de când nu ne-am văzut.
Din stradă să-i saluți de mai-nainte,
Și să-i aduci din când în când aminte
Prietenului Flavus să tocmească
Un loc de-odihnă care să-mi priască.
Ferit de lume, și pe-un preț mai mic,

[463] Acest Flavus, prieten al lui Marțial, nu mai e pomenit nicăieri.

Să lenevească taică-tău un pic.
Dar iată, vânt prielnic se pornește
Și supărat cârmaciul te zorește.
Grăbește-te! căci vasul plutitor
N-așteaptă după-un singur călător.

CARTEA A UNSPREZECEA

XIV
EPITAF

Urmașilor, să nu vă îndurați
Pe-acest plugar firav să-l îngropați;
Cât de puțin să-i puneți, lui mereu
Îi va părea pământul mult prea greu.

XXIV
VREMEA PIERDUTĂ

În timp ce-n drum spre casă te-nsoțesc,
Și fiecare șoaptă ți-o pândesc,
Și, încântat de tot ce spui și faci,
Te-admir și când vorbești și dacă taci,
Ce multe versuri aș putea să scriu!
O, Labullus, puțin îți pasă, știu,
Că înainte de-a se naște, pier
Acele cărți pe care toți le cer
În Roma ca și-n țările străine,
Pe care senatorii le pun bine.
Știu cavalerii mei să le cinstească,
Jurisconsulții să le prețuiască,
Și-n dinți le-ar sfâșia poeții toți!
E drept ce faci? Și mă întreb, cum poți

Aceste cărți să le nesocotești
Ca tu, în schimb, clienții să-ți sporești?
Abia am scris o pagină-ntr-o lună
Și nici nu știu de-o fi și-aceea bună.
La fel orice poet să pătimească
Atunci când vrea la alții să prânzească!

XXVII
IUBITA PREA MODESTĂ

Ești un om tare, Flaccus[464], dacă mai ai plăcere
Să îndrăgești femeia care la masă-ți cere
Un sfert dintr-o scrumbie, puțină albitură
Și șase străchini pline mai mult cu saramură.
Un strugure să guste, întreg, nu îndrăznește.
Când slujnica, voioasă, i-aduce-un terci de pește
Pe-o tavă de lut roșu, e foarte mulțumită,
Asupra-i se repede și-l soarbe-ntr-o clipită.
Iar când, lăsând rușinea, o haină vrea să-și coasă,
Cinci caiere dorește, de lână unsuroasă.
Cât despre mine, dacă mi-ar cere draga mea
Parfum de nard, agate, smaragde, și n-ar vrea
Decât mătăsuri scumpe, de fin țesut toscan[465],
Și de mi-ar cere-o sută de galbeni, ca pe-un ban,
Să nu crezi că pe toate le-aș da iubitei mele,
Dar mi-ar plăcea să fie prea-vrednică de ele.

---

464 „Blegul“, probabil unul dintre prietenii lui Marțial.

465 Cumpărat din strada Toscană *(vicus Tuscus),* dintre Capitolin și Palatin, unde erau numeroase prăvălii.

XXXV
SINGURĂTATE

Trei sute de prieteni ai invitat la masă.
Nu cunoșteam niciunul și am rămas acasă.
Te-ai supărat degeaba, n-am vrut să te jignesc,
Dar, Fabulus, nu-mi place ca singur să prânzesc.

XLIX (L)
IUBITA CARE VREA DE TOATE

Nu-i clipă-n care, Phyllis, să nu mă jefuiești;
Ce bine pricepută în furtișaguri ești!
O slujitoare plânge, mințind înlăcrimată,
Că ți-a pierdut oglinda, pe undeva uitată;
O piatră nestemată din deget ți-a picat;
Ți se oferă, ieftin, mătăsuri de furat;
Parfumul de la Cosmus mi-arăți că s-a sfârșit;
Falern ți-aduc la masă, vin negru ruginit,
Tu amfora întreagă o duci la ghicitoare,
Ca să-ți descânte visul cu vrăji dezlegătoare;
Prietena bogată ți-ai invitat la masă
Și-mi ceri un lup de mare[466] și-o roșioară grasă,
Măcar de două livre… Ce fel de suflet ai?
Eu ți le dau pe toate, și tu ce-ți cer nu-mi dai?

LXXXIX
POLLEI

Îmi dai o floare, Polla, cu fragede petale.

[466] *Lupus* - vietate marină comestibilă.

Eu vreau pe cea strivită de degetele tale.

XCII
LUI ZOIL[467]

Ești vițios, Zoile! Atâta numai? Nu!
Nu vițios, Zoile, ești vițiul însuși, tu.

XCVII
TELESILLEI

De patru ori pe noapte eu pot iubi pe-oricine;
Dar dacă voi ajunge să te iubesc pe tine
În patru ani de zile, Telesilla, o dată,
Primesc să mor îndată!

CI
THÀIS CEA MICĂ

Cum poți s-o vezi pe Thàis, când e atât de mică?
Tu poți să vezi aievea ce nu e, vasăzică?

CIII
CUM S-A PUTUT?

Atât de cast ți-e gândul și vorba de curată,
Încât mă mir, Safroniu, cum ai putut fi tată?

[467] Zoilus, nume fictiv dat adesea de Marțial unui libert parvenit și grosolan.

CVII
SCHIMB DE AMABILITĂȚI

Îmi dai, Septicianus, volumul înapoi,
Desfășurat în dreptul celor din urmă foi,
Ca să mă lași a crede că l-ai citit întreg.
E-un semn de prețuire pe care-l înțeleg,
Deoarece, la rându-mi, atunci când am primit
Cinci cărți de tine scrise, tot astfel le-am citit.

CARTEA A DOUĂSPREZECEA

VALERIUS MARTIALIS CĂTRE PRIETENUL SĂU PRISCUS, SALUT!

1. Știu că sunt dator să-mi apăr îndărătnica lene de trei luni, și că n-aș izbuti să-mi dobândesc iertarea, chiar dacă aș invoca mulțimea de preocupări ale orașului, din a căror pricină am ajuns cu toții mai curând nesuferiți decât îndatoritori; cu atât mai puțin această singurătate a provinciei, unde, dacă nu m-aș sili să lucrez din răsputeri, n-aș avea drept nici la scuze, nici la mângâieri. 2. Ascultă așadar motivele mele. 3. Cel dintâi și cel mai întemeiat dintre toate e că sunt lipsit aici de ascultarea cu care mă obișnuisem în Roma și mi se pare că vorbesc înaintea unui tribunal străin, căci cele care sunt plăcute în cărțile ce-am scris mi-au fost inspirate de auditorii mei și se datoresc gustului lor ales, putinței de alegere a subiectelor, bibliotecilor, teatrelor, locurilor de întâlnire unde plăcerea te face să uiți osteneala, într-un cuvânt tuturor acelor bunuri pe care din moleșeală le-am părăsit și pe care le regret acum, ca și cum mi-ar fi fost furate. 4. Mai adaugă la acestea și colții veninoși ai concetățenilor mei, pizma care ține locul criticii sănătoase, ca și acei unul-doi răuvoitori (destul de mulți pentru o lume așa de mică) - iată atâtea împrejurări în care e greu să-ți păstrezi voia-bună cea de toate zilele. Să nu te miri, deci, că m-am ținut departe de toate acele îndeletniciri la care mă dedam altădată cu atâta înfocată silință. 5. Nu voiesc, totuși, ca în

ceasul când te vei înapoia de la Roma, să-ți refuz dorința, fiindcă ar însemna să fiu lipsit de recunoștință dacă n-aș face pentru tine tot ceea ce pot. Socotesc o îndatorire, ceea ce până acum mi se părea o desfătare. Am închinat lucrului meu obișnuit un număr mai mic de zile, ca să pot dărui urechilor tale atât de prietenoase ospățul de bun-sosit ce li se cuvine. 6. În ceea ce mă privește, aș fi fericit dacă aceste versuri, care nu sunt ferite de primejdie decât lângă tine, le vei cerceta și le vei cântări cu deosebită grijă, și dacă - plictisitoare sarcină! - vei aduce asupra glumelor mele o judecată lipsită de îngăduință, ca nu cumva să trimit la Roma nu o carte din Spania, ci de-a dreptul spaniolească.

X
NESĂȚIOȘII

La moșteniri ți-e gândul tot timpul, Africane,
Deși mai ai, acasă atâtea milioane;
Căci multora norocul le-a hărăzit destul,
Eu însă pe niciunul nu l-am văzut sătul!

XII
LUI POLLIO

Când bei o noapte-ntreagă, dai tot: avutul, viața…
Dar uiți până la ziuă. Știi ce? Bea dimineața!

XIII
BOGATUL SUPĂRAT

Eu am văzut, Auctus[468], cum uneori bogații
Încruntă din sprâncene și fac pe supărații.
Tot ei profită astfel căci mai ușor le vine
Să facă pe-mbufnații, decât să facă-un bine.

XIV
VÂNĂTOAREA CĂLARE

Astâmpără-te, Priscus, nu mai goni călare,
Dând iama-n bieții iepuri cu-atâta-nverșunare.
Vânatul se răzbună pe cel ce-l fugărește,
Și-adesea vânătorul din șa se prăbușește.
Sunt și pe câmp destule capcane-ntre ogoare,
Deși nu-s gropi, nici dâmburi, nici stânci înșelătoare.
Destui sunt călărеții ce-n iureș gâtu-și frâng,
Și nu-s atât de vrednici destinul lor să-l plâng.
Primejdii cauți, Priscus? Hai să vânezi cu mine,
Și îți va fi curajul adăpostit mai bine,
Stând să pândești mistrețul în văile Toscanei.
Ce desfătări te-așteaptă în nebunia goanei?
Căci prea ades, în fuga acestei cavalcade,
Nu iepurele, bietul, ci vânătorul cade!

---

468 *Pompeius Auctus* - judecător sau, mai degrabă, avocat-jurisconsult, prieten și admirator al lui Marțial, ale cărui epigrame, după spusele poetului, le știa pe dinafară.

XVII
FRIGURILE LUI LAETINUS

Laetinus, tu ai friguri, te plângi; și nu știi bine
De ce de-atâtea zile se țin mereu de tine?
Le scalzi cu tine-n baie și-n lectică le plimbi,
Le dai ciuperci și stridii, mușchi de mistreț și limbi;
Le torni Falern și vinuri de Setia să bea,
Și grasă de Cecuba, răcită-n pat de nea,
Le-mpodobești cu roze, le freci cu-arome dulci,
În puf le-așterni să doarmă și-n purpură le culci.
Le ții împărătește, și-ai vrea să-ți ducă dorul,
Și să tânjească-n pielea lui Dama, cerșetorul?

XX
DE CE?

Mă-ntrebi de ce Themison, holteiul, nu se-nsoară?
De ce să-și ia soție, când are-o surioară?

XXI
MARCELLEI[469]

Marcella, cine-ar zice că tu te-ai fi născut
La marginea lui Salo în rusticul ținut
Al țării mele aspre cu față încruntată.
Tu ești atât de fină și-atât de delicată,

[469] Marcella era o văduvă bogată din Bilbilis (orașul natal al poetului); i-a dăruit lui Marțial o moșie. Unii cred că după ce s-a întors în Spania (în anul 98) scriitorul s-a căsătorit cu ea.

Încât chiar Palatinul[470], uimit de tot ce spui,
Văzându-te, ar crede că ești din lumea lui.
Nicio femeie alta, atât de cutezătoare,
N-ar îndrăzni cu tine nicicând să se măsoare,
În inima pădurii să fie ea născută
Sau lângă Capitoliu dacă-ar fi fost crescută,
Și nicio peregrină[471] cu zâmbetul curat
Să-i fie Romei noră mai mult n-a meritat.
Eu nu mai sufăr lipsa cetății-mpărătești;
Marcella, pentru mine întreaga Romă ești!

XXII
DESPRE PHILAENIS, CARE E CHIOARĂ

Fabullus, să-ți spun: Philaenis, chioara, e urâtă foc!
Ar fi mai puțin urâtă, dacă n-ar vedea de loc.

XXIII
LELIEI

Părul, dinții tăi ți-i cumperi și-ți închipui că te prinde;
Însă ce te faci cu ochiul? Ochiul, Lelia, nu se vinde.

XXV
CĂMĂTARULUI TELESINUS

Tu, fără ipotecă, bani cu-mprumut nu dai;
Ți-i cer prietenește, iar tu-mi răspunzi că n-ai.

---

470 Colină centrală din Roma.

471 *Peregrinus* era numit de romani orice om liber care locuia în afara Romei.

Când însă tot pământul ce-l am îl pun zălog,
Telesine, nici nu e nevoie să te rog.
De-atât amar de vreme prieten bun îți sunt,
Dar tu nu crezi în mine, crezi numai în pământ.
Azi Carus[472] te aduce la judecată grea;
O să te-ajute varza de pe moșia mea!
Iar când va fi surghiunul cumplit să te gonească.
Copacii mei așteaptă-i, să te-ntovărășească.

XXXIV
PRIETENULUI IULIU[473]

Sunt ani treizeci și patru, mi-aduc aminte bine,
De când îmi ești prieten și-alături stau de tine.
Au fost și zile bune, au fost și zile grele;
Am pus o piatră neagră să-nsemn pe cele rele
Și-o piatră albă-n cinstea acelor fericite.
Iar de le-aș strânge astăzi să fie socotite,
Și lângă cele negre pe cele albe-aș pune,
Mult mai înaltă-ar crește grămada celor bune.
Și, totuși, dacă-n viață dureri nu vrei să ai,
Să nu-ți lipești de nimeni prea mult modestul trai.
Avea-vei mai puține plăceri și desfătări,
Dar nici atâta grijă și-atâtea întristări.

XXXV
MĂRTURISIRI

S-arăți cât ești de sincer cu mine, Calistrate,
E drept, mărturisit-ai urâtele-ți păcate.

---

[472] *Mettius Carus* - faimos delator din vremea împăratului Domitian.
[473] *Iulius Martialis.*

Dar nu ești așa sincer cum vrei să pari, de unde!
Căci cine spune multe și multe le ascunde.

XXXVI
CELUI MAI BUN DINTRE CEI RĂI

Îi dai unui prieten puțină-argintărie,
O pelerină bearcă, o togă străvezie,
Câțiva bănuți de aur ce-i suni în palma plină,
Și care, vai! nici două calende n-au să țină,
Iar pentru că un altul măcar atât n-a dat,
Te crezi, așa deodată, om bun cu-adevărat.
Nu, Labullus, tu nu ești ce pari în ochii tăi,
Ești, după cum te judec, mai bun decât cei răi.
Unde-s Seneca, Crispus, Pizon[474] și-atâți strămbuni?
Ai fi cel de pe urmă din oamenii cei buni!
Când ești atât de mândru de pașii tăi ușori,
S-alergi cu Passerinus[475], cu el să te măsori,
Învinge-l tu pe Tigris, pe sprintenul fugar,
Că nu-i ispravă mare să-ntreci un biet măgari

XLV
UNUI CAP ÎNCĂLȚAT

Văzându-te, în lume, cum îți ascunzi chelia
Și tâmplele golașe cu blana unui țap,
Îți admirăm cu toții, o, Phoebus, dibăcia
Cu care, dimineața, încalți pleșuvu-ți cap.

---

474 Despre *Seneca* și *Piso,* vezi nota anterioară; Crispus e Vibius Crispus (vezi nota anterioară, căci Passienus Crispus murise înainte ca Marțial să fi venit la Roma). Marțial îi înșiră pe cei mai darnici patroni din vremea domniei lui Nero.

475 *Passerinus* („Șoimul“) și *Tigris* - vestiți cai de curse.

LI
BIETULUI FABULINUS

Sărmanul Fabullinus e-nșelat,
Așa precum de-atâtea ori a fost.
Aule[476], nu-i un lucru de mirat,
Orice bărbat de treabă e un prost!

LIV
ZOIL

Ai tot, Zoile, ce nu-mi place,
Ai păr roșcat și chip smolit,
Ești șchiop, șașiu, dar m-am gândit
Ce lucruri minunate-ai face
De-ai fi cinstit!

LVII
VIAȚA LA ROMA

De ce plec la Nomentum atât de des, mă-ntrebi?
La casa mea săracă, la rusticele trebi?
De ce? În Roma, Sparsus, bogat dacă nu ești,
N-ai dreptul nici să cugeți și nici să te-odihnești.
Trec dascălii la școală în revărsat de ziuă,
Brutarii noaptea-ntreagă pisează boabe-n piuliță,
Bat căldărarii-ntr-una pornind de dimineață
Cu larmă de ciocane... Mai e, aceasta, viață!
Aici zaraful sună, ca să se afle-n treabă,

[476] Epigrama e adresată lui Aulus Pudens.

Monedele lui Nero[477] pe neagra lui tarabă,
Alături frânghierul la împletit strivește,
Pe piatra dură, inul ce-n Spania-nflorește.
Fanaticii Bellonei[478] în răcnete se-ntrec,
Sporovăiesc schilozii scăpați de la înec,
Un mic evreu cerșește, cum l-a-nvățat de-acasă,
Și strigă urduroșii: chibrituri de pucioasă!
Acel ce-a stat o noapte de veghe, vrând-nevrând,
Și orele pierdute le-a numărat în gând,
Va ști ușor a-ți spune de câte ori răsună
Căldările de-aramă cu vrăji sub clar de lună.
Tu nu cunoști necazul de care am eu parte,
Și cum să-l știi? Tu, Sparsus, duci trai tihnit departe,
Iar casa lui Petiliu[479], ce-o ai printre coline,
De sus privește, mândră, spre culmile vecine,
În inima cetății ai câmp, ai deal, ai vie,
Nici în Falern nu-i toamna atâta bogăție!
Faci alergări de care fără să pleci de-acasă,
Nu te trezește nimeni și liniștea ți-o lasă.
În vila ta ascunsă poți să visezi în pace
Și-n casă ai atâta lumină, câtă-ți place.
Pe mine glasul străzii mă tulbură mereu,
Și parcă-i toată Roma la căpătâiul meu!
De-aceea, când mi-e silă de viața mea amară,
Și vreau să dorm în voie o noapte, plec la țară.

---

477 Sub domnia lui Nero, conținutul în aur și argint al monedei a fost micșorat. Ulterior cursul a fost restabilit, ceea ce a dat naștere speculațiilor cu monede neroniene sau mai recente.

478 Bellona, zeița războiului, era sărbătorită de slujitorii ei cu mare larmă de trâmbițe și chimvale.

479 Sparsus stăpânea casa care fusese a unui Quintus Petillius, consul cu câteva decenii în urmă.

LVIII
LUI ALAUDA

— Ești slujnicar! nevasta cu drept cuvânt îți spune.
Dar are, pe de-o parte, și ea o slăbiciune,
Îi place purtătorul de lectică, înalt.
Așa că ce mi-e una și ce mi-e celălalt.

LIX
ÎNTOARCEREA ACASĂ

Când după cincisprezece ani ai revenit,
Întreaga Romă cu săruturi te-a primit.
Atât de iubitor și-atât de îndestul,
Nici Lesbia nu-l sărutase pe Catul[480].
Vecinii toți te-mbrățișează, iubitori:
Colonul[481] tău, cu păr de urs la subsuori,
Îți trage-o pupătură cu miros de țap.
Urmează meșterii, cu țesătoru-n cap,
Cizmarul, căruia îi pute gura-a piele,
Un altul, care are-n barbă bube rele,
Un boiangiu, un urduros, un pervertit…
Prea mult n-ai câștigat, de-ai revenit!

LXI
LEII NU VÂNEAZĂ MUȘTE

Te temi, cum văd, Ligurra, că-n versurile mele

---

480 În a cincea poezie din cartea sa, Catullus îi cere iubitei sale, Lesbia, nu mai puțin de trei mii trei sute de sărutări, după care le pierde șirul.
481 *Colonus* - arendaș.

Voi spune despre tine, în treacăt, vorbe rele,
Și-ai vrea să creadă lumea că teama ta e dreaptă.
Din parte-mi însă cinstea aceasta nu te-așteaptă,
Căci leii nu prind muște, ci tauri le strivesc,
Dar dacă despre tine ai poftă să vorbesc,
Tocmește pe poetul cules din vreo speluncă,
Îmbată-l cum se cade și-n urmă dă-i poruncă
În cinstea ta să scrie pe-o ușă de privată,
Cu cretă sau cărbune, o odă parfumată.
Nu socotesc, Ligurra, un lucru demn de mine
Ca eu să-ți pun pe frunte stigmatul de rușine.

LXVIII
LINIȘTEA POETULUI

Client eram la alții; tu m-ai făcut să plec
De dragul tău, din Roma[482]; de nu ești un zevzec,
Alege-ți altă casă și-un atrium bogat.
Eu nu pledez procese și nu sunt advocat.
Sunt lăsător și leneș, încep să-mbătrânesc,
Cu muze pieride[483] aș vrea să mă-nsoțesc.
Nu izbuteam la Roma să dorm fără habar;
N-am nici la voi odihnă, mă-ntorc la Roma iar!

LXXVI
SCĂDEREA PREȚURILOR

Douăzeci de ași e prețul unei amfore cu vin;

[482] Nu vreun client l-a făcut pe Marțial să părăsească Roma, ci propria sa situație de client.
[483] De la Pieria, ținut din Grecia, lângă golful Salonic, socotit și el sălaș al muzelor, ca și Heliconul.

Grâul, patru ași o dublă, câteodată mai puțin[484].
Iată pentru ce țăranul la câștig n-o să ajungă.
Umblă beat și-și umple burta, fără niciun ban în pungă.

LXXVII
RUGĂCIUNEA LUI AETON

Pe Joe preamărindu-l, în picioare,
Cu fruntea sus, cu rugi tremurătoare
Când Aeton pe-a lui vârfuri s-a săltat,
Un vânt în Capitoliu a scăpat.
Ceilalți au râs, însă lui tata Joe
Tămâia asta nu i-a fost pe voe,
Și supărat, voind să-l pedepsească,
L-a pus trei zile-acasă să prânzească.
Acuma, Aeton, după-acea rușine,
De câte ori în Capitoliu vine,
Pe la privata lui Patercliu[485] trece,
Și lasă vânturi, zece câte zece.
Cu cea mai mare grijă se păzește,
Dar tot îi mai e teamă c-o pățește,
Și când lui Joe-i dă, umil, salutul,
Rugându-se, își ține strâns șezutul.

LXXX
UNUIA CARE ÎI LAUDĂ PE TOȚI

Ca să nu lauzi, Calistrate, pe cine merită anume,
Cu-aceeași ușurință lauzi pe cunoscuții toți din lume.

[484] În anii cu recolte foarte bogate, grâul și vinul aveau prețuri extrem de scăzute, deci țăranul prefera să-și consume singur produsele.
[485] Paterclius va fi fost antreprenorul unui closet public, care era utilizat cu plată.

Dar știu un adevăr, pe care aș vrea și ție să ți-l spun,
Că pentru cine rău nu-i nimeni, cine-ar putea să fie bun?

XCII
CEEA CE NU SE POATE ȘTI

Mă-ntrebi adesea, Priscus, ce fel de om aș fi,
Dacă-ntr-o zi cu soare bogat m-aș pomeni.
Crezi tu că poți deodată să spui, așa ușor,
Ce fire o să aibă un om în viitor?
De te-ai preface însuți în leu, ia spune, știi
Ce fel de leu, anume, din neamul lor, ai fi?

XCIV
RIVALITĂȚI LITERARE

Scriam o epopee, iar tu ai și-nceput
Să scrii la rându-ți una; și pentru că n-am vrut
Ca versurile noastre s-ajungă-a fi rivale,
Jertfit-am pe-ale mele, de dragul alor tale.
Dar când ai tragediei coturni i-am încălțat,
Ți-ai pus și tu pe umeri veșmântul ei bogat.
Pe struna lui Horațiu dorisem să m-avânt;
Mi-ai smuls din mână lira și n-am putut să cânt.
Am încercat satire să fac, dar m-am oprit;
La faima lui Luciliu și tu ai năzuit.
Eu elegii ușoare am scris; tu, după mine!
S-aleg un gen mai simplu crezut-am că e bine,
Și-am pus în epigrame nevinovate glume;
Dar iată, nu-ți dă pace să dormi al meu renume.
Râvnești la toate, Tuca, prea multă lăcomie!
Nu vrei, din ce nu-ți place, să-mi lași ceva și mie?

CARTEA A PAISPREZECEA

II
TITLURILE

Sfârșește cartea-mi mică oriunde vei fi vrând.
În două versuri, numai, turnat-am orice gând.
De ce-am mai pus și titluri? acum vei întreba,
Ca să citești doar titlul, de ți-o plăcea așa.

X
PAPIRUSUL

Să nu-mi disprețuiești cadoul: numai poetul singur știe
Ce greu îți dă aceste suluri, pe care-ar fi putut să scrie.

XII
LADA DE FILDEȘ

În lada cu-ncrustări de fildeș să intre aurul: e demn!
Argintul poate să rămână pe fundul lăzilor de lemn.

XXV
PIEPTENELE PLEȘUVULUI

Nu cred că pieptenele-acesta îți va sluji în adevăr;
Sunt dinți, în lemnu-i, o mulțime, tu n-ai pe cap un fir des păr.

XXXIX
LAMPA

Să guști plăcerea, fără teamă, în patul ce ţi-ai așternut;
Eu voi păstra cu grijă taina și nu voi spune ce-am văzut.

XCIII
UN VAS VECHI

Din acest vas ce nu e de noi acum făcut,
Bătrânul meșter Mentor[486] întâiul a băut.

XCVII
TAVA DE AUR

Nu necinsti cu roșioară această tavă de-aur fin;
Pe ea să nu pui decât pește de două livre, cel puțin!

[486] Vezi nota 429.

CXXXIV
PIEPTARUL DE LÂNĂ

Iubita mea să-și strângă sânii cu-acest pieptar ușor de lână,
Ca floarea lor îngemănată s-o pot cuprinde într-o mână.

CXLII
ȘERVETUL

De ce-ți trimit șervetul, nu-i greu să înțelegi:
Când ți-oi citi eu versuri, urechile să-ți legi.

CXLV
MANTIA DE IARNĂ

Atât de albă sunt și-atâta mi-e țesătura de ușoară,
Încât cu-aceeași încântare mă vei purta și-n plină vară.

CXLVII
PATUL DE PURPURĂ

În pat de purpură te-așterne și-n pături calde te răsfață!
Dar ce folos, dacă nevasta ți-e rece ca un sloi de gheață…

CLXXXI
RUGA LUI LEANDRU[487]

Luptând înot cu valurile mării, o singură-ndurare-i cere:
— Îngăduie să-mi văd iubita; voi fi al tău la-napoiere.

CXXXIII
BATRACHOMIOMAHIA[488]

Aceste versuri despre broaște sunt de Homer; să le citești,
Să-nveți, cu ale mele fleacuri, ca fruntea să ți-o descrețești.

CLXXXVIII
CITIND PE CICERO

Ia-n mâini această carte, scrisă pe piele fină de vițel;
Să-l ai pe Cicero tovarăș și-n gând să pleci la drum cu el.

[487] Potrivit legendei, Leandru trecea înot în fiecare noapte Helespontul la iubita lui, Hero. Într-o noapte însă a fost înghițit de valurile mării.
[488] Războiul broaștelor poem comic, parodiind Iliada și atribuit lui Homer. Marțial îl invocă pentru a justifica genul cultivat de el.

CLXXXIX
MONOBYBLOS[489]

Pe fruntea Cintiei, Properțiu a pus al nemuririi nimb;
Dar și iubita ce-a cântat-o i-a dat același dar în schimb.

CXCIV
PĂRERI DIFERITE[490]

Că nu-s poet, spun unii răutăcioși, în cor;
Librarul ce mă vinde nu-i de părerea lor.

CCXVI
ȘOIMUL

Vâna odată păsări, tăind în zbor înaltul;
Acum e numai slugă: vânează pentru altul.

CCXIX
CREIER DE VIȚEL

Pledezi și scrii degeaba, n-ai bani și-ți merge rău;

---

489 Cartea Întâi a poetului latin Properțiu era intitulată *Cynthia.* În unele manuscrise poartă, totuși, titlul de *Monobyblos,* pe care îl amintește Marțial aici.

490 Marțial pune aceste două versuri în seama poetului Marcus Annaeus Lucanus (39-65), nepot al lui Seneca filosoful. De la Lucan a rămas o epopee în zece cărți, *Pharsalia,* despre războiul civil dintre Cezar și Pompei. Criticii l-au ocărât că a tratat în stil epic un eveniment atât de recent, numindu-l istoric, nu poet.

Îți mai trimit un creier, aidoma cu-al tău.

CUPRINS

PREFAȚĂ....4

CARTEA ÎNTÂI....15

PREFAȚĂ....15

I CITITORULUI....16

II ACELUIAȘI....17

III CĂRȚII CARE SE GRĂBEȘTE SĂ APARĂ....18

IV DEDICAȚIE ÎMPĂRATULUI....18

VIII ADEVĂRATUL EROU....19

X PERSPECTIVE....20

XV PRIETENULUI IULIUS....20

XVI LUI AVITUS....21

XVII LAUDA PĂMÂNTULUI....21

XVIII AMESTECUL VINURILOR....21

XIX TUȘEȘTE FĂRĂ FRICĂ....22

XX UNUI MÂNCĂCIOS....22

XXI MUCIUS SCAEVOLA....23

XXIII OASPEȚII LUI COTTA....23

XXV GLORIA POSTUMĂ....24

XXVII O INVITAȚIE LA MASĂ....24
XXVIII DE CÂND MIROASE?....25
XXXII LUI SABIDIUS....25
XXXIII ADEVĂRATA DURERE....25
XXXIV LESBIEI....26
XXXV CYBELE ȘI PRIAP....26
XXXVII STICLĂ ȘI AUR....27
XXXVIII UNUI PLAGIATOR....27
XL UNUI INVIDIOS....28
XLI LUI CAECILIUS, CARE SE CREDE GLUMEȚ....28
XLIII MISTREȚUL....29
XLIV PRIETENULUI STELLA....30
XLVI GRĂBEȘTE-TE ÎNCET....30
XLVII MEDIC ȘI CIOCLU....30
XLIX MICILE PLĂCERI....31
LIII DOVADA PLAGIATULUI....33
LIV PRIETENI VECHI ȘI NOI....34
LV VIAȚA LA ȚARĂ....34
LVII FEMEIA IDEALĂ....35
LXII ELENA Și PENELOPA....36
LXIII LUI CELER....36

LXIV LAUDA DE SINE....37
LXVI VERSURI DE VÂNZARE....37
LXXII POETUL CU PLETE FALSE....38
LXXVI APOLO ȘI MINERVA....38
LX XIX UN OM OCUPAT....39
LXXXIII LUI MANNEIA....40
LXXXVI VECINUL INVIZIBIL....40
LXXXVII FII BEȚIVĂ SINCERĂ!....41
LXXXIX TĂINUITORUL....41
XCI UNA DIN DOUĂ....42
XCIV CÂNTĂREAȚA....42
XCIX BOGATUL ZGÂRCIT....42
CIII MILIONARUL....43
CVII O CARTE MARE....44
CIX ISSA....45
CX VERSURI SCURTE....46
CXVII UN BĂRBAT DEȘTEPT....46
CARTEA A DOUA....49
I CARTEA MICĂ....49
III CONTRADICȚIE....49
V PRIETENULUI CARE LOCUIEȘTE DEPARTE....50

VII LUI ATTICUS.....50
VIII CITITORULUI MEU.....51
XI MÂHNIREA LUI SELIUS.....51
XII MIROSURI SUSPECTE.....52
XIII SOLUȚIA CEA MAI BUNĂ.....52
XIV IAR SELIUS.....52
XV LUI HORMUS, CĂRUIA ÎI MIROASE GURA.....54
XVIII STĂPÂN ȘI SLUGĂ.....54
XXIV PRIETENUL CEL BUN.....55
XXVII CRITICĂ LITERARĂ.....55
XXX SFATURI.....56
XXXI MĂRTURISIRE.....56
XXXII SCLAV ȘI STĂPÂN.....57
XXXVII MUSAFIRUL APUCĂTOR.....57
XXXVIII LUI LINUS.....58
XLIII ÎMPĂRȚEALĂ ÎNTRE PRIETENI.....58
XLIV ARTA DE A REFUZA.....59
LIII OMUL LIBER.....60
LIV FEMEIA PREVĂZĂTOARE.....60
LVII CAVALERUL ELEGANT.....61
LXV REGRETE ETERNE!.....61

LXVII „CE MAI FACI?”....62
LXXI COMPARAȚIE....62
LXXVII LUI COSCONIUS NU-I PLAC VERSURILE LUNGI....63
LXXXII LUI PONTICUS....63
LXXXV SCHIMB DE DARURI....64
LXXXVI LUI CLASSICUS....64
LXXXVIII DISTIH....65
XC BUCURIA DE A TRĂI....65
XCI DARUL ÎMPĂRATULUI....66
CARTEA A TREIA....68
III ORI UNA, ORI ALTA!....68
V GAZDA CEA BUNĂ....68
IX IMPOSIBILI....69
XII ÎMBĂLSĂMARE....69
XVII LACOMULUI SABIDIUS....70
XIX VIPERA ȘI URSUL....70
XX CE FACE RUFUS?....71
XXII LUI APICIUS CEL LACOM....72
XXVI LUI CANDIDUS....73
XXVII NEOBRĂZATULUI GALLUS....73
XXXII NIOBE ȘI HECUBA....74

XXXVIII ISPITA ROMEI.....74
XL ADEVĂRATA DĂRNICIE.....75
XLIV POETULUI LIGURIN.....75
XLV ACELUIAȘI.....76
XLVII CĂRUȚA LUI BASSUS.....77
L PRÂNZ LITERAR.....78
LII LUI TONGILIANUS.....78
LIII LUI CHLOÈ.....79
LV UNEIA CARE SE PARFUMEAZĂ PREA MULT.....79
LVII HANGIUL DIN RAVENNA.....79
LVIII CASA DE LA ȚARĂ.....80
LX CLIENTUL ȘI PATRONUL.....82
LXIII UN OM PLĂCUT.....83
LXIV VRAJA SIRENELOR.....84
LXVIII DEDICAȚIE.....84
LXIX UNUI SCRIITOR CUVIINCIOS.....85
LXXVI LUI BASSUS, CARUIA ÎI PLAC BABELE.....86
XCII NUMAI UNUL!.....86
XCIII BABEI CARE UMBLĂ SĂ SE MĂRITE.....86
CARTEA A PATRA.....90
II LACERNA LUI HORAȚIU.....90

V LUI FABIAN, CARE VREA SĂ VIE LA ROMA.....90
X BURETELE FOLOSITOR.....91
XIII URARE DE NUNTĂ.....92
XVIII CAPRICIILE ÎNTÂMPLĂRII.....93
XX PURTĂRI NEPOTRIVITE.....93
XXIX O SINGURĂ CARTE.....94
XXXII MORMÂNTUL ALBINEI.....95
XXXIII OPERE POSTUME.....95
XL NOROCUL ÎNȘELAT.....95
XLVI SATURNALELE LUI SABELLUS.....96
XLIX CEEA CE SE CITEȘTE.....97
LI DIN LECTICĂ, PE JOS.....98
LIV URSITOARELE.....99
LV LAUDA SPANIEI.....99
LVI NU DARURI, CI CAPCANE!.....101
LIX MORMÂNTUL VIPEREI.....102
LXIV POGOANELE LUI IULIU MARȚIAL.....103
LXVI ZGÂRGITUL RISIPITOR.....106
LXXI FEMEIA CARE ZICE: NU!.....107
LXXII CELUI CARE NU VREA SĂ DEA BANI PE CĂRȚI.....108
LXXV ADEVĂRATA IUBIRE.....108

LXXVII DORINȚĂ.....109
LXXVIII BĂTRÂNUL PIERDE-VARĂ.....109
LXXIX UNUI CUMPĂRĂTOR.....110
LXXXI FEMEIA CARE ZICE: NU!.....110
LXXXIII UN OM SUCIT.....111
LX XXVIII UNUI ÎNȘELĂTOR.....111
CARTEA A CINCEA.....114
X GLORIA POSTUMĂ.....114
XI NESTEMATELE POETULUI.....115
XIII BOGATULUI CALISTRAT.....116
XV RĂSPLATA POETULUI.....116
XVIII MOMEALA DARURILOR.....117
XX PRIETENULUI MARȚIAL.....117
XXII LUI PAULUS, CARE SE SCOALĂ PREA DEVREME.....119
XXIV GLADIATORUL HERMES.....120
XXIX GELLIEI.....121
XXXII UN OM PREVĂZĂTOR.....121
XXXIV LA MOARTEA MICUȚEI EROTION.....121
XXXVI UNUI ÎNȘELĂTOR.....122
XXXVII UN SUFLET TARE.....122
XXXVIII DOI PE-UN SINGUR LOG.....124

XL ÎNTRE VENUS ȘI MINERVA.....125
XLII BUNURI NEPIERITOARE.....125
XLIII DEOSEBIRE.....126
XLIV MUSAFIRUL INGRAT.....126
XLVII PARAZITUL.....127
XLIX OMUL CU TREI CAPETE.....127
LI CĂRTURARUL.....128
LII LAUDA DE SINE.....128
LVIII MÂINE, ASTĂZI ȘI IERI.....129
LIX DARURILE MELE.....130
LX SĂ TE SCARPINE ALȚII!.....130
LXII INVITAȚIE.....131
LXIII OPINII SINCERE.....131
LXIV PETRECERILE LÂNGĂ MAUSOLEU.....132
LXIX CRIMA LUI ANTONIU.....132
LXXIII LUI THEODORUS.....133
LXXV CĂSĂTORIA SILITĂ.....133
LX XVI PUTEREA OBIȘNUINȚEI.....133
LXXVIII UN PRINZ ÎNTRE, PRIETENI.....134
LXXX ÎNDREPTĂRI.....135
LXXXI SĂRACI ȘI BOGAȚI.....136

LXXXII UN OM MESCHIN.....136
LXXXIII OM SUCIT.....137
CARTEA A ȘASEA.....139
V A GHICIT!.....139
VII ADULTER LEGAL.....139
VIII GINERELE PREFERAT.....140
XI ORESTE ȘI PYLADE.....140
XII „PROPRIETATE”.....141
XIV VERSURILE NESCRISE.....141
XV MOARTEA FURNICII.....142
XIX PROCESUL CELOR TREI CAPRE.....142
XX CURAJUL DE A SPUNE: NU!.....143
XXI CINGĂTOAREA VENEREI.....143
XXXIII DUREREA LUI SABELLUS.....144
XXXV ORATORUL ÎNSETAT.....144
XLI DILEMĂ.....145
XLIV O LIMBĂ OTRĂVITĂ.....145
XLVIII UN PRÂNZ ELOCVENT.....145
LI STRATAGEMĂ.....146
LII MORMÂNTUL MICULUI BĂRBIER.....146
LIII VIS RĂU.....146

LV PREA MIROASE FRUMOS!.....147
LVII SE RADE CU BURETELE!.....147
LXI ȚINTA ATINSĂ.....148
LXIII MOȘTENITORUL PĂCĂLIT.....148
LXIV UNUL CLEVETITOR.....149
LXV ÎNVOIALĂ.....151
LXXI SCLAVĂ ȘI STĂPÂNĂ.....151
LXXXII TOGA POETULUI.....152
CARTEA A ȘAPTEA.....154
IX UN BĂRBAT CARE PROMITE.....154
XX UN OM LACOM.....154
XLIII ÎNTRE DA ȘI NU.....155
LIV CHEIA VISURILOR.....156
LXV LUI GARGILIANUS.....156
LXXXI LUI LAUSUS.....157
LXXXIII LUI LUPERCUS.....157
XCVIII LUI CASTOR.....157
CARTEA A OPTA.....158
III TRÂMBIȚE ȘI FLUIER.....158
V INELE.....159
VII VORBĂRIE.....159

X PREȚ IEFTIN.....160
XII NEVASTA BOGATĂ.....160
XIII LUI GARGILIANUS, CARE M-A ÎNȘELAT.....160
XIV OSPITALITATE.....161
XVI BRUTARUL RISIPITOR.....161
XVII N-AM SPUS TOT!.....162
XVIII BUNUL CEL MAI DE PREȚ.....162
XX POETULUI VARUS.....163
XXIII PEDEAPSA BUCĂTARULUI.....163
XXV PRIETENULUI OPPIANUS.....163
XXVII MOȘTENITRUL LUI GAURUS.....163
XXIX DISTIHURI.....164
XXXV ASEMĂNARE.....164
XXXVII DATORNICUL CAIETANUS.....164
XLI LUI FAUSTINUS.....165
XLVII UNA SINGURĂ?.....165
LI (XLIX) AMORUL ORB.....165
LIV (LIII) CATULLA CEA FRUMOASĂ.....166
LXIV PREA MULTE ANIVERSĂRI!.....166
LXIX POEȚII VECHI ȘI NOI.....167
LXXVI ADEVĂRUL ADEVĂRAT.....167

LXXIX ȘIRETLICUL FABULLEI.....168
CARTEA A NOUA.....170
PREFAȚĂ.....170
VI (VII) BINE-AI VENIT ȘI ADIO!.....171
VIII (IX) LEGATARUL UNIVERSAL.....171
X (V) AMÂNDOI DEȘTEPȚI.....172
CLEVETITORULUI LACOM.....172
XIX UNUI MÂNCĂCIOS.....172
XXXV LUI PHILOMUSUS, CARE LE ȘTIE PE TOATE.....172
XLVI GELLIUS CLĂDEȘTE!.....174
L VIAȚĂ ȘI LUT.....174
LIII DARUL REFUZAT.....175
LIX UN CUMPĂRĂTOR MOFTUROS.....175
LXXXI LUI AULUS.....176
LXXXVIII VÂNĂTORULUI DE MOȘTENIRE.....177
LXXXIX OBLIGAȚIA INVITATULUI.....177
XCVI MEDICUL ȘI BOLNAVUL.....177
CARTEA A ZECEA.....179
I DUPĂ PLAC.....179
VIII NU-I DESTUL DE BĂTRÂNĂ!.....179
IX CELEBRITATE.....180

XV (XIV) SEMN DE PRIETENIE.....180
XXII MĂSURI DE PREVEDERE.....181
XXIII BĂTRÂNUL ÎNȚELEPT.....181
XLIII PĂMÂNT RENTABIL.....182
XLV UNUIA CĂRUIA ÎI PLACE OȚETUL.....182
XLVII REȚETA FERICIRII.....182
LVI CLIENTUL OSTENIT.....183
LIX CITITORULUI MOFTUROS.....184
LXI EPITAFUL LUI EROTION.....184
LXII ȘCOLARII ÎN VACANȚĂ.....185
LXV PREASPILCUITULUI CHARMENION.....186
LXVIII VORBE DE DRAGOSTE.....186
XIX POLLEI.....188
XX ÎNDATORIRILE POETULUI.....188
LXXI EPITAF.....189
LXXV PREA SCUMP!.....190
LXXXIV NU SE ÎNDURĂ!.....190
XCVI LAUDA PĂMÂNTULUI.....191
XCVII VINDECARE NEDORITĂ.....191
C AMESTECUL VERSURILOR.....192
CII LUI AVITUS.....192

CIV CĂRȚII CARE PLEACĂ LA DRUM.....193

CARTEA A UNSPREZECEA.....196

XIV EPITAF.....196

XXIV VREMEA PIERDUTĂ.....196

XXVII IUBITA PREA MODESTĂ.....197

XXXV SINGURĂTATE.....198

XLIX (L) IUBITA CARE VREA DE TOATE.....198

LXXXIX POLLEI.....199

XCII LUI ZOIL.....199

XCVII TELESILLEI.....199

CI THÀIS CEA MICĂ.....200

CIII CUM S-A PUTUT?.....200

CVII SCHIMB DE AMABILITĂȚI.....200

CARTEA A DOUĂSPREZECEA.....202

VALERIUS MARTIALIS CĂTRE PRIETENUL SĂU PRISCUS, SALUT!.....202

X NESĂȚIOȘII.....203

XII LUI POLLIO.....203

XIII BOGATUL SUPĂRAT.....204

XIV VÂNĂTOAREA CĂLARE.....204

XVII FRIGURILE LUI LAETINUS.....205

XX DE CE?.....205
XXI MARCELLEI.....205
XXII DESPRE PHILAENIS, CARE E CHIOARĂ.....206
XXIII LELIEI.....206
XXV CĂMĂTARULUI TELESINUS.....207
XXXIV PRIETENULUI IULIU.....207
XXXV MĂRTURISIRI.....208
XXXVI CELUI MAI BUN DINTRE CEI RĂI.....208
XLV UNUI CAP ÎNCĂLȚAT.....209
LI BIETULUI FABULINUS.....209
LIV ZOIL.....210
LVII VIAȚA LA ROMA.....210
LVIII LUI ALAUDA.....212
LIX ÎNTOARCEREA ACASĂ.....212
LXI LEII NU VÂNEAZĂ MUȘTE.....213
LXVIII LINIȘTEA POETULUI.....213
LXXVI SCĂDEREA PREȚURILOR.....214
LXXVII RUGĂCIUNEA LUI AETON.....214
LXXX UNUIA CARE ÎI LAUDĂ PE TOȚI.....215
XCII CEEA CE NU SE POATE ȘTI.....215
XCIV RIVALITĂȚI LITERARE.....216

CARTEA A PAISPREZECEA.....218

II TITLURILE.....218

X PAPIRUSUL.....218

XII LADA DE FILDEȘ.....218

XXV PIEPTENELE PLEȘUVULUI.....219

XXXIX LAMPA.....219

XCIII UN VAS VECHI.....219

XCVII TAVA DE AUR.....219

CXXXIV PIEPTARUL DE LÂNĂ.....220

CXLII ȘERVETUL.....220

CXLV MANTIA DE IARNĂ.....220

CXLVII PATUL DE PURPURĂ.....220

CLXXXI RUGA LUI LEANDRU.....221

CXXXIII BATRACHOMIOMAHIA.....221

CLXXXVIII CITIND PE CICERO.....221

CLXXXIX MONOBYBLOS.....222

CXCIV PĂRERI DIFERITE.....222

CCXVI ȘOIMUL.....222

CCXIX CREIER DE VIȚEL.....223